

श्री शिवयोगीशिवाचार्यविरचितः
॥ श्री सिद्धान्तशिखामणिः ॥

सम्पादकः
डॉ.शशिकान्त बसवेश्वर दरगु मोदी

NANDI FOUNDATION PUBLICATION SERIES -09
Sri Shivayogi Shivacharya's – Sri Siddhantashikhamani
Sanskrit Text only.

Editor – Dr. Shashikant B. Dargu Modi (Asstt.Professor)

Dept. of Sanskrit, NSB College, Nanded.431601

Nandi Foundation, Nanded.431604

09405773134, shashi.modi143@gmail.com

www.nandifoundation.net

Edition – 1st

Price – 50/-

ISBN – 978-81-939485-2-1

***Do not copy any part of this book without the permission
of editor.**

श्री शिवयोगी शिवाचार्य – संजीवन समाधी
संस्कृतविद्यासंकुल, सालोटगी, ता.इंडी, जि.विजयपूर, कर्नाटक

प्रथमः परिच्छेदः।

त्रैलोक्यसम्पदालेख्यसमुल्लेखनभित्तये।

सच्चिदानन्दरूपाय शिवाय ब्रह्मणे नमः॥१॥

ब्रह्मेति व्यपदेशस्य विषयं यं प्रचक्षते।

वेदान्तिनो जगन्मूलं तं नमामि परं शिवम्॥२॥

यस्योर्मिबुद्बुदाभासः षट्त्रिंशत्तत्त्वसंचयः।

निर्मलं शिवनामानं तं वन्दे चिन्महोदधिम्॥ ३॥

यद्भासा भासते विश्वं यत्सुखेनानुमोदते।

नमस्तस्मै गुणातीतविभवाय परात्मने॥ ४॥

सदाशिवमुखाशेषतत्त्वोन्मेषविधायिने।

निष्कलङ्कस्वभावाय नमः शान्ताय शम्भवे॥५॥

स्वेच्छाविग्रहयुक्ताय स्वेच्छावर्तनवर्तिने ।
स्वेच्छाकृतत्रिलोकाय नमः साम्बाय शम्भवे ॥ ६ ॥
यत्र विश्राम्यतीशत्वं स्वाभाविकमनुत्तमम् ।
नमस्तस्मै महेशाय महादेवाय शूलिने ॥७॥
यामाहुः सर्वलोकानां प्रकृतिं शास्त्रपारगाः ।
तां धर्मचारिणीं शम्भोः प्रणमामि परां शिवाम् ॥ ८ ॥
यया महेश्वरः शम्भुर्नामरूपादिसंयुतः ।
तस्यै मायास्वरूपायै नमः परमशक्तये ॥ ९ ॥
शिवाद्यादिसमुत्पन्नशान्त्यतीतपरोत्तराम् ।
मातरं तां समस्तानां वन्दे शिवकरीं शिवाम् ॥१०॥
इच्छाज्ञानादिरूपेण या शम्भोर्विश्वभाविनी ।

वन्दे तां परमानन्दप्रबोधलहरीं शिवाम् ॥ ११ ॥
अमृतार्थ प्रपन्नानां या सुविद्याप्रदायिनी ।
अहर्निशमहं वन्दे तामीशानमनोरमाम् ॥ १२ ॥
कश्चिदाचारसिद्धानामग्रणीः शिवयोगिनाम् ।
शिवयोगीति विख्यातः शिवज्ञानमहोदधिः ॥ १३ ॥
शिवभक्तिसुधासिन्धुजृम्भणामलचन्द्रिका ।
भारती यस्य विदधे प्रायः कुवलयोत्सवम् ॥ १४ ॥
तस्य वंशे समुत्पन्नो मुक्तामणिरिवामलः ।
मुद्गदेवाभिधाचार्यो मूर्धन्यः शिवयोगिनाम् ॥ १५ ॥
मुद्गानात् सर्वजन्तूनां प्रणतानां प्रबोधतः ।
मुद्गदेवेति विख्याता समाख्या यस्य विश्रुता ॥ १६ ॥

तस्यासीन्नन्दनः शान्तः सिद्धनाथाभिधः शुचिः।
शिवसिद्धान्तनिर्णेता शिवाचार्यः शिवात्मकः॥१७॥
वीरशैवाशिखारत्नं विशिष्टाचारसम्पदम्।
शिवज्ञानमहासिन्धुं यं प्रशंसन्ति देशिकाः॥१८॥
यस्याचार्यकुलाज्जाता सतामाचारमातृका।
शिवभक्तिः स्थिरा यस्मिन् जज्ञे विगतविप्लवा॥१९॥
तस्य वीरशैवाचार्यशिखारत्नस्य नन्दनः।
अभवच्छिवयोगीति सिन्धोरिव सुधाकरः॥२०॥
चिदानन्दपराकाशशिवानुभावयोगतः।
शिवयोगीति नामोक्तिर्यस्य याथार्थ्ययोगिनी॥२१॥
शिवागमपरिज्ञानपरिपाकसुगन्धिना।

यदीयकीर्तिपुष्पेण वासितं हरितां मुखम् ॥२२॥
येन रक्षावती जाता शिवभक्तिः सनातनी ।
बुद्धादिप्रतिसिद्धान्तमहाध्वान्तांशुमालिना ॥२३॥
स महावीरशैवानां धर्ममार्गप्रवर्तकः ।
शिवतत्त्वपरिज्ञानचन्द्रिकावृतचन्द्रमाः ॥२४॥
आलोक्य शैवतन्त्रानि कामिकाद्यानि सादरम् ।
वातुलान्तानि शैवानि पुराणान्यखिलानि तु ॥२५॥
वेदमार्गविरोधेन विशिष्टाचारसिद्धये ।
असन्मार्गनिरासाय प्रमोदाय विवेकिनाम् ॥२६॥
सर्वस्वं वीरशैवानां सकलार्थप्रकाशनम् ।
अस्पृष्टमखिलैर्दोषैरादृतं शुद्धमानसैः ॥२७॥

तेष्वागमेषु सर्वेषु पुराणेष्वखिलेषु च ।
पुरा देवेन कथितं देव्यै तन्नन्दनाय च ॥२८॥
तत्सम्प्रदायसिद्धेन रेणुकेन महात्मना ।
गणेश्वरेण कथितमगस्त्याय पुनः क्षितौ ॥२९॥
वीरशैवमहातन्त्रमेकोत्तरशतस्थलम् ।
अनुग्रहाय लोकानामभ्यधात् सुधियां वरः ॥३०॥
सर्वेषां शैवतन्त्राणामुत्तरत्वान्निरुत्तरम् ।
नाम्ना प्रतीयते लोके यत्सिद्धान्तशिखामणिः ॥३१॥
वृत्तम् — मालिनी ।
अनुगतसकलार्थे शैवतन्त्रैः समस्तैः
प्रकटितशिवबोधाद्द्वैतभावप्रसादे ।

विदधतु मतिमस्मिन् वीरशैवा विशिष्टाः
पशुपतिमतसारे पण्डितश्लाघनीये ॥३२॥
इति सिद्धान्तशिखामणौ अनुक्रमवर्णनं नाम प्रथमः
परिच्छेदः ॥

व्दितीयः परिच्छेदः।

सच्चिदानन्दरूपाय सदसद्व्यक्तिहेतवे।

नमः शिवाय साम्बाय सगणाय स्वयम्भुवे ॥१॥

सदाशिवमुखाशेषतत्त्वमौक्तिकशुक्तिकाम्।

वन्दे माहेश्वरीं शक्तिं महामायादिरूपिणीम् ॥२॥

अस्ति सच्चित्सुखाकारमलक्षणपदास्पदम्।

निर्विकल्पं निराकारं निरस्ताशेषविप्लवम् ॥३॥

परिच्छेदकथाशून्यं प्रपञ्चातीतवैभवम्।

प्रत्यक्षादिप्रमाणानामगोचरपदे स्थितम् ॥४॥

स्वप्रकाशविराजन्तमनामयमनौपमम्।

सर्वज्ञं सर्वगं शान्तं सर्वशक्ति निरङ्कुशम् ॥५॥

शिवरुद्रमहादेवभवादिपदसंज्ञितम् ।
अव्दितीयमनिर्देश्यं परं ब्रह्म सनातनम् ॥६॥
तत्र लीनमभूत् पूर्वं चेतनाचेतनं जगत् ।
स्वात्मलीनं जगत्कार्यं स्वप्रकाशयं तदद्भुतम् ॥७॥
शिवाभिधं परं ब्रह्म जगन्निर्मातुमिच्छया ।
स्वरूपमादधे किञ्चित् सुखस्फूर्तिर्विजृम्भितम् ॥८॥
निरस्तदोषसम्बन्धं निरुपाधिकमव्ययम् ।
दिव्यमप्राकृतं नित्यं नीलकण्ठं त्रिलोचनम् ॥९॥
चन्द्रार्धशेखरं शुद्धं शुद्धस्फटिकसन्निभम् ।
शुद्धमुक्ताफलाभासमुपास्यं गुणमूर्तिभिः ॥१०॥
विशुद्धज्ञानकरणं विषयं सर्वयोगिनाम् ।

कोटिसूर्यप्रतीकाशं चन्द्रकोटिसमप्रभम् ।
अप्राकृतगुणाधारमनन्तमहितास्पदम् ॥११ ॥
तदीया परमा शक्तिः सच्चिदानन्दलक्षणा ।
समस्तलोकनिर्माणसमवायस्वरूपिणी ॥१२ ॥
तदिच्छयाऽभवत् साक्षात्तत्स्वरूपानुसारिणी ।
स शम्भुर्भगवान् देवः सर्वज्ञः सर्वशक्तिमान् ॥१३ ॥^१
जगत्सिसृक्षुः प्रथमं ब्रह्माणं सर्वदेहिनाम् ।
कर्तारं सर्वलोकानां विदधे विश्वनायकः ॥१४ ॥
तस्मै प्रथमपुत्राय शङ्करः शक्तिमान् विभुः ।
सर्वज्ञः सकला विद्याः सानुग्रहमुपादिशत् ॥१५ ॥
समस्तलोकनिर्मातुं समुद्यमपरोऽभवत् ।

कृतोद्योगोऽपि निर्माणे जगतां शङ्कराज्ञया ॥
अज्ञातोपायसम्पत्तेरभवन्माययावृतः ॥१६॥
विधातुमखिलान् लोकानुपायं प्राप्तुमिच्छया ।
पुनस्तं प्रार्थयामास देवदेवं त्रियम्बकम् ॥१७॥
नमस्ते देवदेवेश नमस्ते करुणाकर ।
अस्मदादिजगत्सर्वनिर्माणनविधिक्षम ॥१८॥
उपायं वद मे शम्भो जगत्स्रष्टः! जगत्पते ।
सर्वज्ञः सर्वशक्तिस्त्वं सर्वकर्ता सनातनः ॥१९॥
इति सम्प्रार्थितः शम्भुर्ब्रह्मणा विश्वनायकः ।
उपायमवदत् तस्मै लोकसृष्टिप्रवर्तनम् ॥२०॥
उपायमीश्वरेणोक्तं लब्ध्वाऽपि चतुराननः ।

न समर्थोऽभवत् कर्तुं नानारूपमिदं जगत् ॥२१॥
पुनस्तं प्रार्थयामास ब्रह्मा विह्वलमानसः ।
देवदेव महादेव जगत्प्रथमकारण ॥२२॥
नमस्ते सच्चिदानन्द स्वेच्छाविग्रहराजित ।
भव शर्व महेशान सर्वकारणकारण ॥२३॥
भवदुक्तो ह्युपायो मे न किञ्चिज्ज्ञायतेऽधुना ।
सृष्टिं विधेहि भगवन् प्रथमं परमेश्वर ॥
ज्ञातोपायस्ततः कुर्या जगत्सृष्टिमुपापते ॥२४॥
इत्येवं प्रार्थितः शम्भुर्ब्रह्मणा विश्वयोनिना ।
ससर्जात्मसमप्रख्यान् सर्वगान् सर्वशक्तिकान् ॥२५॥
प्रबोधपरमानन्दपरिवाहितमानसान् ।

प्रमथान् विश्वनिर्माणप्रलयापादनक्षमान् ॥२६ ॥
सृष्टप्रमथवर्गेषु वर्णाश्रमपरिक्रमान् ।
अप्राकृतसदाचारान् उपादिशदथ प्रभुः ॥२७ ॥^२
तेषु प्रमथवर्गेषु सृष्टेषु परमात्मना ।
रेणुको दारुकश्चेति द्वावभूतां शिवप्रियौ ॥२८ ॥
सर्वविद्याविशेषज्ञौ सर्वकार्यविचक्षणौ ।
मायामलविनिर्मुक्तौ महिमातिशयोज्ज्वलौ ॥२९ ॥
आत्मानन्दपरिस्फूर्तिरसास्वादनलम्पटौ ।
शिवतत्त्वपरिज्ञानतिरस्कृतभवामयौ ॥३० ॥
नानापथमहाशैवतन्त्रनिर्वाहतत्परौ ।
वेदान्तसारसर्वस्वविवेचनविचक्षणौ ॥३१ ॥

नित्यसिद्धौ निरातङ्कौ निरङ्कुशपराक्रमौ ।
तादृशौ तौ महाभागौ संवीक्ष्य परमेश्वरः ॥३२॥
समर्थौ सर्वकार्येषु विश्वासपरमाश्रितौ ।
अन्तःपुरद्वारपालौ निर्ममे नियतौ विभुः ॥३३॥
वृत्तम्—वंशस्थ ।
गणेश्वरौ रेणुकदारुकावुभौ विश्वासभूतौ नवचन्द्रमौलेः ।
अन्तःपुरद्वारगतौ सदा तौ वितेनतुर्विश्वपतेस्तु
सेवाम् ॥३४॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ रेणुकादारुकावतरणं नाम
व्दितीयः परिच्छेदः ॥

तृतीयः परिच्छेदः ।

कदाचिदथ कैलासे कलधौतशिलामये ।

गन्धर्ववामनयनाक्रीडामौक्तिकदर्पणे ॥१॥

मन्दारबकुलाशोकमाकन्दप्रायभूरुहे ।

मल्लीरमरन्दनिष्यन्दपानपीनमधुव्रते ॥२॥

कुङ्कुमस्तबकामोदकूलङ्कषहरिन्मुखे ।

कलकण्ठकुलालापकन्दलद्रागबन्धुरे ॥३॥

किन्नरीगीतमाधुर्यपरिवाहितगह्वरे ।

सानन्दवरयोगीन्द्रवृन्दालङ्कृतकन्दरे ॥४॥

हेमारविन्दकलिकासुगन्धिरसमानसे ।

शातकुम्भमयस्तम्भशतोत्तुङ्गविराजिते ॥५॥

माणिक्यदीपकलिकामरीचिद्योतितान्तरे ।
द्वारतोरणसंरूढशङ्खपद्मनिधिद्वये ॥६॥
मुक्तातारकितोदारवितानाम्बरमण्डिते ।
स्पर्शलक्षितवैडूर्यमयभित्तिपरम्परे ॥७॥
सञ्चरत्प्रमथश्रेणीपदवाचालनूपुरे ।
प्रवालवलभीशृङ्गशृङ्गारमणिमण्डपे ॥८॥
वन्दारुदेवमुकुटमन्दाररसवासितम् ।
रत्नसिंहासनं दिव्यमध्यस्तं परमेश्वरम् ॥९॥
तमास्थानगतं देवं सर्वलोकमहेश्वरम् ।
त्रय्यन्तकमलारण्यविहारकलहंसकम् ॥१०॥
उदारगुणमोङ्कारशुक्तिकापुटमौक्तिकम् ।

सर्वमङ्गलसौभाग्यसमुदायनिकेतनम् ॥११॥
संसारविषमूर्च्छालुजीवसञ्जीवनौषधम् ।
नित्यप्रकाशनैर्मल्यकैवल्यसुरपादपम् ॥१२॥
अनन्तपरमानन्दमकरन्दमधुव्रतम् ।
आत्मशक्तिलतापुष्यत्रिलोकीपुष्पकोरकम् ॥१३॥
ब्रह्माण्डकुण्डिकाषण्डपिण्डीकरणपण्डितम् ।
समस्तदेवताचक्रचक्रवर्तिपदे स्थितम् ॥१४॥
चन्द्रबिम्बायुतच्छायादायादद्युतिविग्रहम् ।
माणिक्यमुकुटज्योतिर्मञ्जरीपिञ्जराम्बरम् ॥१५॥
चूडालं सोमकलया सुकुमारबिसाभया ।
कल्याणपुष्पकलिकाकर्णपूरमनोहरम् ॥१६॥

मुक्तावलयसम्बद्धमुण्डमालाविराजितम् ।
पर्याप्तचन्द्रसौन्दर्यपरिपन्थिमुखश्रियम् ॥१७॥
प्रातः सम्फुल्लकमलपरियायत्रिलोचनम् ।
मन्दस्मितमितालापमधुराधरपल्लवम् ॥१८॥
गण्डमण्डलपर्यन्तक्रीडन्मकरकुण्डलम् ।
कालिम्ना कालकूटस्य कण्ठनाले कलङ्कितम् ॥१९॥
मणिकङ्कणकेयूरमरीचिकरपल्लवैः ।
चतुर्भिः संविराजन्तं बाहुमन्दारशाखिभिः ॥२०॥
गौरीपयोधराश्लेषकृतार्थभुजमध्यमम् ।
सुवर्णब्रह्मसूत्राङ्कं सूक्ष्मकौशेयवाससम् ॥२१॥
नाभिस्थानावलम्बिन्या नवमौक्तिकमालया ।

गङ्गयेव कृताश्लेषं मौलिभागावतीर्णया ॥२२॥
पदेन मणिमञ्जीरप्रभापल्लवितश्रिया ।
चन्द्रवत्स्फाटिकं पीठं समावृत्य स्थितं पुरः ॥२३॥
वामपार्श्वनिवासिन्या मङ्गलप्रियवेषया ।
समस्तलोकनिर्माणसमवायस्वरूपया ॥२४॥
इच्छाज्ञानक्रियारूपबहुशक्तिविलासया ।
विद्यातत्त्वप्रकाशिन्या विनाभावविहीनया ॥२५॥
संसारविषकान्तारदाहदावाग्निलेखया ।
धम्मिल्लमल्लिकामोदझङ्कुर्वद्भृङ्गमालया ॥२६॥
सम्पूर्णचन्द्रसौभाग्यसंवादिमुखपद्मया ।
नासामौक्तिकलावण्यनाशीरस्मितशोभया ॥२७॥

मणिताटड्क्रङ्गान्तर्वलितापाङ्गलीलया ।
नेत्रद्वितयसौन्दर्यनिन्दितेन्दीवरत्विषा ॥२८ ॥
कुसुमायुधकोदण्डकुटिलभ्रूविलासया ।
बन्धूककुसुमच्छायाबन्धुभूताधरश्रिया ॥२९ ॥
कण्ठनालजितानङ्गकम्बुबिम्बोकसम्पदा ।
बाहुद्वितयसौभाग्यवञ्चितोत्पलमालया ॥३० ॥
स्थिरयौवनलावण्यशृङ्गारितशरीरया ।
अत्यन्तकठिनोत्तुङ्गपीवरस्तनभारया ॥३१ ॥
मृणालवल्लरीतन्तुबन्धुभूतावलग्नया ।
शृङ्गारतटिनीतुङ्गपुलिनश्रोणिभारया ॥३२ ॥
कुसुम्भकुसुमच्छायाकोमलाम्बरशोभया ।

शृङ्गारोद्यानसंरम्भरम्भास्तम्भोरुकाण्डया ॥३३॥
चूतप्रवालसुषुमासुकुमारपदाब्जया ।
स्थिरमङ्गलशृङ्गारभूषणालङ्कृताङ्गया ॥३४॥
हारनूपुरकेयूरचमत्कृतशरीरया ।
चक्षुरानन्दलतया सौभाग्यकुलविद्यया ॥३५॥
उमया सममासीनं लोकजालकुटुम्बया ।
अपूर्वरूपमभजन् परिवाराः समन्ततः ॥३६॥
पुण्डरीकाकृति स्वच्छं पूर्णचन्द्रसहोदरम् ।
दधौ तस्य महालक्ष्मीः सितमातपवारणम् ॥३७॥
तन्त्रीझङ्कारशालिन्या सङ्गीतामृतविद्यया ।
उपतस्थे महादेवमुपान्ते च सरस्वती ॥३८॥

झणत्कङ्कणजातेन हस्तेनोपनिषद्वधुः।
 ओङ्कारतालवृत्तेन वीजयामास शङ्करम् ॥३९॥
 चलच्चामरिकाहस्ता झङ्कुर्वन्मणिकङ्कणाः।
 आसेवन्त तमीशानमभितो दिव्यकन्यकाः ॥४०॥
 चामराणां विलोलानां मध्ये तन्मुखमण्डलम्।
 रराज राजहंसानां भ्रमतामिव पङ्कजम् ॥४१॥
 मन्त्रेण तमसेवन्त वेदाः साङ्गविभूतयः।
 भक्त्या चूडामणिं कान्तं वहन्त इव मौलिभिः ॥४२॥
 तदीयायुधधारिण्यस्तत्समानविभूषणाः।
 अङ्गभूताः स्त्रियः काश्चिदासेवन्त तमीश्वरम् ॥४३॥
 आप्ताधिकारिणः केचिदनन्तप्रमुखा अपि।

अष्टौ विद्येश्वरा देवमभजन्त समन्ततः॥४४॥
 ततो नन्दी महाकालश्चण्डो भृङ्गी रिटिस्ततः।
 सेनानिर्गतवक्त्राश्च रेणुको दारुकस्तथा।^३
 घण्टाकर्णः पुष्पदन्तः कपाली वीरभद्रकः॥४५॥
 एवमाद्या महाभागा महाबलपराक्रमाः।
 निरङ्कुशमहासत्त्वा भेजिरे तं महेश्वरम्॥४६॥
 अणिमादिकमैश्वर्यं येषां सिद्धेरपोहनम्।
 ब्रह्मादयः सुरा येषामाज्ञालङ्घनभीरवः॥४७॥
 मोक्षलक्ष्मीपरिष्वङ्गमुदिता येऽन्तरात्मना।
 येषामीषत्करं विश्वसर्गसंहारकल्पनम्॥४८॥
 ज्ञानशक्तिः परा येषां सर्ववस्तुप्रकाशिनी।

आनन्दकणिका येषां हरिब्रह्मादिसम्पदः ॥४९॥
आकाङ्क्षन्ते पदं येषां योगिनो योगतत्पराः ।
काङ्क्षणीयफलो येषां सङ्कल्पः कल्पपादपः ॥५०॥
कर्मकालादिकार्षण्यचिन्ता येषां न विद्यते ।
येषां विक्रमसन्नाहा मृत्योरपि च मृत्यवः ॥५१॥
ते सारूप्यपदं प्राप्ताः प्रमथा भेजिरे शिवम् ।
बह्मोपेन्द्रमहेन्द्राद्या विश्वतन्त्राधिकारिणम् ॥५२॥
आयुधालङ्कृतप्रान्ताः परितस्तं सिषेविरे ।
आदित्या वसवो रुद्रा यक्षगन्धर्वकिन्नराः ॥५३॥
दानवा राक्षसा दैत्याः सिद्धा विद्याधरोरगाः ।
अभजन्त महादेवमपरिच्छिन्नसैनिकाः ॥५४॥

वसिष्ठो वामदेवश्च पुलस्त्यागस्त्यशौनकाः।
दधीचिगौतमश्चैव सानन्दशुकनारदाः॥५५॥
उपमन्युभृगुव्यासपाराशरमरीचयः।
इत्याद्या मुनयः सर्वे नीलकण्ठं सिषेविरे॥५६॥
पार्श्वस्थपरिवाराणां विमलाङ्गेषु बिम्बितः।
सर्वान्तर्गतमात्मानं स रेजे दर्शयन्निव॥५७॥
क्षणं स शम्भुर्देवानां कार्यभागं निरूपयन्।
क्षणं गन्धर्वराजानां गानविद्यां विभावयन्॥५८॥
ब्रह्मविष्णवादिभिर्देवैः क्षणमालापमाचरन्।
क्षणं देवमृगाक्षीणां लालयन्नृत्यविभ्रमम्॥५९॥
व्यासादीनां क्षणं कुर्वन् वेदोच्चारेषु गौरवम्।

विदधानः क्षणं देव्या मुखे बिम्बाधरे दृशः ॥६०॥
हास्यनृत्यं क्षणं पश्यन् भृङ्गिणा परिकल्पितम् ।
नन्दिना वेत्रहस्तेन सर्वतन्त्राधिकारिणा ॥६१॥
अमुञ्चता सदा पार्श्वमात्माभिप्रायवेदिना ।
चोदितान् वासयन् कांश्चिद्विसृजन् भ्रूविलासतः ॥६२॥
सम्भावयंस्तथा चान्यानन्यानपि नियामयन् ।
समस्तभुवनाधीशमौलिलालितशासनः ।
अकुण्ठशक्तिरव्याजलावण्यललिताकृतिः ॥६३॥
स्थिरयौवनसौरभ्यशृङ्गारितकलेवरः ।
आत्मशक्त्यमृतास्वादरसोल्लासितमानसः ॥६४॥
स्वाभाविकमहैश्वर्यविश्रामपरमावधिः ।

निष्कलङ्कमहासत्त्वनिर्मितानेकविग्रहः ॥६५॥
अखण्डारातिदोर्दण्डकण्डूखण्डनपण्डितः ।
चिन्तामणिः प्रपन्नानां श्रीकण्ठः परमेश्वरः ॥६६॥
सभान्तरगतं तन्त्रं रेणुकं गणनायकम् ।
प्रसादं सुलभं दातुं ताम्बुलं स तमाह्वयत् ॥६७॥
शम्भोराह्वानसन्तोषसंभ्रमेणैव दारुकम् ।
उल्लङ्घ्य पार्श्वमगमल्लोकनाथस्य रेणुकः ॥६८॥
तमालोक्य विभुस्तत्र समुल्लङ्घितदारुकम् ।
माहात्म्यं निजभक्तानां द्योतयन्निदमब्रीत् ॥६९॥
रे रे रेणुक दुर्बुद्धे कथमेष त्वयाऽधुना ।
उल्लङ्घितः सभामध्ये मम भक्तो हि दारुकः ॥७०॥

लङ्घनं मम भक्तानां परमानर्थकारणम् ।
आयुः श्रियं कुलं कीर्तिं निहन्ति हि शरीरिणाम् ॥७१॥
मम भक्तमवज्ञाय मार्कण्डेयं पुरा यमः ।
मत्पादताडनादासीत् स्मरणीयकलेवरः ॥७२॥
भृगोश्च शङ्कुकर्णस्य मम भक्तिमतोस्तयोः ।
कृत्वानिष्टमभूद् विष्णुर्विकेशो दशयोनिभाक् ॥७३॥
मद्भक्तेन दधीचेन कृत्वा युद्धं जनार्दनः ।
भग्नचक्रायुधः पूर्वं पराभवमुपागमत् ॥७४॥
कृताश्वमेधो दक्षोऽपि मद्भक्तांश्च गणेश्वरान् ।
अवमत्य सभामध्ये मेषवक्त्रोऽभवत् पुरा ॥७५॥
श्वेतस्य मम भक्तस्य दुरितक्रमतेजसः ।

औदासीन्येन कालोऽपि मया दग्धः पुराऽभवत् ॥७६॥
 एवमन्येऽपि बहवो मद्भक्तानामतिक्रमात् ।
 परिभूता हताश्चासन् भक्ता मे दुरतिक्रमाः ॥७७॥
 अविचारेण मद्भक्तो लङ्घितो दारुकस्त्वया ।
 एष त्वं रेणुकानेन जन्मवान् भव भूतले ॥७८॥
 इत्युक्तः परमेशेन भक्तमाहात्म्यशंसिना ।
 प्रार्थयामास देवेशं प्रणिपत्य स रेणुकः ॥७९॥
 भवदाह्वानसंभ्रात्या मयाऽज्ञानाद्विलङ्घितः ।
 दारुकोऽयं ततः शंभो पतिः मां भक्तवत्सल ॥८०॥^४
 मानुषीं योनिमासाद्य महादुःखविवर्धिनीम् ।
 जात्यायुर्भोगवैषम्यहेतुकर्मोपपादिनीम् ॥८१॥

समस्तदेवकैङ्कर्यकार्पण्यप्रसवस्थलीम् ।
महातापत्रयोपेतां वर्णाश्रमनियन्त्रिताम् ॥८२॥
विहाय त्वत्पदाम्भोजसेवां किं वा वसाम्यहम् ।
यथा मे मानुषो भावो न भवेत् क्षितिमण्डले ।
तथा प्रसादं देवेश विधेहि करुणानिधे ॥८३॥
इति सम्प्रार्थितो देवो रेणुकेन महेश्वरः ।
मा भैषीर्मम भक्तानां कुतो भीतिरिहेष्यति ॥८४॥
तमागतं महाभागं रेणुकं गणनायकम् ।
एवमाज्ञापयामास तदा देवो महेश्वरः ॥८५॥
श्रीशैलस्योत्तरे भागे त्रिलिङ्गविषये शुभे ।
कोल्लिपाक्यभिधानोऽस्ति कोऽपि ग्रामो महत्तरः ॥८६॥

सोमेश्वराभिधानस्य तत्र वासवतो मम ।
अस्पृशन् मानुषं भावं लिङ्गात् प्रादुर्भविष्यसि ॥८७॥
मदीयलिङ्गसम्भूतं मद्भक्तपरिपालकम् ।
विस्मिता मानुषाः सर्वे त्वां भजन्तु मदाज्ञया ॥८८॥
मदद्वैतपरं शास्त्रं वेदवेदान्तसम्मतम् ।
स्थापयिष्यसि भूलोके सर्वेषां हितकारकम् ॥८९॥
मम प्रतापमतुलं मद्भक्तानां विशेषतः ।
प्रकाशय महीभागे वेदमार्गानुसारतः ॥९०॥
॥ वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम् ॥
इत्युक्त्वा परमेश्वरः स भगवान् भद्रासनादुत्थितो
ब्रह्मोपेन्द्रमुखान् विसृज्य विबुधान् भूसंज्ञया केवलम् ।

पार्वत्या सहितो गणैरभिमतैः प्राप स्वमन्तःपुरं
क्षोणीभागमवातरत् पशुपतेराज्ञावशाद् रेणुकः ॥९१ ॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ रेणुकस्य भूलोकावगतिर्नाम
तृतीयः परिच्छेदः ।

चतुर्थ परिच्छेदः।

अथ त्रिलिङ्गविषये कोल्लिपाक्यभिधे पुरे।

सोमेश्वरमहालिङ्गात् प्रादुरासीत् स रेणुकः॥१॥

प्रादुर्भूतं तमालोक्य शिवलिङ्गात् त्रिलिङ्गजाः।

विस्मिताः प्राणिनः सर्वे बभूवुरतितेजसम्॥२॥

भस्मोद्धूलितसर्वाङ्गं साररुद्राक्षभूषणम्।

लिङ्गधारणसंयुक्तं लिङ्गपूजापरायणम्॥३॥^५

जटामुकुटसंयुक्तं त्रिपुण्ड्राङ्कितमस्तकम्।

लिङ्गधारणसंयुक्तं शिवयोगपरायणम्॥४॥^६

वितस्तिमानविस्तारमायामन्त्रिण्यरत्निकाम्।

कौपीनकटिसूत्राङ्कं तस्योपरि मनोहरम्॥५॥^७

कटीतटीपटीभूतकन्थापटलबन्धुरम् ।
दधानं योगदण्डं च भस्माधारं कमण्डलुम् ॥६॥
भिक्षापात्रञ्च कन्थाचल तन्मात्रसुपूर्वकम् ।
शिवागमनपरिज्ञानं लिङ्गाङ्गपदसंयुतम् ॥ ७ ॥
शिवाद्वैतपरिज्ञानपरमानन्दमोदितम् ।
निर्धूतसर्वसंसारवासनादोषपञ्जरम् ॥८॥
शिवागमसुधासिन्धुसमुन्मेषसुधाकरम् ।
चित्तारविन्दसंगूढशिवपादाम्बुजद्वयम् ॥९॥
यमादियोगतन्त्रज्ञं स्वतन्त्रं सर्वकर्मसु ।
समस्तसिद्धसन्तानसमुदायशिखामणिम् ॥१०॥

वीरसिद्धान्तनिर्वाहकृतपट्टनिबन्धनम् ।
 आलोकमात्रनिर्भिन्नसमस्तप्राणिपातकम् ॥११ ॥
 तमपृच्छन् जनाः सर्वे नमन्तः को भवानिति ।
 इति पृष्टो महायोगी जनैर्विस्मितमानसैः ॥१२ ॥
 प्रत्युवाच शिवाद्दैतमहानन्दपरायणः ।
 पिनाकिनः पार्श्ववर्ती रेणुकाख्यगणेश्वरः ॥१३ ॥
 केनचित् कारणेनाहं शिवलिङ्गादिहाभवम् ।
 नाम्ना रेणुकसिद्धोऽहं सिद्धसन्तानायकः ॥१४ ॥
 स्वच्छन्दचारी लोकेऽस्मिन् शिवसिद्धान्तपालकः ।
 खण्डयन् जैनचार्वाकबौद्धादीनां दुरागमान् ॥१५ ॥
 इत्युक्त्वा पश्यतां तेषां विषयस्थिरचक्षुषाम् ।

उत्थाय व्योममार्गेण मलयाद्रिमुपागमत् । १६ ॥
नवचन्दनकान्तारकन्दलन्मन्दमारुतम् ।
अभङ्गुरभुजङ्गस्त्रीसंगीतरससंकुलम् । १७ ॥
करिपोतकराकृष्टस्फुरदेलातिवासितम् ।
वराहदंष्ट्रिकाध्वस्तमुस्तासुरभिकन्दरम् । १८ ॥
पटीरदलपर्यङ्कप्रसुप्तव्याधदम्पतिम् ।
माधवीमल्लिकाजातीमञ्जरीरेणुरञ्जितम् । १९ ॥
तत्र कुत्रचिदाभोगसर्वतुकुसुमद्रुमे ।
अपश्यदाश्रमं दिव्यमगस्त्यस्य महामुनेः ॥ २० ॥
मन्दारचन्दनप्रायैर्मण्डितं तरुमण्डलैः ।
शाखाशिखरसंलीनतारकागणकोरकैः ॥ २१ ॥

मुनिकन्याकरानीतकलशाम्बुविवर्धितैः ।
आलवालजालजलास्वादमोदमानमृगीगणैः ॥२२॥
हेमारविन्दनिष्यन्दमकरन्दसुगन्धिभिः ।
मरालालापवाचालुवीचिमालामनोहरैः ॥२३॥
इन्दीवरवरज्योतिरन्धीकृतहरिन्मुखैः ।
लोपामुद्रापदन्यासचरितार्थतटाङ्कितैः ॥२४॥
हारनीहारकर्पूरहरहासामलोदकैः ।
नित्यनैमित्तिकस्नाननियमार्थैस्तपस्विनाम् ॥२५॥
प्रकृष्टमणिसोपानैः परिवीतं सरोवरैः ।
विमुक्तसत्त्ववैरस्यं ब्रह्मलोकमिवापरम् ॥२६॥

हूयमानाज्यसन्तानधूमगन्धिमहास्थलम् ।
शुकसंसत्समारब्धश्रुतिशास्त्रोपबृंहणम् ॥२७॥
तस्य मध्ये समासीनं मूले चन्दनभूरुहः ।
सुकुमारदलच्छायादूरितादित्यतेजसः ॥२८॥
तडित्पिङ्गजटाभारैस्त्रिपुण्ड्राङ्कितमस्तकैः ।
भस्मोद्धूलितसर्वाङ्गैः स्फुरद्बुद्राक्षभूषणैः ॥२९॥
नववल्कलवासोभिर्नानानियमधारिभिः ।
परिवीतं मुनिगणैः प्रमथैरिव शङ्करम् ॥३०॥
समुज्ज्वलजटाजालैस्तपः पादपपल्लवैः ।
स्फुरत्सौदामिनीकल्पैर्ज्वालाजालैरिवानलम् ॥३१॥
कृततिर्यक् त्रिरेखाभिर्जलमिश्रितभस्मना ।^१

विशुद्धभस्मकृतया त्रिपुण्ड्राङ्कितरेखया ।
त्रिस्रोतसेव सम्बद्धशिलाभागं हिमाचलम् ॥३२॥
भस्मालङ्कृतसर्वाङ्गं शशाङ्कमिव भूगतम् ।
वसानं वल्कलं नव्यं बालातपसमप्रभम् ॥३३॥
वडवाग्निशिखाजालसमालीढमिवार्णवम् ।
सर्वासामपि विद्यानां समुदायनिकेतनम् ॥३४॥
न्यक्कृतप्राकृताहन्तं निरूढशिवभावनम् ।
तृणीकृतजगज्जालं सिद्धीनामुदयस्थलम् ॥३५॥
मोहान्धकारतपनं मूलबोधमहीरुहम् ।
ददर्श स महायोगी मुनिं कलशसम्भवम् ॥३६॥
समागतं महासिद्धं समीक्ष्य कलशोद्भवः ।

गणेन्द्रं रेणुकाभिख्यं विवेद ज्ञानचक्षुषा ॥३७॥
 तस्यानुभावं विज्ञाय सहसैव समुत्थितः ।
 स प्रणम्य समानीय स्वासने तं न्यवेशयत् ॥३८॥^{१०}
 लोपामुद्राकरानीतैरुदकैरतिपावनैः ।
 पादौ प्रक्षालयामास स तस्य शिवयोगिनः ॥३९॥
 सम्पूज्य तं यथाशास्त्रं तन्नियोगपुरस्सरम् ।
 मुनिर्विनयसम्पन्नो निषसादासनान्तरे ॥४०॥
 समासीनं मुनिवरं सर्वतेजस्विनां विभुम् ।
 उवाच शान्तया वाचा रेवणः सिद्धशेखरः ॥४१॥
 निर्विघ्नं वर्तसे किं नु नित्या ते नियमक्रिया ।
 अथ वाऽगस्त्य तेजस्विन् कुतः स्युस्तेऽन्तरायकाः ॥४२॥

विन्ध्यो निरुद्धो भवता विश्वोल्लङ्घनविभ्रमः।
नहुषो रोषलेशात् ते सद्यः सर्पत्वमागतः॥४३॥
आचान्ते भवता पूर्वं पङ्कशेषाः पयोधयः।
जीर्णस्ते जाठरे वह्नौ दृप्तो वातापिदानवः॥४४॥
एवंविधानां चित्राणां सर्वलोकातिशायिनाम्।
कृत्यानां तु भवान् कर्ता कस्तेऽगस्त्य समप्रभः॥४५॥
शिवाद्वैतपरानन्दप्रकाशनपरायणम्।
भवन्तमेकं शंसन्ति प्रकृत्या सङ्गवर्जितम्॥४६॥
पुरा हैमवतीसूनुरवदत् ते षडाननः।
शिवधर्मोत्तरं नाम शास्त्रमीश्वरभाषितम्॥४७॥
भक्तिः शैवी महाघोरसंसारभयहारिणी।

त्वया राजन्वती लोके जाताऽगस्त्य महामुने ॥४८॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा सिद्धस्य मुनिपुङ्गवः ।
गम्भीरगुणया वाचा बभाषे भक्तिपूर्वकम् ॥४९॥
अहमेव मुनीन्द्राणां लालनीयोऽस्मि सर्वदा ।
भवदागमसम्पत्तिर्मा विना कस्य सम्भवेत् ॥५०॥
स्थिरमद्य शिवज्ञानं स्थिरा मे तापसक्रिया ।
भवद्दर्शनपुण्येन स्थिरा मे मुनिराजता ॥५१॥
संसारसर्पदष्टानां मूर्च्छितानां शरीरिणाम् ।
कटाक्षस्तव कल्याणं समुज्जीवनभेषजम् ॥५२॥
समस्तलोकसन्दाहतापत्रयमहानलः ।
त्वत्पदाम्बुजकणास्वादादुपशाम्यति देहिनाम् ॥५३॥

रेणुकं त्वां विजानामि गणनाथं शिवप्रियम् ।
अवतीर्णमिमां भूमिं मदनुग्रहकाङ्क्षया ॥५४॥
भवादृशानां सिद्धानां प्रबोधध्वस्तजन्मनाम् ।
प्रवृत्तिरीदृशी लोके परानुग्रहकारिणी ॥५५॥
त्वन्मुखाच्छ्रोतुमिच्छामि सिद्धान्तश्रुतिसम्मतम् ।
सर्वज्ञ वद मे साक्षाच्छैवं सर्वार्थसाधकम् ॥५६॥
सद्यः सिद्धिकरं पुंसां सर्वयोगीन्द्रसेवितम् ।
दुराचारैरनाघ्रातं स्वीकृतं वेदवेदिभिः ।
शिवात्मैक्यमहाबोधसम्प्रदायप्रर्वतकम् ॥५७॥
वृत्तम् — वसन्ततिलक ॥

उक्त्वा भवान् सकललोकमहोपकारं
सिद्धान्तसंग्रहनादृतबाह्यतन्त्रम् ॥

सद्यः कृतार्थयितुमर्हति दिव्ययोगिन्
नानागमश्रवणवर्तितसंशयं माम् ॥५८॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ रेणुकागस्त्यदर्शनप्रसङ्गो नाम
चतुर्थः परिच्छेदः ॥

पञ्चमः परिच्छेदः।

अथागस्त्यवचः श्रुत्वा रेणुको गणनायकः।

ध्यात्वा क्षणं महादेवं साम्बमाह समाहितः॥१॥

अगस्त्य मुनिशार्दूल समस्तागमपारग।

शिवज्ञानकरं वक्ष्ये सिद्धान्तं शृणु सादरम्॥२॥

अगस्त्य खलु सिद्धान्ता विख्याता रुचिभेदतः।

भिन्नाचारसमायुक्ता भिन्नार्थप्रतिपादकाः॥३॥

सांख्यं योगः पाञ्चरात्रं वेदाः पाशुपतं तथा।

एतानि मानभूतानि नोपहन्यानि युक्तिभिः॥४॥

वेदः प्रधानं सर्वेषां सांख्यादीनां महामुने।

वेदानुसरणादेषां प्रामाण्यमिति निश्चितम्॥५॥

पाञ्चरात्रस्य सांख्यस्य योगस्य च तथा मुने ।
वेदैकदेशवर्तित्वं शैवं वेदमयं मतम् ॥६॥
वेदैकदेशवर्तिभ्यः सांख्यादिभ्यो महामुने ।
सर्ववेदानुसारित्वाच्छैवतन्त्रं विशिष्यते ॥७॥
शैवतन्त्रमिति प्रोक्तं सिद्धान्ताख्यं शिवोदितम् ।
सर्ववेदार्थरूपत्वात् प्रामाण्यं वेदवत् सदा ॥८॥
आगमा बहुधा प्रोक्ताः शिवेन परमात्मना ।
शैवं पाशुपतं सोमं लाकुलं चेति भेदतः ॥९॥
तेषु शैवं चतुर्भेदं तन्त्रं सर्वविनिश्चितम् ।
वामं च दक्षिणं चैव मिश्रं सिद्धान्तसंज्ञकम् ॥१०॥
शक्तिप्रधानं वामाख्यं दक्षिणं भैरवात्मकम् ।

सप्तमातृपरं मिश्रं सिद्धान्तं वेदसम्मतम् ॥११॥
 वेदधर्माभिधायित्वात् सिद्धान्ताख्यः शिवागमः।
 वेदबाह्यविरोधित्वाद् वेदसम्मत उच्यते ॥१२॥
 वेदसिद्धान्तयोरैक्यमेकार्थप्रतिपादनात्।
 प्रामाण्यं सदृशं ज्ञेयं पण्डितैरेतयोः सदा ॥१३॥
 सिद्धान्ताख्ये महातन्त्रे कामिकाद्ये शिवोदिते।
 निर्दिष्टमुत्तरे भागे वीरशैवमतं परम् ॥१४॥
 वातुलान्ते वेदसारे वेदैकस्सहसमुद्भवे।
 लिङ्गाङ्गज्ञानसंयुक्तैषट्स्थलज्ञानबोधके ॥१५॥^{१२}
 श्रीमत्पंचाक्षरी मंत्रशास्त्रे विद्येति कीर्तिता।
 तस्यां रमन्ते ये शैवा वीरशैवा इति स्मृताः ॥१६॥^{१२}

विद्यायां शिवरूपायां विशेषाद् रमणं यतः।
 तस्मादेते महाभागा वीरशैवा इति स्मृताः॥१७॥
 वीशब्देनोच्यते विद्या शिवजीवैक्यबोधिका।
 तस्यां रमन्ते ये शैवा वीरशैवास्तु ते मताः॥१८॥
 वेदान्तरमणे वीरः शैवः शैवागमार्थवित्।
 वेदतन्त्रशिरो वेत्ति वीरशैवः स उच्यते॥१९॥^{१३}
 विद्यायां रमते यस्मान्मायां हेयां श्ववद् रहेत्।
 अनेनैव निरुक्तेन वीरमाहेश्वरः स्मृतः॥२०॥
 वेदान्तजन्यं यज्ज्ञानं विद्येति परिकीर्त्यते।
 विद्यायां रमते तस्यां वीर इत्यभिधीयते॥२१॥
 वीशब्दोऽत्र विकल्पार्थो रशब्दो रहितार्थकः।

विकल्परहितं शैवं वीरमिति स्मृतम् ॥२२॥^{१४}
एकमेवाद्वितीयम्यदविकल्पं परं पदम् ।
तद्वीरशैवमित्युक्तं नेतरत् सविकल्पकम् ॥२३॥^{१५}
शैवेर्माहेश्वरैश्चैव कार्यमन्तर्बहिःक्रमात् ।
शिवो महेश्वरश्चेति नात्यन्तमिह भिद्यते ॥२४॥
यथा तथा न भिद्यन्ते शैवा माहेश्वरा अपि ।
शिवाश्रितेषु ते शैवा ज्ञानयज्ञरता नराः ॥२५॥
माहेश्वराः समाख्याताः कर्मयज्ञरता भुवि ।
तस्मादाभ्यन्तरे कुर्युः शैवा माहेश्वरा बहिः ॥२६॥
वीरशैवास्तु षड्भेदाः स्थलधर्मविभेदतः ।
भक्तादिव्यवहारेण प्रोच्यन्ते शास्त्रपारगैः ॥२७॥

शास्त्रं तु वीरशैवानां षड्विधं स्थलभेदतः।
धर्मभेदसमायोगादधिकारिविभेदतः॥२८॥
आदौ भक्तस्थलं प्रोक्तं ततो माहेश्वरस्थलम्।
प्रसादीस्थलमन्यत्तु प्राणलिङ्गस्थलं ततः।
शरणस्थलमाख्यातं षष्ठमैक्यस्थलं मतम्॥२९॥^{१६}
भक्तस्थलम्।
भक्तस्थलं प्रवक्ष्यामि प्रथमं कलशोद्भव।
तदवान्तरभेदांश्च समाहितमनाः शृणु॥३०॥
शैवी भक्तिः समुत्पन्ना यस्यासौ भक्त उच्यते।
तस्यानुष्ठेयधर्माणां मुक्तिर्भक्तस्थलं मतम्॥३१॥
अवान्तरस्थलान्यत्र प्राहुः पञ्चदशोत्तमाः।

पिण्डता पिण्डविज्ञानं संसारगुणहेयता ॥३२॥
दीक्षा लिङ्गधृतिश्चैव विभूतेरपि धारणम् ।
रुद्राक्षधारणं पश्चात् पञ्चाक्षरजपस्तथा ॥३३॥
भक्तमार्गक्रिया चैव गुरोर्लिङ्गस्य चार्चनम् ।
जङ्गमस्य तथा ह्येषां प्रसादस्वीकृतस्तथा ॥३४॥
अत्र दानत्रयं प्रोक्तं सोपाधिनिरुपाधिकम् ।
सहजं चेति निर्दिष्टं समस्तागमपारगैः ।
एतानि शिवभक्तस्य कर्तव्यानि प्रयत्नतः ॥३५॥
०१ .०१ .०१ पिण्डस्थलम् ।
बहुजन्मकृतैः पुण्यैः प्रक्षीणे पापपञ्जरे ।
शुद्धान्तःकरणो देही पिण्डशब्देन गीयते ॥३६॥

आत्मा च परः विद्यते नात्मनः परदैवतः।^{१७}
 शिवशक्तिसमुत्पन्ने प्रपञ्चेऽस्मिन् विकल्प्यते ॥३७॥
 पुण्याधिकः क्षीणपापः शुद्धात्मा पिण्डनामकः।
 पुनश्च जन्मान्तर कर्मयोगात् तैव जीवः ॥३८॥^{१८}
 एक एव शिवः साक्षाच्चिदानन्दमयो विभुः।
 निर्विकल्पो निराकारो निर्गुणो निष्प्रपञ्चकः।
 अनाद्यविद्यासम्बन्धात् तदंशो जीवनामकः ॥३९॥
 देवतिर्यङ्मनुष्यादिजातिभेदे व्यवस्थितः।
 मायी महेश्वरस्तेषां प्रेरको हृदि संस्थितः ॥४०॥
 चन्द्रकान्ते यथा तोयं सूर्यकान्ते यथानलः।
 बीजे यथाङ्कुरः सिद्धस्तथात्मनि शिवः स्थितः ॥४१॥

आत्मत्वमीश्वरत्वं च ब्रह्मण्येकत्र कल्पितम् ।
 बिम्बत्वं प्रतिबिम्बत्वं यथा पूषणि कल्पितम् ॥४२॥
 गुणत्रयविभेदेन परतत्त्वे चिदात्मनि ।
 भोक्तृत्वं चैव भोज्यत्वं प्रेरकत्वं च कल्पितम् ॥४३॥
 गुणत्रयात्मिका शक्तिर्ब्रह्मनिष्ठा सनातनी ।
 तद्वैषम्यात् समुत्पन्ना तस्मिन् वस्तुत्रयाभिधा ॥४४॥
 किञ्चित्सत्त्वरजोरूपं भोक्तृसंज्ञकमुच्यते ।
 अत्यन्ततामसोपाधिर्भोज्यमित्याभिधीयते ॥
 परतत्त्वमयोपाधिर्ब्रह्मचैतन्यमीश्वरः ॥४५॥
 भोक्ता भोज्यं प्रेरयिता वस्तुत्रयमिदं स्मृतम् ।
 अखण्डे ब्रह्मचैतन्ये कल्पितं गुणभेदतः ॥४६॥

अत्र प्रेरयिता शम्भुः शुद्धोपाधिर्महेश्वरः।
संमिश्रोपाधयः सर्वे भोक्तारः पशवः स्मृताः॥४७॥
भोज्यमव्यक्तमित्युक्तं शुद्धतामसरूपकम्।
सर्वज्ञः प्रेरकः शम्भुः किञ्चिज्ज्ञो जीव उच्यते।
अत्यन्तगूढचैतन्यं जडमव्यक्तमुच्यते॥४८॥
उपाधिः पुनराख्यातः शुद्धाशुद्धविभेदतः।
शुद्धोपाधिः परा माया स्वाश्रया मोहकारिणी॥४९॥
अशुद्धोपाधिरप्येवमविद्याश्रयमोहिनी।
अविद्याशक्तिभेदेन जीवा बहुविधाः स्मृताः॥५०॥
मायाशक्तिवशादीशो नानामूर्तिधरः प्रभुः।
सर्वज्ञः सर्वकर्ता च नित्यमुक्तो महेश्वरः॥५१॥

किञ्चित्कर्ता च किञ्चिज्ज्ञो बद्धोऽनादिशरीरवान् ।
अविद्यामोहिता जीवा ब्रह्मैक्यज्ञानवर्जिताः ॥५२॥
परिभ्रमन्ति संसारे निजकर्मानुसारतः ।
देवतिर्यङ्मनुष्यादिनानायोनिविभेदतः ॥५३॥
चक्रेनेमिक्रमेणैव भ्रमन्ति हि शरीरिणः ।
जात्यायुर्भोगवैषम्यकारणं कर्म केवलम् ॥५४॥
एतेषां देहिनां साक्षी प्रेरकः परमेश्वरः ।
एतेषां भ्रमतां नित्यं कर्मयन्त्रनियन्त्रणे ॥५५॥
देहिनां प्रेरकं शम्भुर्हितमार्गोपदेशकः ।
पुनरावृत्तिरहितमोक्षमार्गोपदेशकः ॥५६॥
स्वकर्मपरिपाकेन प्रक्षीणमलवासनः ।

शिवप्रसादाज्जीवोऽयं जायते शुद्धमानसः॥५७॥
शुद्धान्तःकरणे जीवे शुद्धकर्मविपाकतः।
जायते शिवकारुण्यात् प्रस्फुटा भक्तिरैश्वरी।
जन्तुरन्त्यशरीरोऽसौ पिण्डशब्दाभिधेयकः॥५८॥
०१.०१.०२ पिण्डज्ञानस्थलम्।
शरीरात्मविवेकेन पिण्डज्ञानी स कथ्यते।
शरीरमेव चार्वाकैरात्मेति परिकीर्त्यते॥५९॥
इन्द्रियाणां तथात्मत्वमपरैः परिभाष्यते।
बुद्धितत्त्वगतैर्बुद्धैर्बुद्धिरात्मेति गीयते॥६०॥
नेन्द्रियाणां न देहस्य न बुद्धेरात्मता भवेत्।
अहंप्रत्ययवेद्यत्वादनुभूतस्मृतेरपि॥६१॥

शरीरेन्द्रियबुद्धिभ्यो व्यतिरिक्तः सनातनः।
आत्मस्थितिविवेकी यः पिण्डज्ञानी स कथ्यते ॥६२॥
नश्वराणि शरीराणि नानारूपाणि कर्मणा।
आश्रितो नित्य एवासाविति जन्तोर्विवेकिता ॥६३॥
शरीरात् पृथगात्मानमात्मभ्यः पृथगीश्वरम्।
प्रेरकं यो विजानाति पिण्डज्ञानीति कथ्यते ॥६४॥
०१.०१.०३ संसारहेयस्थलम्।
निरस्तहृत्कलङ्कस्य नित्यानित्यविवेकिनः।
संसारहेयताबुद्धिर्जायते वासनाबलात् ॥६५॥
ऐहिके क्षणिके सौख्ये पुत्रदारादिसम्भवे।
क्षयित्वादियुते स्वर्गे कस्य वाञ्छा विवेकिनः ॥६६॥

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
जन्तुर्मरणजन्माभ्यां परिभ्रमति चक्रवत् ॥६७॥
मत्स्यकूर्मवराहाङ्गैर्नृसिंहमनुजादिभिः ।
जातेन निधनं प्राप्तं विष्णुनापि महात्मना ॥६८॥
भूत्वा कर्मवशाज्जन्तुर्ब्राह्मणादिषु जातिषु ।
तापत्रयमहावह्निसन्तापाद् दह्यते भृशम् ॥६९॥
कर्ममूलेन दुःखेन पीडयमानस्य देहिनः ।
आध्यात्मिकादिना नित्यं कुत्र विश्रान्तिरिष्यते ॥७०॥
आध्यात्मिकं तु प्रथमं द्वितीयं चाधिभौतिकम् ।
आधिदैविकमन्यच्च दुःखत्रयमिदं स्मृतम् ॥७१॥
आध्यात्मिकं द्विधा प्रोक्तं बाह्याभ्यन्तरभेदतः ।

वातपित्तादिजं दुःखं बाह्यामाध्यात्मिकं मतम् ॥७२॥
 रागद्वेषादिसम्पन्नमान्तरं परिकीर्त्यते ।
 आधिभौतिकमेतद्धि दुःखं राजादिभूतजम् ॥७३॥
 आधिदैविकमाख्यातं ग्रहयक्षादिसम्भवम् ।
 दुःखैरेतैरुपेतस्य कर्मबद्धस्य देहिनः ।
 स्वर्गे वा यदि वा भूमौ सुखलेशो न विद्यते ॥७४॥
 तटित्सु वीचिमालासु प्रदीपस्य प्रभासु च ।
 सम्पत्सु कर्ममूलासु कस्य वा स्थिरतामतिः ॥७५॥
 मलकोशे शरीरेऽस्मिन् महादुःखविवर्धने ।
 तडिदङ्गकुरसङ्काशे को वा रुच्येत पण्डितः ॥७६॥
 नित्यानन्दचिदाकारमात्मतत्त्वं विहाय कः ।

विवेकी रमते देहे नश्वरे दुःखभाजने ॥७७॥
विवेकी शुद्धहृदयो निश्चितात्मसुखोदयः।
दुःखहेतौ शरीरेऽस्मिन् कलत्रे च सुतेषे च ॥७८॥
सुहृत्सु बन्धुवर्गेषु धनेषु कुलपद्धतौ।
अनित्यबुद्धया सर्वत्र वैराग्यं परमश्नुते ॥७९॥
विवेकिनो विरक्तस्य विषयेष्वात्मरागिणः।
संसारदुःखविच्छेदहेतौ बुद्धिः प्रवर्तते ॥८०॥
वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम्।
नित्यानित्यविवेकिनः सुकृतिनः शुद्धाशयस्यात्मनो
ब्रह्मोपेन्द्रमहेन्द्रमुख्यविभवेष्वास्थायितां पश्यतः।

नित्यानन्दपदे निराकृतजगत्संसारदुःखोदये साम्बे
चन्द्रशिरोमणौ समुदयेद्भक्तिर्भवध्वंसिनी ॥८१॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ भक्तस्थले
पिण्डज्ञानसंसारहेयस्थलप्रसङ्गो नाम पञ्चमः परिच्छेदः।

षष्ठः परिच्छेदः।

०१.०१.०४ गुरुकारुण्यस्थलम्।

रेणुकः उवाच—

ततो विवेकसंपन्नो विरागी शुद्धमानसः।

जिज्ञासुः सर्वसंसारदोषध्वंसकरं शिवम् ॥०१ ॥

उपैति लोकविख्यातं लोभमोहविवर्जितम्।

आत्मतत्त्वविचारज्ञं विमुक्तविषयभ्रमम् ॥०२ ॥

शिवसिद्धान्ततत्त्वज्ञं छिन्नसन्देहविभ्रमम्।

सर्वतन्त्रप्रयोगज्ञं धार्मिकं सत्यवादिनम् ॥०३ ॥

कुलकृमागताचारं कुमार्गाचारवर्जितम्।

शिवध्यानपरं शान्तं शिवतत्त्वविवेकिनम् ॥०४ ॥

भस्मोद्धूलननिष्णातं भस्मतत्त्वविवेकिनम् ।
त्रिपुण्ड्रधारणोत्कण्ठं धृतरुद्राक्षमालिकम् ॥०५॥
लिङ्गधारणसंयुक्तं लिङ्गपूजापरायणम् ।
लिङ्गाङ्गयोगतत्त्वज्ञं निरूढाद्वैतवासनम् ॥
लिङ्गाङ्गस्थलभेदज्ञं श्रीगुरुं शिववादिनम् ॥०६॥
सेवेत परमाचार्यं शिष्यो भक्तिभयान्वितः ।
षण्मासान् वत्सरं वापि यावदेष प्रसीदति ॥०७॥
प्रसन्नं परमाचार्यं भक्त्या मुक्तिप्रदर्शकम् ।
प्रार्थयेदग्रतः शिष्यः प्राञ्जलिर्विनयान्वितः ॥०८॥
भो कल्याण महाभाग शिवज्ञानमहोदधे ।
आचार्यवर्यं सम्प्राप्तं रक्ष मां भवरोगिणम् ॥०९॥

इति शुद्धेन शिष्येण प्रार्थितः परमो गुरुः।
शक्तिपातं समालोक्य दीक्षया योजयेदमुम् ॥१०॥
दीयते च शिवज्ञानं क्षीयते पाशबन्धनम्।
यस्मादतः समाख्याता दीक्षेतीयं विचक्षणैः ॥११॥
सा दीक्षा त्रिविधा प्रोक्ता शिवागमविशारदैः।
वेधारूपा क्रियारूपा मन्त्ररूपा च तापस ॥१२॥
या लोकधर्मिणित्येकता चैकोक्ता शिवधर्मिणी।
लोकधर्मिणी या प्रोक्ता क्रियते मुण्डणं विना ॥१३॥
पूर्वनामविनाशी तु शिवरुद्रादिनामभिः।
देवशब्दोत्तरेयुक्ता निषिद्धपरिवर्जिता ॥१४॥
मुण्डणं पूर्विका पञ्चगव्यप्राशनपूर्विका।

वर्णाश्रमविनिर्मुक्ता सा प्रोक्ताः शिवधर्मिणी ।
 पुनः सा त्रिधा प्रोक्ताः शिवागमविशारदैः ॥१५॥^{१९}
 गुरोरालोकमात्रेण हस्तमस्तकयोगतः ।
 यः शिवतत्त्वसमावेशो वेधा दीक्षेति सा मता ॥१६॥
 मान्त्री दीक्षेति सा प्रोक्ता मन्त्रमात्रोपदेशिनी ।
 कुण्डमण्डलिकोपेता क्रिया दीक्षा क्रियोत्तरा ॥१७॥
 शुभमासे शुभतिथौ शुभकाले शुभेऽहनि ।
 विभूतिं शिवभक्तेभ्यो दत्त्वा ताम्बूलपूर्वकम् ॥१८॥
 यथाविधि यथायोगं शिष्यमानीय देशिकः ।
 स्नातं शुक्लाम्बरधरं दन्तधावनपूर्वकम् ॥१९॥
 मण्डले स्थापयेच्छिष्यं प्राङ्मुखं तमुदङ्मुखः ।

शिवस्य नाम कीर्तिं च चिन्तामपि च कारयेत् ॥२०॥
विभूतिपट्टं दत्त्वाग्रे यथास्थानं यथाविधि ।
पञ्चब्रह्ममयैस्तत्र स्थापितैः कलशोदकैः ॥२१॥
आचार्यः सममृत्विग्भिस्त्रिः शिष्यमभिषिञ्चयेत् ।
अभिषिच्य गुरुः शिष्यमासीनं परितः शुचिम् ॥२२॥
ततः पञ्चाक्षरीं शैवीं संसारभयतारिणीम् ।
शुद्धवस्त्रमसमासाद्य परदृश्योगोचरम् ॥२३॥^{२०}
तस्य दक्षिणकर्णे तु निगूढमपि कीर्तयेत् ।
छन्दो रूपमृषिं चास्य देवतान्यासपद्धतिम् ॥२४॥
०१.०१.०५ लिङ्गधारणस्थलम् ।
स्फाटिकं शैलजं वापि चन्द्रकान्तमयं तु वा ।

बाणं वा सूर्यकान्तं वा लिङ्गमेकं समाहरेत् ॥२५॥
सर्वलक्षणसम्पन्ने तस्मिल्लिङ्गे विशोधिते ।
पीठस्थितेऽभिषिक्ते च गन्धपुष्पादिपूजिते ॥२६॥
मन्त्रपूते कलां शैवीं योजयेद्विधिना गुरुः ।
शिष्यस्य प्राणमादाय लिङ्गे तत्र निधापयेत् ॥२७॥
तल्लिङ्गं तस्य तु प्राणे स्थापयेदेकभावतः ।
एवं कृत्वा गुरुर्लिङ्गं शिष्यहस्ते निधापयेत् ॥२८॥
प्राणवद्धारणीयं तत्प्राणलिङ्गमिदं तव ।
कदाचित्कुत्रचिद्वापि न वियोजय देहतः ॥२९॥
यदि प्रमादात्पतिते लिङ्गे देहान्महीतले ।
प्राणान् विमुञ्च सहसा प्राप्तये मोक्षसम्पदः ॥३०॥

इति सम्बोधितः शिष्यो गुरुणा शास्त्रवेदिना ।
 धारयेच्छाङ्करं लिङ्गं शरीरे प्राणयोगतः ॥३१ ॥
 लिङ्गस्य धारणं पुण्यं सर्वपापप्रणाशनम् ।
 आदृतं मुनिभिः सर्वेरागमार्थविशारदैः ॥३२ ॥
 लिङ्गधारणमाख्यातं द्विधा सर्वार्थसाधकैः ।
 बाह्यमाभ्यन्तरं चेति मुनिभिर्मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥३३ ॥
 चिद्रूपं परमं लिङ्गं शाङ्करं सर्वकारणम् ।
 यत्तस्य धारणं चित्ते तदान्तरमुदाहृतम् ॥३४ ॥
 चिद्रूपं हि परं तत्त्वं शिवाख्यं विश्वकारणम् ।
 निरस्तविश्वकालुष्यं निष्कलं निर्विकल्पकम् ॥३५ ॥
 सत्तानन्दपरिस्फूर्तिसमुल्लासकलामयम् ।

अप्रमेयमनिर्देश्यं मुमुक्षुभिरुपासितम् ॥३६॥
परं ब्रह्म महालिङ्गं प्रपञ्चातीतमव्यम् ।
तदेव सर्वभूतानामन्तस्त्रिस्थानगोचरम् ॥३७॥
मूलाधारे च हृदये भ्रूमध्ये सर्वदेहिनाम् ।
ज्योतिर्लिङ्गं सदा भाति यद्ब्रह्मेत्याहुरागमाः ॥३८॥
अपरिच्छिन्नमव्यक्तं लिङ्गं ब्रह्म सनातनम् ।
उपासनार्थमन्तःस्थं परिच्छिन्नं स्वमायया ॥३९॥
लयं गच्छति यत्रैव जगदेतच्चराचरम् ।
पुनः पुनः समुत्पत्तिं तल्लिङ्गं ब्रह्म शाश्वतम् ॥४०॥
तस्माल्लिङ्गमिति ख्यातं सत्तानन्दचिदात्मकम् ।
बृहत्त्वाद् बृंहणत्वाच्च ब्रह्मशब्दाभिधेयकम् ॥४१॥

आधारे हृदये वापि भ्रूमध्ये वा निरन्तरम् ।
ज्योतिर्लिङ्गानुसन्धानमान्तरं लिङ्गधारणम् ॥४२॥
आधारे कनकप्रख्यं हृदये विद्रुमप्रभम् ।
भ्रूमध्ये स्फटिकच्छायं लिङ्गं योगी विभावयेत् ॥४३॥
निरुपाधिकमाख्यातं लिङ्गस्यान्तरधारणम् ।
विशिष्टं कोटिगुणितं बाह्यलिङ्गस्य धारणात् ॥४४॥
ये धारयन्ति हृदये लिङ्गं चिद्रूपमैश्वरम् ।
न तेषां पुनरावृत्तिर्घोरसंसारमण्डले ॥४५॥
अन्तर्लिङ्गानुसन्धानमात्मविद्यापरिश्रमः ।
गुरूपासनाशक्तिश्च कारणं मोक्षसम्पदाम् ॥४६॥

वैराग्यज्ञानयुक्तानां योगिनां स्थिरचेतसाम् ।
अन्तर्लिङ्गानुसन्धाने रुचिर्बाह्ये न जायते ॥४७॥
ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च वासवाद्याश्च लोकपाः ।
मुनयः सिद्धगन्धर्वा दानवा मानवास्तथा ॥४८॥
सर्वे च ज्ञानयोगेन सर्वकारणकारणम् ।
पश्यन्ति हृदये लिङ्गं परमानन्दलक्षणम् ॥४९॥
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन शाङ्करं लिङ्गमुत्तमम् ।
अन्तर्विभावयेद् विद्वानशेषक्लेशमुक्तये ॥५०॥
अन्तर्धारयितुं लिङ्गमशक्तः शक्त एव वा ।
बाह्यं च धारयेल्लिङ्गं तद्रूपमिति निश्चयात् ॥५१॥

लिङ्गं तु त्रिविधं प्रोक्तं स्थूलं सूक्ष्मं परात्परम् ।
 इष्टलिङ्गमिदं स्थूलं यद्बाह्ये धार्यते तनौ ॥५२॥
 प्राणलिङ्गमिदं सूक्ष्मं यदन्तर्भावनामयम् ।
 परात्परं तु यत्प्रोक्तं तृप्तिलिङ्गं तदुच्यते ॥५३॥
 भावनातीतमव्यक्तं परब्रह्म शिवाभिधम् ।
 भक्तानां भक्तिसिद्धयर्थमिष्टलिङ्गं बभूव ॥५४॥^{२१}
 इष्टलिङ्गमिदं साक्षादनिष्टपरिहारतः ।
 धारयेदवधानेन शरीरे सर्वदा बुधः ॥५५॥
 मूर्ध्नि वा कण्ठदेशे वा कक्षे वक्षःस्थलेऽपि वा ।
 कुक्षौ हस्ततले वापि धारयेत्लिङ्गमैश्वरम् ॥५६॥
 नाभेरधस्ताल्लिङ्गस्य धारणं पापकारणम् ।

जटाग्रे त्रिकभागे च मलस्थाने न धारयेत् ॥५७॥
वेदशास्त्रपुराणेषु कामिकाद्यागमेषु च।^{२२}
लिङ्गधारी सदा शुद्धो निजलिङ्गं मनोरमम्।
अर्चयेद् गन्धपुष्पाद्यैः करपीठे समाहितः ॥५८॥
बाह्यपीठार्चनादेतत् करपीठार्चनं वरम्।
सर्वेषां वीरशैवानां मुमुक्षूणां निरन्तरम् ॥५९॥
ब्रह्मविष्णवाद्यो देवा मुनयो गौतमादयः।
धारयन्ति सदा लिङ्गमुत्तमाङ्गे विशेषतः ॥६०॥
लक्ष्म्यादिशक्तयः सर्वाः शिवभक्तिविभाविताः।
धारयन्त्यलिकाग्रेषु शिवलिङ्गमहर्निशम् ॥६१॥
वेदशास्त्रपुराणेषु कामिकाद्यागमेषु च।

लिङ्गधारणमाख्यातं वीरशैवस्य निश्चयात् ॥६२॥
 ऋगित्याह पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते ।
 तस्मात्पवित्रं तल्लिङ्गं धार्यं शैवमनामयम् ॥६३॥
 ब्रह्मेति लिङ्गमाख्यातं ब्रह्मणः पतिरीश्वरः ।
 पवित्रं तद्धि विख्यातं तत्सम्पर्कात्तनुः शुचिः ॥६४॥
 अतप्ततनुरज्ञौ वै आमः संस्कारवर्जितः ।
 दीक्षया रहितः साक्षान्नाप्नुयाल्लिङ्गमुत्तमम् ॥६५॥
 अघोरा पापकाशीति या ते रुद्र शिवा तनूः ।
 यजुषा गीयते यस्मात् तस्माच्छैवोऽघवर्जितः ॥६६॥
 वृत्तम्—वंशस्थ ।

यो लिङ्गधारी नियतान्तरात्मा नित्यं
शिवाराधनबद्धचित्तः।
स धारयेत् सर्वमलापहत्यै भस्मामलं चारु
यथाप्रयोगम् ॥६७॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ भक्तस्थले
गुरुकारुण्यलिङ्गधारणप्रसङ्गो नाम षष्ठः परिच्छेदः।

सप्तमः परिच्छेदः।

०१.०१.०६ भस्मधारणस्थलम्।

रेणुकः उवाच—

भस्मधारणसंयुक्तः पवित्रो नियताशयः।

रेणुकः प्राह धर्मज्ञं सुश्रुषो मुनिपुङ्गवम्।^{२३}

शिवाभिधानं यत्प्रोक्तं भासनाद्भसितं तथा ॥०१ ॥

महाभस्मेति सञ्चिन्त्य महादेवं प्रभामयम्।

वर्तन्ते ये महाभागा मुख्यास्ते भस्मधारिणः ॥०२ ॥

शिवाग्न्यादिसमुत्पन्नं मन्त्रन्यासादियोगतः।

तदुपाधिकमित्याहुर्भस्मतन्त्रविशारदाः ॥०३ ॥

विभूतिर्भसितं भस्म क्षारं रक्षेति भस्मनः।

एतानि पञ्चनामानि हेतुभिः पञ्चभिर्भृशम् ॥०४॥
 विभूतिर्भूतिहेतुत्वाद् भसितं तत्त्वभासनात् ।
 पापानां भर्त्सनाद्भस्म क्षरणात् क्षारमापदाम् ॥०५॥
 रक्षणात् सर्वभूतेभ्यो रक्षेति परिगीयते ।
 एवं हि गुणकर्माभ्यां कथितं नामभेदतः ॥०६॥
 नन्दा भद्रा च सुरभिः सुशीला सुमनास्तथा ।
 पञ्च गावो विभोर्जाताः सद्योजातादिवक्त्रतः ॥०७॥
 कपिला कृष्णा च धवला धूम्रा रक्ता तथैव च ।
 नन्दादीनां गवां वर्णाः क्रमेण परिकीर्तिताः ।
 सद्योजाताद्विभूतिश्च वामाद्भसितमेव च ॥०८॥
 अघोराद्भस्म संजातं तत्पुरुषात्क्षारमेव च ।

रक्षा चेशानवक्त्राच्च नन्दादिद्वारतोऽभवत् ॥०९॥
 अत एव विभुतिस्तु दिव्या सा लोकपावनी ।^{२४}
 धारयेन्त्यकार्येषु विभूतिं च प्रयत्नतः ।
 नैमित्तिकेषु भसितं क्षारं काम्येषु सर्वदा ॥१०॥
 प्रायश्चित्तेषु सर्वेषु भस्म नाम यथाविधि ।
 रक्षा च मोक्षकार्येषु प्रयोक्तव्या सदा बुधैः ॥११॥
 नन्दादीनां तु ये वर्णाः कपिलाद्याः प्रकीर्तितः ।
 त एव वर्णा विख्याता भूत्यादीनां यथाक्रमम् ॥१२॥
 भस्मोत्पादनमुद्दिष्टं चतुर्धा तन्त्रवेदिभिः ।
 कल्पं चैवानुकल्पं तु उपकल्पमकल्पकम् ॥१३॥
 एषामादिममुत्कृष्टमन्यत् सर्वमभावतः ।

यथाशास्त्रोक्तविधिना गृहीत्वा गोमयं नवम् ॥१४॥
 सद्येन वामदेवेन कुर्यात् पिण्डमनुत्तमम् ।
 शोषयेत्पुरुषेणैव दहेद् घोराच्छिवाग्निना ॥१५॥
 तदीशानमन्त्रेण बिल्वपत्रे निधापयेत् ॥^{२५}
 कल्पं तद्भस्म विज्ञेयमनुकल्पमथोच्यते ॥१६॥
 वनेषु गोमयं यच्च शुष्कं चूर्णीकृतं तथा ।
 दग्धं चैवानुकल्पाख्यमापणादिगतं तु यत् ॥१७॥
 वस्त्रेणोत्तारितं भस्म गोमूत्राबद्धपिण्डितम् ।
 दग्धं प्रागुक्तविधिना भवेद्भस्मोपकल्पकम् ॥१८॥
 मन्त्रसंस्कारहीनं यदकल्पमिति कल्पितम् ॥^{२६}

अन्यैरापादितं भस्माप्यकल्पमिति निश्चितम् ।
एष्वेकतममादाय पात्रेषु कलशादिषु ॥१९॥
त्रिसन्ध्यमाचरेत्स्नानं यथासम्भवमेव वा ।
स्नानकाले करौ पादौ प्रक्षाल्य विमलाम्भसा ॥२०॥
वामहस्ततले भस्म क्षिप्त्वाच्छाद्यान्यपाणिना ।
अष्टकृत्वाथ मूलेन मौनी भस्माभिमन्त्र्य च ॥२१॥
शिर ईशानमन्त्रेण पुरुषेण मुखं तथा ।
हृत्प्रदेशेमघोरेण वामदेवेन गुह्यकम् ॥२२॥
पादौ सद्येन सर्वाङ्गं प्रणवेनैव सेचयेत् ।
भस्मना विहितं स्नानमिदमाग्नेयमुत्तमम् ॥२३॥
स्नानेषु वारुणाद्येषु मुख्यमेतन्मलापहम् ।

भस्मस्नानवतां पुंसां यथायोगं दिने दिने ॥२४॥
 वारुणाद्यैरलं स्नानैर्बाह्यदोषापहारिभिः।
 आग्नेयं भस्मना स्नातं यतिभिस्तु विधीयते ॥२५॥
 आर्द्रस्नानात्परं भस्म आर्द्रे जन्तुवधो ध्रुवम्।
 आर्द्रं तु प्रकृतिं विन्द्यात् प्रकृतिं बन्धनं विदुः ॥२६॥
 प्रकृतेस्तु प्रहाणार्थं भस्मना स्नानमिष्यते।
 ब्रह्माद्या विबुधाः सर्वे मुनयो नारदादयः ॥२७॥
 योगिनः सनकाद्यश्च बाणाद्या दानवा अपि।
 भस्मस्नानयुताः सर्वे शिवभक्तिपरायणः।
 निर्मुक्तदोषकलिला नित्यशुद्धा भवन्ति हि ॥२८॥
 नमश्शिवायेति भस्म कृत्वा सप्ताभिमन्त्रितम्।

उद्धूलयेत् तेन देहं त्रिपुण्ड्रं चापि धारयेत् ॥२९॥
 सर्वाङ्गोद्धूलनं चापि न समानं त्रिपुण्ड्रकैः।
 तस्मात् त्रिपुण्ड्रमेवैकं लिखेदुद्धूलनं विना ॥३०॥
 त्रिपुण्ड्रं धारयेन्नित्यं भस्मना सलिलेन च।
 स्थानेषु पञ्चदशसु शरीरे साधकोत्तमः ॥३१॥
 उत्तमाङ्गे ललाटे च श्रवणद्वितये तथा।
 गले भुजद्वये चैव हृदि नाभौ च पृष्ठके ॥३२॥
 बाहुयुग्मे ककुद्देशे मणिबन्धद्वये तथा।
 त्रिपुण्ड्रं भस्मना धार्यं मूलमन्त्रेण साधकैः ॥३३॥
 वामहस्ततले भस्म क्षिप्त्वाच्छाद्यान्यपाणिना।
 अग्निरित्यादिमन्त्रेण स्पृशन् वाराभिमन्त्र्य च ॥३४॥

त्रिपुण्ड्रमुक्तस्थानेषु दध्यात् सजलभस्मना ।
 शिवं शिवङ्करं शान्तं स प्राप्नोति न संशयः ॥३५॥
 मध्याङ्गुलित्रयेणैव स्वदक्षिणकरस्य तु ।
 षडङ्गुलायतं मानमपि वाऽलिकमानकम् ॥३६॥
 नेत्रयुग्मप्रमाणेन फाले दध्यात् त्रिपुण्ड्रकम् ।
 मध्यमानामिकाङ्गुष्ठैरनुलोमविलोमतः ।
 धारयेद्यस्त्रिपुण्ड्राङ्कं स रुद्रो नात्र संशयः ॥३७॥
 ऋजु श्वेतमनुव्याप्तं स्निग्धं श्रोत्रप्रमाणकम् ।
 एवं सल्लक्षणोपेतं त्रिपुण्ड्रं सर्वसिद्धिदम् ॥३८॥
 प्रातःकाले च मध्याह्ने सायाह्ने च त्रिपुण्ड्रकम् ।
 कदाचिद्भस्मना कुर्यात् स रुद्रो नात्र संशयः ॥३९॥

एवंविधं विभूत्या च कुरुते यस्त्रिपुण्ड्रकम् ।
 स रौद्रधर्मसंयुक्तस्त्रयीमय इति श्रुतिः ॥४०॥
 ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च देवाः शक्रपुरोगमाः ।
 त्रिपुण्ड्रं धारयेन्त्येव भस्मना परिकल्पितम् ॥४१॥
 वसिष्ठाद्या महाभागा मुनयः श्रुतिकोविदाः ।
 धारयन्ति सदाकालं त्रिपुण्ड्रं भस्मना कृतम् ॥४२॥
 शैवागमेषु वेदेषु पुराणेष्वखिलेषु च ।
 स्मृतीतिहासकल्पेषु विहितं भस्मपुण्ड्रकम् ॥४३॥
 धारणीयं समस्तानां शैवानां च विशेषतः ।
 नास्तिको भिन्नमर्यादो दुराचारपरायणः ।
 भस्मत्रिपुण्ड्रधारी चेन्मुच्यते सर्वकिल्बिषैः ॥४४॥

०१.०१.०७ रुद्राक्षधारणस्थलम् ।
भस्मना विहितस्नानस्त्रिपुण्ड्राङ्कितमस्तकः ।
शिवार्चनपरो नित्यं रुद्राक्षमपि धारयेत् ॥४५॥
रुद्राक्षधारणादेव मुच्यन्ते सर्वपातकैः ।
दुष्टचित्ता दुराचारा दुष्प्रज्ञा अपि मानवाः ॥४६॥
पुरा त्रिपुरसंहारे त्रिनेत्रो जगतां पतिः ।
उदपश्यत् पुरां योगमुन्मीलितविलोचनः ॥४७॥
निपेतुस्तस्य नेत्रेभ्यो बहवो जलबिन्दवः ।
तेभ्यो जाता हि रुद्राक्षा इति कीर्तिताः ॥४८॥
रुद्रनेत्रसमुत्पन्ना रुद्राक्षा लोकपावनाः ।
अष्टत्रिंशत्प्रभेदेन भवन्त्युत्पत्तिभेदतः ॥४९॥

नेत्रात्सूर्यात्मनः शम्भोः कपिला द्वादशोदिताः।
 श्वेताः षोडश सज्जाताः सोमरूपाद्विलोचनात् ॥५०॥
 कृष्णा दशविधा जाता वह्निरूपाद्विलोचनात्।
 एवमुत्पत्तिभेदेन रुद्राक्षा बहुधा स्मृताः ॥५१॥
 अच्छिद्रं कनकप्रख्यमनन्यधृतमुत्तमम्।
 रुद्राक्षं धारयेत् प्राज्ञः शिवपूजापरायणः ॥५२॥
 यथास्थानं यथावक्त्रं यथायोगं यथाविधिः।
 रुद्राक्षधारणं वक्ष्ये रुद्रसायुज्यसिद्धये ॥५३॥
 शिखायामेकमेवास्यं रुद्राक्षं धारयेद् बुधः।
 द्वित्रिद्वादशवक्त्राणि शिरसि त्रीणि धारयेत् ॥५४॥
 षट्त्रिंशद्धारयेन्मूर्ध्नि नित्यमेकादशानान्।

दशसप्तपञ्चवक्त्रान् षट् षट् कर्णद्वये वहेत् ॥५५॥
 षडष्टवदनान् कण्ठे द्वात्रिंशद्धारयेत् सदा ।
 पञ्चाशद्धारयेत् विद्वान् चतुर्वक्त्रानि वक्षसि ॥५६॥
 त्रयोदशमुखान् बाह्वोर्धरित् षोडश षोडश ।
 प्रत्येकं द्वादश वहेन्नवास्यान् मणिवन्धयोः ॥५७॥
 चतुर्दशमुखं यज्ञसूत्रमष्टोत्तरं शतम् ।
 धारयेत् सार्वकालं तु रुद्राक्षं शिवपूजकः ॥५८॥
 चतुःपञ्चशतदक्षाणिकानिवक्त्रानि वै बुधः ।
 नाभेरुर्ध्वं प्रदेशे तु कुक्षिवन्धमप्रकल्पयेत् ॥५९॥^{२७}
 एवं रुद्राक्षधारी यः सर्वकाले तु वर्तते ।
 तस्य पापकथा नास्ति मूढस्यापि न संशयः ॥६०॥

ब्रह्महा मद्यपायी च स्वर्णहृद् गुरूतल्पगः।
 मातृहा पितृहा चैव भ्रूणहा कृतघातकः।
 रुद्राक्षधारणादेव मुच्यते सर्वपातकैः॥६१॥
 दर्शनात् स्पर्शनाच्चैव स्मरणादपि पूजनात्।
 रुद्राक्षधारणाल्लोके मुच्यन्ते पातकैजनाः॥६२॥
 ब्राह्मणो वान्त्यजो वापि मूर्खो वा पण्डितोऽपि वा।
 रुद्राक्षधारणादेव मुच्यते सर्वपातकैः॥६३॥
 गवां कोटिप्रदानस्य यत्फलं भुवि लभ्यते।
 तत्फलं लभते मर्त्यो नित्यं रुद्राक्षधारणात्॥६४॥
 मृत्युकाले च रुद्राक्षं निष्पीडय सह वारिणा।
 यः पिबेच्चिन्तयन् रुद्रं रुद्रलोकं स गच्छति॥६६॥

भस्मोद्धूलितसर्वाङ्गा धृतरुद्राक्षमालिकाः।
ये भवन्ति महात्मानस्ते रुद्रा नात्र संशयः॥६७॥
नित्यानि काम्यानि निमित्तजानि
कर्माणि सर्वाणि सदापि कुर्वन्।
यो भस्मरुद्राक्षधरो यदि स्याद्
द्विजो न तस्यास्ति फलोपपत्तिः॥६८॥
सर्वेषु वर्णाश्रमसङ्गतेषु नित्यं सदाचारपरायणेषु।
श्रुतिस्मृतिभ्यामिह चोद्यमानो विभूतिरुद्राक्षधरः
समानः॥६९॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ भक्तस्थले
विभूतिरुद्राक्षधारणप्रसङ्गो नाम सप्तमः परिच्छेदः।

अष्टमः परिच्छेदः।

०१.०१.०८ पञ्चाक्षरीजपस्थलम्।

रेणुकः उवाच —

धृतश्रीभूतिरुद्राक्षः प्रयतो लिङ्गधारकः।

जपेत् पञ्चाक्षरीविद्यां शिवतत्त्वप्रबोधिनीम् ॥१॥

शिवतत्त्वात् परं नास्ति यथा तत्वान्तरं महत्।

तथा पञ्चाक्षरीमन्त्रान्नास्ति मन्त्रान्तरं महत् ॥२॥

ज्ञाते पञ्चाक्षरीमन्त्रे किं वा मन्त्रान्तरैः फलम्।

ज्ञाते शिवे जगन्मूले किं फलं देवतान्तरैः ॥३॥

सप्तकोटिषु मन्त्रेषु मन्त्रः पञ्चाक्षरो महान्।

ब्रह्मविष्णवादिदेवेषु यथा शम्भुर्महत्तरः ॥४॥

अशेषजगतां हेतुः परमात्मा महेश्वरः।
 तस्य वाचकमन्त्रोऽयं सर्वमन्त्रैककारणम् ॥५॥
 तस्याभिधानमन्त्रोऽयमभिधेयश्च स स्मृतः।
 अभिधानाभिधेयत्वान्मन्त्रात् सिद्धः परः शिवः ॥६॥
 नमः शब्दं वदेत्पूर्वं शिवायेति ततः परम्।
 मन्त्रः पञ्चाक्षरो ह्येष सर्वश्रुतिशिरोगतः ॥७॥
 आदितः परिशुद्धत्वान्मलत्रयवियोगतः।
 शिव इत्युच्यते शम्भुश्चिदानन्दघनः प्रभुः ॥८॥
 आस्पदत्वादशेषानां मङ्गलानां विशेषतः।
 शिवशब्दाभिधेयो हि देवदेवस्त्रियम्बकः ॥९॥
 शिव इत्यक्षरद्वन्द्वं परब्रह्मप्रकाशकम्।

मुख्यवृत्त्या तदन्येषां शब्दानां गुणवृत्तयः ॥१०॥
तस्मान्मुख्यतरं नाम शिव इत्यक्षरद्वयम् ।
सच्चिदानन्दरूपस्य शम्भोरमिततेजसः ॥११॥
एतन्नामावलम्बेन मन्त्रः पञ्चाक्षरः स्मृतः ।
यस्मादतः सदा जप्यो मोक्षाकाङ्क्षिभिरादरात् ॥१२॥
यथानादिर्महादेवः सिद्धः संसारमोचकः ।
तथा पञ्चाक्षरो मन्त्रः संसारक्षयकारकः ॥१३॥
पञ्चभूतानि सर्वाणि पञ्चतन्मात्रकाणि च ।
ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्चापि पञ्चकर्मेन्द्रियाणि च ॥१४॥
पञ्चब्रह्माणि पञ्चापि कृत्यानि सह कारणैः ।
बोध्यानि पञ्चभिर्वर्णैः पञ्चाक्षरमहामनोः ॥१५॥

पञ्चधा पञ्चधा यानि प्रसिद्धानि विशेषतः।
तानि सर्वानि वस्तूनि पञ्चाक्षरमयानि हि॥१६॥
ओंकारपूर्वो मन्त्रोऽयं पञ्चाक्षरमयः परः।
शैवागमेषु वेदेषु षडक्षर इति स्मृतः॥१७॥
मन्त्रन्यासादिभूतेन प्रणवेन महामनोः।
प्रबोध्यते महादेवः केवलश्चित्सुखात्मकः॥१८॥
प्रणवेनैकवर्णेन परब्रह्म प्रकाशयते।
अद्वितीयं परानन्दं शिवाख्यं निष्प्रपञ्चकम्॥१९॥
परमात्ममनुर्ज्ञेयः सोऽहंरूपः सनातनः।
जायते हंसयोर्लोपादोमित्येकाक्षरो मनुः॥२०॥
प्रणवेनैव मन्त्रेण बोध्यते निष्कलः शिवः।

पञ्चाक्षरेण मन्त्रेण पञ्चब्रह्मतनुस्तथा ॥२१॥
 निष्कलः संविदाकारः सकलो विश्वमूर्तितः।
 उभयात्मा शिवो मन्त्रे षडक्षरमये स्थितः ॥२२॥
 मूलं विद्या शिवः शैवं सूत्रं पञ्चाक्षरस्तथा।
 एतानि नामधेयानि कीर्तितानि महामनोः ॥२३॥
 पञ्चाक्षरीमिमां विद्यां प्रणवेन षडाक्षरीम्।
 जपेत् समाहितो भूत्वा शिवपूजापरायणः ॥२४॥
 शुद्धासने शुद्धदेशे पवित्रे शुद्धमानसः।^{२८}
 प्राणायामत्रयं कृत्वा प्राङ्गमुखोऽपि वा।
 चिन्तयन् हृदयाम्भोजे देवदेवं त्रियम्बकम् ॥२५॥
 सर्वालङ्कारसंयुक्तं साम्बं चन्द्रार्धशेखरम्।

जपेदेतां महाविद्यां शिपरूपामनन्यधीः॥२६॥
जपस्तु त्रिविधः प्रोक्तो वाचिकोपांशुमानसः।
श्रूयते यस्तु पार्श्वस्थैर्यथावर्णसमन्वयः॥२७॥
वाचिकः स तु विज्ञेयः सर्वपापप्रभञ्जनः।
ईषत्स्पृष्ट्वाधरपुटं यो मन्दमभिधीयते॥२८॥
पार्श्वस्थैरश्रुतः सोऽयमुपांशु परिकीर्तितः।
अस्पृष्ट्वाधरमस्पन्दि जिह्वाग्रं योऽन्तरात्मना।
भाव्यते वर्णरूपेण स मानस इति स्मृतः॥३०॥
यावन्तः कर्मयज्ञाद्या व्रतदानतपांसि च।
सर्वे ते जपयज्ञस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम्॥३१॥

माहात्म्यं वाचिकस्यैतज्जपयज्ञस्य कीर्तितम् ।
तस्माच्छतगुणोपांशुः सहस्रो मानसः स्मृतः ॥३२॥
वाचिकात् तदुपांशोश्च जपादस्य महामनोः ।
मानसो हि जपः श्रेष्ठो घोरसंसारनाशकः ॥३३॥
एतेष्वेतेन विधिना यथाभावं यथाक्रमम् ।
जपेत् पञ्चाक्षरीमेतां विद्यां पाशविमुक्तये ॥३४॥
अनेन मूलमन्त्रेण शिवलिङ्गं प्रपूजयेत् ।
नित्यं नियमसंपन्नः प्रयतात्मा शिवात्मकः ॥३५॥
भक्त्या पञ्चाक्षरेणैव यः शैवं सकृदर्चयेत् ।
सोऽपि गच्छेच्छिवस्थानं मन्त्रस्यास्यैव गौरवात् ॥३६॥

अब्भक्षा वायुभक्षाश्च ये चान्ये व्रतकर्षिताः।
तेषामेतैर्व्रतैर्नास्ति शिवलोकसमागमः॥३७॥
तस्मात्तपांसि यज्ञाश्च व्रतानि नियमास्तथा।
पञ्चाक्षरार्चनस्यैते कोटयंशेनापि नो समाः॥३८॥
अशुद्धो वा विशुद्धो वा सकृत् पञ्चाक्षरेण यः।
पूजयेत् पतितो वापि मुच्यते नात्र संशयः॥३९॥
सकृदुच्चारमात्रेण पञ्चाक्षरमहामनोः।
सर्वेषामपि जन्तूनां सर्वपापक्षयो भवेत्॥४०॥
अन्येऽपि बहवो मन्त्रा विद्यन्ते सकलागमे।
भूयो भूयः समभ्यासात् पुरुषार्थप्रदायिनः॥४१॥
एष मन्त्रो महाशक्तिरीश्वरप्रतिपादकः।

सकृदुच्चारणादेव सर्वसिद्धिप्रदायकः ॥४२॥
 पञ्चाक्षरीं समुच्चार्य पुष्पं लिङ्गे विनिक्षिपेत् ।
 यस्तस्य वाजपेयानां सहस्रफलमिष्यते ॥४३॥
 अग्निहोत्रं त्रयो वेदा यज्ञाश्च बहुदक्षिणाः ।
 पञ्चाक्षरजपस्यैते कोटयंशेनापि नो समाः ॥४४॥
 पुरा सानन्दयोगीन्द्रः शिवज्ञानपरायणः ।
 पञ्चाक्षरं समुच्चार्य नारकानुदतारयत् ॥४५॥
 सिद्धया पञ्चाक्षरस्यास्य शतानन्दः पुरा मुनिः ।
 नरकं स्वर्गमकरोत् सङ्गिरस्यापि पापिनः ॥४६॥
 उपमन्युः पुरा योगी मन्त्रेणानेन सिद्धिमान् ।
 लब्धवान् परमेशानाच्छैवशास्त्रप्रवक्तृताम् ॥४७॥

वसिष्ठवामदेवाद्या मुनयो मुक्तकिल्बिषाः।
मन्त्रेणानेन संसिद्धा महातेजस्विनोऽभवन् ॥४८॥
ब्रह्मादीनां च देवानां जगत्सृष्टयादिकर्मणि।
मन्त्रस्यास्यैव माहात्म्यात् सामर्थ्यमुपजायते ॥४९॥
वृत्तम्—मालिनी।
किमिह बहुभिरुक्तैर्मन्त्रमेवं महात्मा
प्रणवसहितमादौ यस्तु पञ्चाक्षराख्यम्।
जपति परमभक्त्या पूजयन् देवदेवं
स गतदुरितबन्धो मोक्षलक्ष्मीं प्रयाति ॥५०॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ भक्तस्थले
पञ्चाक्षरीजपप्रसङ्गो नाम अष्टमः परिच्छेदः।

नवमः परिच्छेदः।

०१.०१.०९ भक्तमार्गक्रियास्थलम्।

रेणुकः उवाच—

भूतिरुद्राक्षसंयुक्तो लिङ्गधारी सदाशिवः।

पञ्चाक्षरजपोद्योगी शिवभक्त इति स्मृतः॥१॥

श्रवणं कीर्तनं शम्भोः स्मरणं पादसेवनम्।

अर्चनं वन्दनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम्॥२॥

एवं नवविधा भक्तिः प्रोक्ता देवेन शम्भुना।

दुर्लभा पापिनां लोके सुलभा पुण्यकर्मणाम्॥३॥

अधमे चोत्तमे वापि यत्र कुत्रचिदूर्जिता।

वर्तते शाङ्करी भक्तिः स भक्त इति गीयते॥४॥

भक्तिः स्थिरीकृता यस्मिन् म्लेच्छे वा द्विजसत्तमे ।
शम्भोः प्रियः स विप्रश्च न प्रियो भक्तिवर्जितः ॥५॥
स भक्तिर्द्विविधा ज्ञेया बाह्याभ्यन्तरभेदतः ।
बाह्या स्थूलान्तरा सूक्ष्मा वीरमाहेश्वरादृता ॥६॥
सिंहासने शुद्धदेशे सुरम्ये रत्नचित्रिते ।
शिवलिङ्गस्य पूजा या सा बाह्या भक्तिरुच्यते ॥७॥
लिङ्गे प्राणं समाधाय प्राणे लिङ्गं तु शाम्भवम् ।
स्वस्थं मनस्तथा कृत्वा न किञ्चिच्चिन्तयेद् यदि ॥८॥
साऽभ्यन्तरा भक्तिरिति प्रोच्यते शिवयोगिभिः ।
सा यस्मिन् वर्तते तस्य जीवनं भ्रष्टबीजवत् ॥९॥
बहुनात्र किमुक्तेन गुह्यात् गुह्यतरा परा ।

शिवभक्तिर्न सन्देहस्तया युक्तो विमुच्यते ॥१०॥
प्रसादादेव सा भक्तिः प्रसादो भक्तिसम्भवः ।
यथैवाङ्कुरतो बीजं बीजतो वा यथाङ्कुरः ॥११॥
प्रसादपूर्विका येयं भक्तिर्मुक्तिविधायिनी ।
नैव सा शक्यते प्राप्तुं नरैरेकेन जन्मना ॥१२॥
अनेकजन्मशुद्धानां श्रौतस्मार्तानुवर्तिनाम् ।
विरक्तानां प्रबुद्धानां प्रसीदति महेश्वरः ॥१३॥
प्रसन्ने सति मुक्तोऽभून्मुक्तः शिवसमो भवेत् ।
अल्पभक्त्यापि यो मर्त्यस्तस्य जन्मत्रयात्परम् ॥१४॥
न योनियन्त्रपीडा वै भवेन्नैवात्र संशयः ।
साङ्गाऽन्यूना च या सेवा सा भक्तिरिति कथ्यते ॥१५॥

सा पुनर्भिद्यते त्रेधा मनोवाक्कायसाधनैः।
शिवरूपादिचिन्ता या सा सेवा मानसी स्मृता।
जपादि वाचिकी सेवा कर्मपूजा च कायिकी॥१६॥
बाह्यमाभ्यन्तरं चैव बाह्याभ्यन्तरमेव च।
मनोवाक्कायभेदैश्च त्रिधा तद्भजनं विदुः॥१७॥
मनो महेशध्यानाढ्यं नान्यध्यानरतं मनः।
शिवनामरता वाणी वाङ्मता चैव नेतरा॥१९॥
लिङ्गैः शिवस्य चोद्दिष्टैस्त्रिपुण्ड्रादिभिरङ्कितः।
शिवोपचारनिरतः कायः कायो न चेतः॥२०॥
अन्यात्मविदितं बाह्यं शम्भोरभ्यर्चनादिकम्।
तदेव तु स्वसंवेद्यमाभ्यन्तरमुदाहृतम्।

मनो महेशप्रवणं बाह्याभ्यन्तरमुच्यते ॥२१॥
पञ्चधा कथ्यते सद्भिस्तदेव भजनं पुनः ।
तपः कर्म जपो ध्यानं ज्ञानं चेत्यनुपूर्वकम् ॥२२॥
शिवार्थे देहसंशोषस्तपः कृच्छ्रादि नो मतम् ।
शिवार्चा कर्म विज्ञेयं बाह्यं यागादि नोच्यते ॥२३॥
जपः पञ्चाक्षराभ्यासः प्रणवाभ्यास एव वा ।
रुद्राध्यायादिकाभ्यासो न वेदाध्ययनादिकम् ॥२४॥
ध्यानं शिवस्य रूपादिचिन्ता नात्मादिचिन्तनम् ।
शिवागमार्थविज्ञानं ज्ञानं नान्यार्थवेदनम् ।
इति पञ्चप्रकारोऽयं शिवयज्ञः प्रकीर्तितः ॥२५॥
अनेन पञ्चयज्ञेन यः पूजयति शङ्करम् ।

भक्त्या परमया युक्तः स वै भक्त इतीरितः॥२६॥
पूजनाच्छिवभक्तस्य पुण्या गतिरवाप्यते।
अवमानान्महाघोरो नरको नात्र संशयः॥२७॥
शिवभक्तो महातेजाः शिवभक्तिपराङ्गमुखान्।
न स्पृशन्नैव वीक्षेत न तैः सह वसेत् क्वचित्॥२८॥
यदा दीक्षाप्रवेशः स्याल्लिङ्गधारणपूर्वकः।
तदाप्रभृति भक्तोऽसौ पूजयेत् स्वागमस्थितान्॥२९॥
स्वमार्गाचारनिरताः सजातीया द्विजास्तु ये।
तेषां गृहेषु भुञ्जीत नेतरेषां कदाचन॥३०॥
स्वमार्गाचारविमुखैर्भविभिः प्राकृतात्मभिः।
प्रेषितं सकलं द्रव्यमात्मलीनमपि त्यजेत्॥३१॥

नार्चयदन्यदेवांस्तु न स्मरेन्न च कीर्तयेत् ।
न तन्निवेद्यमशनीयाच्छिवभक्तो दृढव्रतः ॥३२
यद्गृहेष्वन्यदेवोऽस्ति तद्गृहाणि परित्यजेत् ।
नान्यदेवार्चकान् मर्त्यान् पूजाकाले निरीक्षयेत् ॥३३ ॥
सदा शिवैकनिष्ठानां वीरशैवाध्ववर्तिनाम् ।
नहि स्थावरलिङ्गानां निर्माल्याद्युपयुज्यते ॥३४ ॥
यत्र स्थावरलिङ्गानामपायः परिवर्तते ।
अथवा शिवभक्तानां शिवलाञ्छनधारिणाम् ॥३५ ॥
तत्र प्राणान् विहायापि परिहारं समाचरेत् ।
शिवार्थं मुक्तजीवश्चेच्छिवसायुज्यमाप्नुयात् ॥३६ ॥
शिवनिन्दाकरं दृष्ट्वा घातयेदथवा शपेत् ।

स्थानं वा तत्परित्यज्य गच्छेद् यद्यक्षमो भवेत् ॥३७॥
यत्र चाचारनिन्दाऽस्ति कदाचित्तत्र न व्रजेत् ।
यद्गृहे शिवनिन्दास्ति तद्गृहाणि परित्यजेत् ॥३८॥
यः सर्वभूताधिपतिं विश्वेशानं विनिन्दति ।
न तस्य निष्कृतिः शक्या कर्तुं वर्षशतैरपि ॥३९॥
शिवपूजापरो भूत्वा पूर्वकर्म विसर्जयेत् ।
अथवा पूर्वकर्म स्यात् सा पूजा निष्फला भवेत् ॥४०॥
उत्तमां गतिमाश्रित्य नीचां वृत्तिं समाश्रितः ।
आरूढपतितो ज्ञेयः सर्वकर्मबहिष्कृतः ॥४१॥
पञ्चाक्षरोपदेशी च नरस्तुतिकरो यदि ।
सोऽलिङ्गी स दुराचारी कुकविः स तु विश्रुतः ॥४२॥

चर्मपात्रे जलं तैलं न ग्राह्यं भक्तितत्परैः।
 गुह्यते यदि भक्तेन रौरवं नरकं व्रजेत् ॥४२॥
 न तस्य सूतकं किञ्चिन्प्राणलिङ्गाङ्गसङ्गिनः।
 जन्मनोऽत्थं मृतोऽत्थं च विद्यते परमार्थतः ॥४३॥
 लिङ्गार्चनारतायाश्च ऋतौ नार्या न सूतकम्।
 तथा प्रसूतिकायाश्च सूतकं नैव विद्यते ॥४४॥
 गृहे यस्मिन् प्रसूता स्त्री सूतकं नात्र विद्यते।
 शिवपादाम्बुसंस्पर्शात् सर्वपापं प्रणश्यति ॥४५॥
 शिवस्थानानि तीर्थानि विशिष्टानि शिवार्चकः।
 शिवयात्रोत्सवं नित्यं सेवेत परया मुदा ॥४६॥
 शिवक्षेत्रोत्सवमहायात्रादर्शनकाङ्क्षिणाम्।

मार्गेऽन्नपानदानं च कुर्यान्माहेश्वरो जनः॥४७॥
नान्नतोयसमं दानं न चाहिंसापरं तपः।
तस्मान्माहेश्वरो नित्यमन्नतोयप्रदो भवेत्॥४८॥
स्वमार्गाचारवर्तिभ्यः स्वजातिभ्यः सदाव्रती।
दद्यात् तेभ्यः समादद्यात् कुलसमुद्भवाम्॥४९॥
एवमाचारसंयुक्तो वीरशैवो महाव्रती।
पूजयेत्परया भक्त्या गुरुं लिङ्गं च सन्ततम्॥५०॥
०१.०१.१० उभयस्थलम्।
गुरोरभ्यर्चनेनापि साक्षादभ्यर्चितः शिवः।
तयोर्नास्ति भिदा किञ्चिदेकत्वात् तत्त्वरूपतः॥५१॥
यथा देवे जगन्नाथे सर्वानुग्रहकारके।

तथा गुरुवरे कुर्यादुपचारान् दिने दिने ॥५२॥
अप्रत्यक्षो महादेवः सर्वेषामात्ममायया ।
प्रत्यक्षो गुरुरूपेण वर्तते भक्तिसिद्धये ॥५३॥
शिवज्ञानं महाघोरसंसारार्णवतारकम् ।
ध्रियते येन स गुरुः कस्य वन्द्यो न जायते ॥५४॥
यत्कटाक्षकलामात्रात् परमानन्दलक्षणम् ।
लभ्यते शिवरूपत्वं स गुरुः केन नार्चितः ॥५५॥
हितमेव चरेन्नित्यं शरीरेण धनेन च ।
आचार्यस्योपशान्तस्य शिवज्ञानमहानिधेः ॥५६॥
गुरोराज्ञां न लङ्घेत सिद्धिकामी महामतिः ।
तदाज्ञालङ्घनेनापि शिवाज्ञाच्छेदको भवेत् ॥५७॥

०१.०१.११ त्रिविधसम्पत्तिस्थलम् ।
 यथा गुरौ यथा लिङ्गे भक्तिमान् परिवर्तते ।
 जङ्गमे च तथा नित्यं भक्तिं कुर्याद्विचक्षणः ॥५८ ॥
 एक एव शिवः साक्षात् सर्वानुग्रहकारकः ।
 गुरुजङ्गमलिङ्गात्मा वर्तते भुक्तिमुक्तिदः ॥५९ ॥
 लिङ्गं च द्विविधं प्रोक्तं जङ्गमाजङ्गमात्मना ।
 अजङ्गमे यथा भक्तिर्जङ्गमे च तथा स्मृता ॥६० ॥
 अजङ्गमं तु यल्लिङ्गं मृच्छिलादिविनिर्मितम् ।
 तद्वरं जङ्गमं लिङ्गं शिवयोगीति विश्रुतम् ॥६१ ॥
 अचरे मन्त्रसंस्काराल्लिङ्गे वसति शङ्करः ।
 सदाकालं वसत्येव चरलिङ्गे महेश्वरः ॥६२ ॥

शिवयोगिनि यद्वत्तं तदक्षयफलं भवेत् ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन तस्मै देयं महात्मने ॥६३॥
यत्फलं लभते जन्तुः पूजया शिवयोगिनः ।
तदक्षयमिति प्रोक्तं सकलागमपारगैः ॥६४॥
नावमन्येत कुत्रापि शिवयोगिनमागतम् ।
अवमानाद्भवेत्तस्य दुर्गतिश्च न संशयः ॥६५॥
शिवयोगी शिवः साक्षादिति कैङ्कर्यभक्तिततः ।
पूजयेदादरेणैव यथा लिङ्गं यथा गुरुः ॥६६॥
०१.०१.१२ प्रसादस्वीकारस्थलम् ।
पादोदकं यथा भक्त्या स्वीकरोति महेशितुः ।
तथा शिवात्मनोर्नित्यं गुरुजङ्गमयोरपि ॥६७॥

सर्वमङ्गलमाङ्गल्यं सर्वपावनपावनम् ।
 सर्वसिद्धिकरं पुंसां शम्भोः पादाम्बुधारणम् ॥६८ ॥
 शिरसा धारयेद्यस्तु पत्रं पुष्पं शिवार्पितम् ।
 प्रतिक्षणं भवेत्तस्य पौण्डरीकक्रियाफलम् ॥६९ ॥
 भुञ्जीयाद् रुद्रभुक्तान्नं रुद्रपीतं जलं पिबेत् ।
 रुद्राघातं सदा जिघ्रेदिति जाबालिकी श्रुतिः ॥७० ॥
 पञ्चमुद्राङ्किताङ्गस्य पवित्रस्य चरस्य च ।
 पादोदकं नयेत्स्नानं कुर्यादिष्टस्य भक्तिमान् ॥७१ ॥^{२९}
 अर्पयित्वा निजे लिङ्गे पत्रं पुष्पं फलं जलम् ।
 अन्नाद्यं सर्वभोज्यं च स्वीकुर्याद् भक्तिमान्नरः ॥७२ ॥
 गुरुत्वात् सर्वभूतानां शम्भोरमिततेजसः ।

तस्मै निवेदितं सर्वं स्वीकार्यं तत्परायणैः ॥७३॥
 ये लिङ्गधारिणो लोके ये शिवैकपरायणाः ।
 तेषां तु शिवनिर्माल्यमुचितं नान्यजन्तुषु ॥७४॥
 अन्नजाते तु भक्तेन भुज्यमाने शिवार्पिते ।
 सिक्थे सिक्थेऽश्वमेधस्य यत्फलं तदवाप्यते ॥७५॥
 निर्माल्य निर्मलं शुद्धं शिवेन स्वीकृतं यतः ।
 निर्मलैस्तत्परैर्धार्यं नान्यैः प्राकृतजन्तुभिः ॥७६॥
 शिवभक्तिविहीनानां जन्तूनां पापकर्मणाम् ।
 विशुद्धे शिवनिर्माल्ये नाधिकारोऽस्ति कुत्रचित् ॥७७॥
 शिवलिङ्गप्रसादस्य स्वीकाराद् यत्फलं भवेत् ।
 तथा प्रसादस्वीकाराद् गुरुजङ्गमयोरपि ॥७८॥

तस्माद् गुरुं महादेवं शिवयोगिनमेव च ।
पूजयेत् तत् प्रसादान्नं भुञ्जीयात् प्रतिवासरम् ॥७९ ॥
०१ .०१ .१३ सोपाधिदानस्थलम् ।
शिवलिङ्गे शिवाचार्ये शिवयोगिनि भक्तिमान् ।
दानं कुर्याद्यथाशक्ति तत्प्रसादयुतः सदा ॥८० ॥
दानं च त्रिविधं प्रोक्तं सोपाधिनिरुपाधिकम् ।
सहजं चेति सर्वेषां सर्वतन्त्रविशारदैः ॥८१ ॥
फलाभिसन्धिसंयुक्तं दानं यद्विहितं भवेत् ।
तत् सोपाधिकमाख्यातं मुमुक्षुभिरनादृतम् ॥८२ ॥
०१ .०१ .१४ निरुपाधिकदानस्थलम् ।

फलाभिसन्धिनिर्मुक्तमीश्वरार्पितकाङ्क्षितम् ।
निरुपाधिकमाख्यातं दानं दानविशारदैः ॥८३॥
०१.०१.१५ सहजदानस्थलम् ।
आदातृदातृदेयानां शिवभावं विचिन्तयन् ।
आत्मनोऽकर्तृभावं च यद्वत्तं सहजं भवेत् ॥८४॥
सहजं दानमुत्कृष्टं सर्वदानोत्तमम् ।
शिवज्ञानप्रदं पुंसां जन्मरोगनिवर्तकम् ॥८५॥
शिवाय शिवभक्ताय दीयते यदि किञ्चन ।
भक्त्या तदपि विख्यातं सहजं दानमुत्तमम् ॥८६॥
दानात् स्वर्णसहस्रस्य सत्पात्रे यत्फलं भवेत् ।
एकपुष्पप्रदानेन शिवे तत्फलमिष्यते ॥८७॥

शिव एव परं पात्रं सर्वविद्यानिधिर्गुरुः।
तस्मै दत्तं तु यत्किञ्चित्तदनन्तफलं भवेत् ॥८८॥
शिवयोगी शिवः साक्षाच्छिवज्ञानमहोदधिः।
यत्किञ्चिद्दीयते तस्मै तद्दानं पारमार्थिकम् ॥८९॥
शिवयोगी महत्पात्रं सर्वेषां दानकर्मणि।
तस्मान्नास्ति परं किञ्चित्पात्रं शास्त्रविचारतः ॥९०॥
भिक्षामात्रप्रदानेन शान्ताय शिवयोगिने।
यत्फलं लभ्यते नैतद् यज्ञकोटिशतैरपि ॥९१॥
शिवयोगिनि संतृप्ते तृप्तो भवति शङ्करः।
तत्तृप्त्या तन्मयं विश्वं तृप्तिमेति चराचरम् ॥९२॥
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन येन केनापि कर्मणा।

तृप्तिं कुर्यात् सदाकालमन्नाद्यैः शिवयोगिनः ॥९३॥
निरुपाधिकचिद्रूपपरानन्दत्मवस्तुनि ।
समाप्तं सकलं यस्य स दानी शङ्करः स्वयम् ॥९४॥
वृत्तम् — इन्द्रवज्रा
उक्ताखिलाचारपरायणोऽसौ सदा वितन्वन् सहजं तु
दानम् ।
ब्रह्मादिसम्पत्सु विरक्तचित्तो भक्तो हि
माहेश्वरतामुपैति ॥९५॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ माहेश्वरस्य
नवविधस्थलप्रसङ्गो नाम नवमः परिच्छेदः ।

दशमः परिच्छेदः।

०१.०२ माहेश्वरस्थलम्।

अगस्त्य उवाच—

भक्तस्थलं समाख्यातं भवता गणनायकः।

केन वा धर्मभेदेन भक्तो माहेश्वरो भवेत् ॥०१ ॥

रेणुक उवाच—

केवले सहजे दाने निष्णातः शिवतत्परः।

ब्रह्मादिस्थानविमुखो भक्तो माहेश्वरः स्मृतः ॥०२ ॥

भक्तेर्यदा समुत्कर्षो भवेद्वैराग्यगौरवात्।

तदा माहेश्वरः प्रोक्तो भक्तः स्थिरविवेकवान् ॥०३ ॥

माहेश्वरस्थलं वक्ष्ये यथोक्तं शम्भुना पुरा ।
 माहेश्वरप्रशंसादौ लिङ्गनिष्ठा ततः परम् ॥०४॥
 पूर्वाश्रयनिरासश्च तथाद्वैतनिराकृतिः ।
 आह्वानवर्जनं पश्चादष्टमूर्तिनिराकृतिः ॥०५॥
 सर्वगत्वनिरासश्च शिवत्वं शिवभक्तयोः ।
 भक्तदेहिकलिङ्गस्थलमचैवकलशोद्भव^{३०} ।
 एवं नवविधं प्रोक्तं माहेश्वरमहास्थलम् ॥०६॥
 आदितः क्रमशो वक्ष्ये स्थलभेदस्य लक्षणम् ।
 समाहितेन मनसा श्रूयतां भवता मुने ॥०७॥
 ०१ . ०२ . ०१ माहेश्वरप्रशंसास्थलम् ।
 विश्वस्मादधिको रुद्रो विश्वानुग्रहकारकः ।

इति यस्य स्थिरा बुद्धिः स वै माहेश्वरः स्मृतः ॥०८॥
 ब्रह्माद्यैर्मलिनप्रायैर्निर्मले परमेश्वरे ।
 साम्योक्तिं यो न सहते स वै माहेश्वराभिधः ॥०९॥
 ईश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्मादीनां महानिति ।
 बुद्धियोगात्तदासक्तो भक्तो माहेश्वरः स्मृतः ॥१०॥
 ब्रह्माद्यैर्मलिनप्रायैर्निर्मले परमेश्वरे ।
 साम्योक्तिं यो न सहते स वै माहेश्वराभिधः ॥११॥^{३१}
 ब्रह्मादिदेवताजालं मोहितं मायया सदा ।
 अशक्तं मुक्तिदाने तु क्षयातिशयसंयुतम् ॥१२॥
 अनादिमुक्तो भगवानेक एक महेश्वरः ।
 मुक्तिदश्चेति यो वेद स वै माहेश्वरः स्मृतः ॥१३॥

क्षयातिशयसंयुक्ता ब्रह्माविष्णवादिसम्पदः।
तृणवन्मन्यते युक्त्या वीरमाहेश्वरः सदा॥१४॥
शब्दस्पर्शादिसम्पन्ने सुखलेशे तु निःस्पृहः।
शिवानन्दे समुत्कण्ठो वीरमाहेश्वरो भवेत्॥१५॥
परस्त्रीसङ्गनिर्मुक्तः परद्रव्यपराङ्गमुखः।
शिवार्थकार्यसम्पन्नः शिवागमपरायणः॥१६॥
शिवस्तुतिरसास्वादमोदमानमनाः शुचिः।
शिवोत्कर्षप्रमाणानां सम्पादनसमुद्यतः॥१७॥
निर्ममो निरहङ्कारो निरस्तक्लेशपञ्जरः।
अस्पृष्टमदसम्बन्धो मात्सर्यावेशवर्जितः॥१८॥
निरस्तमदनोन्मेषो निर्धूतक्रोधविप्लवः।

सदा सन्तुष्टहृदयः सर्वप्राणिहिते रतः॥१९॥
निवारणसमुद्योगी शिवकार्यविरोधिनाम्।
सहचारी सदाकालं शिवोत्कर्षाभिधायिभिः॥२०॥
शिवापकर्षसम्प्राप्तौ प्राणत्यागेऽप्यशङ्कितः।
शिवैकनिष्ठः सर्वात्मा वीरमाहेश्वरो भवेत्॥२१॥
०१.०२.०२ लिङ्गनिष्ठास्थलम्।
अस्य माहेश्वरस्योक्तं लिङ्गनिष्ठामहास्थलम्।
प्राणात्ययेऽपि सम्पन्ने यदत्याज्यं विधीयते॥२२॥
अपगच्छतु सर्वस्वं शिरश्छेदनमस्तु वा।
माहेश्वरो न मुञ्चेत लिङ्गपूजामहाव्रतम्॥२३॥
लिङ्गपूजामकृत्वा तु ये न भुञ्जन्ति मानवाः।

तेषां महात्मनां हस्ते मोक्षलक्ष्मीरुपस्थिता ॥२४॥
 किमन्यैर्धर्मकलिलैः कीकषार्थप्रदायिभिः ।
 साक्षान्मोक्षप्रदः शम्भोर्धर्मो लिङ्गार्चनात्मकः ॥२५॥
 अर्पितेनान्नपानेन लिङ्गे नियमपूजिते ।
 ये देहवृत्तिं कुर्वन्ति महामाहेश्वरा हि ते ॥२६॥
 चिन्मये शाङ्करे लिङ्गे स्थिरं येषां मनः सदा ।
 विमुक्तेतरसर्वार्थं ते शिवा नात्र संशयः ॥२७॥
 लिङ्गे यस्य मनो लीनं लिङ्गस्तुतिपरा च वाक् ।
 लिङ्गार्चनपरौ हस्तौ स रुद्रो नात्र संशयः ॥२८॥
 लिङ्गनिष्ठस्य किं तस्य कर्मणा स्वर्गहेतुना ।
 नित्यानन्दशिवप्राप्तिर्यस्य शास्त्रेषु निश्चिता ॥२९॥

लिङ्गनिष्ठापरं शान्तं भूतिरुद्राक्षसंयुतम् ।
 प्रशंसन्ति सदाकालं ब्रह्माद्या देवता मुदा ॥३०॥
 ०१ . ०२ . ०३ पूर्वाश्रयनिरसनस्थलम् ।
 लिङ्गैकनिष्ठहृदयः सदा माहेश्वरो जनः ।
 पूर्वाश्रयगतान् धर्मास्त्यजेत्स्वाचाररोधकान् ॥३१॥
 स्वजातिकुलजान् धर्मान् लिङ्गनिष्ठाविरोधिनः ।
 त्यजन् माहेश्वरो ज्ञेयः पूर्वाश्रयनिरासकः ॥३२॥
 शिवसंस्कारयोगेन विशुद्धानां महात्मनाम् ।
 किं पूर्वकालिकैर्धर्मैः प्राकृतानां हि ते मताः ॥३३॥
 शिवसंस्कारयोगेन शिवधर्मानुषङ्गिणाम् ।
 प्राकृतानां न धर्मेषु प्रवृत्तिरुपपद्यते ॥३४॥

विशुद्धाः प्राकृताश्चेति द्विविधा मानुषा स्मृताः।
 शिवसंस्कारिणः शुद्धाः प्राकृता इतरे मताः॥३५॥
 वर्णाश्रमादिधर्माणां व्यवस्था हि द्विधा मता।
 एका शिवेन निर्दिष्टा ब्रह्मणा कथिताऽपरा॥३६॥
 शिवोक्तधर्मनिष्ठा तु शिवाश्रमनिषेविणाम्।
 शिवसंस्कारहीनानां धर्मः पैतामहः स्मृतः॥३७॥
 शिवसंस्कारयुक्तेषु जातिभेदो न विद्यते।
 काष्ठेषु वह्निदग्धेषु यथा रूपं न विद्यते॥३८॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शिवसंस्कारसंयुतः।
 जातिभेदं न कुर्वीत शिवभक्ते कदाचन॥३९॥
 ०१.०२.०४ सवद्वैतनिरसनस्थलम्।

पूज्यपूजकयोर्लिङ्गजीवयोर्भेदवर्जने ।
पूजाकर्माद्यसम्पत्तेर्लिङ्गनिष्ठाविरोधतः ॥४० ॥
सर्वाद्वैतविचारस्य ज्ञानाभावे व्यवस्थितेः ।
भवेन्माहेश्वरः कर्मी सर्वाद्वैतनिरासकः ॥४१ ॥
प्रेरकं शङ्करं बुद्ध्वा प्रेर्यमात्मानमेव च ।
भेदात् स पूजयेन्नित्यं न चाद्वैतपरो भवेत् ॥४२ ॥
पतिः साक्षान्महादेवः पशुरेष तदाश्रयः ।
अनयोः स्वामिभृत्यत्वमभेदे कथमिष्यते ॥४३ ॥
साक्षात्कृतं परं तत्त्वं यदा भवति बोधतः ।
तदाद्वैतसमापत्तिर्ज्ञानहीनस्य न क्वचित् ॥४४ ॥
भेदस्य कर्महेतुत्वाद् व्यवहारः प्रवर्तते ।

लिङ्गपूजादिकर्मस्थो न चाद्वैतं समाचरेत् ॥४५॥
पूजादिव्यवहारः स्याद्भेदाश्रयतया सदा ।
लिङ्गपूजापरस्तस्मान्नाद्वैते निरतो भवेत् ॥४६॥
०१.०२.०५ आवाहननिरसनस्थलम् ।
लिङ्गार्चनपरः शुद्धः सर्वाद्वैतनिरासकः ।
स्वेष्वलिङ्गे शिवाकारे न तमाह्वयेच्छिवम् ॥४७॥
यदा शिवकलायुक्तं लिङ्गं दद्यान्महागुरुः ।
तदारभ्य शिवस्तत्र तिष्ठत्याह्वानमत्र किम् ॥४८॥
ससंस्कारेषु लिङ्गेषु सदा सन्निहितः शिवः ।
तत्राह्वानं न कर्तव्यं प्रतिपत्तिविरोधकम् ॥४९॥

नाह्वानं न विसर्गं च स्वेष्टलिङ्गे तु कारयेत् ।
लिङ्गनिष्ठापरो नित्यमिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥५० ॥
०१ . ०२ . ०६ अष्टमूर्तिनिरसनस्थलम् ।
यथात्मशिवयोरैक्यं न मतं कर्मसङ्गिनः ।
तथा शिवात् पृथिव्यादेरद्वैतमपि नेष्यते ॥५१ ॥
पृथिव्याद्यष्टमूर्तित्वमीश्वरस्य प्रकीर्तितम् ।
तदधिष्ठातृभावेन न साक्षादेकभावतः ॥५२ ॥
पृथ्व्यादिकमिदं सर्वं कार्यं कर्ता महेश्वरः ।
नैतत्साक्षान्महेशोऽयं कुलालो मृत्तिका यथा ॥५३ ॥
पृथिव्याद्यात्मपर्यन्तप्रपञ्चो ह्यष्टधा स्थितः ।
तनुरीशस्य चात्मायं सर्वतत्त्वनियामकः ॥५४ ॥

शरीरभूतादेतस्मात् प्रपञ्चात्परमेष्ठिनः।
 आत्मभूतस्य देवस्य नाभेदो न पृथक्स्थितिः॥५५॥
 अचेतनत्वात् पृथ्व्यादेरज्ञत्वाद् आत्मनस्तथा।
 सर्वज्ञस्य महेशस्य नैकरूपत्वमिष्यते॥५६॥
 इति यश्चिन्तयेन्नित्यं पृथिव्यादेरष्टमूर्तितः।
 विलक्षणं महादेवं सोऽष्टमूर्तिनिरासकः॥५७॥
 ०१.०२.०७ सर्वगतनिरसनस्थलम्।
 सर्वगत्वे महेशस्य सर्वत्राराधनं भवेत्।
 न लिङ्गमात्रे तन्निष्ठो न शिवं सर्वगं स्मरेत्॥५८॥
 सर्वगोऽपि स्थितः शम्भुः स्वाधारे हि विशेषतः।
 तस्मादन्यत्र विमुखः स्वेष्टलिङ्गे यजेच्छिवम्॥५९॥

शिवः सर्वगतश्चापि स्वाधारे व्यज्यते भृशम् ।
शमीगर्भे यथा वह्निर्विशेषेण विभाव्यते ॥६०॥
सर्वगत्वं महेशस्य सर्वशास्त्रविनिश्चितम् ।
तथाप्याश्रयलिङ्गेन पूजार्थमधिका स्थितिः ॥६१॥
नित्यं भासि तदीयस्त्वं या ते रुद्र शिवा तनूः ।
अघोराऽपापकाशीति श्रुतिराह सनातनी ॥६२॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सर्वस्थानपराङ्मुखः ।
स्वेष्टलिङ्गे महादेवं पूजयेत् पूजकोत्तमः ॥६३॥
शिवस्य सर्वगत्वेऽपि सर्वत्र रतिवर्जितः ।
स्वेष्टलिङ्गे यजन् देवं सर्वगत्वनिरासकः ॥६४॥
०१.०२.०८ शिवजगन्नमयस्थलम् ।

पूजाविधौ नियम्यत्वान्लिङ्गमात्रे स्थितं शिवम् ।
 पूजयन्नपि देवस्य सर्वगत्वं विभावयेत् ॥६५॥
 यस्मादेतत् समुत्पन्नं महादेवाच्चराचरम् ।
 तस्मादेतन्न भिद्येत यथा कुम्भादिकं मृदः ॥६६॥
 शिवतत्त्वात् समुत्पन्नं जगदस्मान्न भिद्यते ।
 फेनोर्मिबुद्बुदाकारं यथा सिन्धोर्न भिद्यते ॥६७॥
 यथा तन्तुभिरुत्पन्नः पटतन्तुमयः स्मृतः ।
 तथा शिवात्समुत्पन्नं शिव एव चराचरम् ॥६८॥
 आत्मशक्तिविकासेन शिवो विश्वात्मना स्थितः ।
 कुटीभावाद् यथा भाति पटः स्वस्य प्रसारणात् ॥६९॥
 तस्माच्छिवमयं सर्वं जगदेतच्चराचरम् ।

तदभिन्नतया भाति सर्पत्वमिव रज्जुतः॥७०॥
 रज्जौ सर्पत्ववद् भाति शुक्तौ तु रजतत्ववत्।
 चोरत्ववदपि स्थाणौ मरीच्यां च जलत्ववत्॥७१॥
 गन्धर्वपुरवद्व्योम्नि सच्चिदानन्दलक्षणे।
 निरस्तभेदसद्भावे शिवे विश्वं विराजते॥७२॥
 पत्रशाखादिरूपेण यथा तिष्ठति पादपः।
 तथा भूम्यादिरूपेण शिव एको विराजते॥७३॥
 ०१.०२.०९ भक्तदेहिकस्थलम्।
 समस्तजगदात्मापि शङ्करः परमेश्वरः।
 भक्तानां हृदयाम्भोजे विशेषेण विराजते॥७४॥
 कैलासे मन्दरे चैव हिमाद्रौ कनकाचले।

हृदयेषु च भक्तानां विशेषेण व्यवस्थितः॥७५॥
सर्वात्मापि परिच्छिन्नो यथा देहेषु वर्तते।
तथा स्वकीयभक्तेषु शङ्करो भासते सदा॥७६॥
नित्यं भाति त्वदीयेषु या ते रुद्र शिवा तनूः।
अघोराऽपापकाशीति श्रुतिराह सनातनी॥७७॥
विशुद्धेषु विरक्तेषु विवेकिषु महात्मसु।
शिवस्तिष्ठति सर्वात्मा शिवलाञ्छनधारिषु॥७८॥
नित्यं सन्तोषयुक्तानां ज्ञाननिर्धूतकर्मणाम्।
माहेश्वराणामन्तःस्थो विभाति परमेश्वरः॥७९॥
वृत्तम्—इन्द्रवज्रा।

अन्यत्र शम्भो रतिमात्रशून्यो निजेष्टलिङ्गे
नियतान्तरात्मा ।

शिवात्मकं विश्वमिदं विबुध्यन् माहेश्वरोऽसौ भवति
प्रसादी ॥८०॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ माहेश्वरस्य
नवविधस्थलप्रसङ्गो नाम दशमः परिच्छेदः ।

एकादशः परिच्छेदः।

०१.०३ प्रसादिस्थलम्।

अगस्त्य उवाच—

उक्तो माहेश्वरः साक्षाल्लिङ्गनिष्ठादिधर्मवान्।

कथमेष प्रसादीति कथ्यते गणनायक ॥०१॥

रेणुकः उवाच—

लिङ्गनिष्ठादिभावेन ध्वस्तपापनिबन्धनः।

मनःप्रसादयोगेन प्रसादीत्येष कथ्यते ॥०२॥

प्रसादिस्थलमित्येतदस्य माहात्म्यबोधकम्।

अन्तरस्थलभेदेन सप्तधा परिकीर्तितम् ॥०३॥

प्रसादिस्थलमादौ तु गुरुमाहात्म्यकं ततः।

ततो लिङ्गप्रशंसा च ततो जङ्गमगौरवम् ॥०४॥
ततो भक्तस्य माहात्म्यं ततः शरणकीर्तनम् ।
शिवप्रसादमाहात्म्यमिति सप्तप्रकारकम् ।
क्रमाल्लक्षणमेतेषां कथयामि महामुने ॥०५॥
०१.०३.०१ प्रसादिस्थलम् ।
नैर्मल्यं मनसो लिङ्गं प्रसाद इति कथ्यते ।
शिवस्य लिङ्गरूपस्य प्रसादादेव सिद्धयति ॥०६॥
शिवप्रसादं यद्द्रव्यं शिवाय विनिवेदितम् ।
निर्माल्यं तत्तु शैवानां मनोनैर्मल्यकारणम् ॥०७॥
मनःप्रसादसिद्धयर्थं निर्मलज्ञानकारणम् ।
शिवप्रसादं स्वीकुर्वन् प्रसादीत्येष कथ्यते ॥०८॥

अन्नशुद्धया हि सर्वेषां तत्त्वशुद्धिरुदाहृता ।
विशुद्धमन्नजातं हि यच्छिवाय समर्पितम् ॥०९॥
तदेवं सर्वकालं तु भुञ्जानो लिङ्गतत्परः ।
मनःप्रसादमतुलं लभते ज्ञानकारणम् ॥१०॥
आत्मभोगाय नियतं यद्यद् द्रव्यं समाहितम् ।
तत्तत् समर्प्य देवाय भुञ्जीतात्मविशुद्धये ॥११॥
नित्यसिद्धेन देवेन भिषजा जन्मरोगिणाम् ।
यद्यत् प्रसादितं भुक्त्वा तत्तज्जन्मरसायनम् ॥१२॥
आरोग्यकारणं पुंसामन्तःकरणशुद्धिदम् ।
तापत्रयमहारोगसमुद्धरणभेषजम् ॥१३॥
विद्यावैशद्यकरणं विनिपातविघातनम् ।

द्वारं ज्ञानावतारस्य मोहोच्छेदस्य कारणम् ॥१४॥
 वैराग्यसम्पदो मूलं महानन्दप्रवर्धनम् ।
 दूर्लभं पापचित्तानां सुलभं शुद्धकर्मणाम् ॥१५॥
 आदृतं ब्रह्मविष्णवाद्यैर्वसिष्ठाद्यैश्च तापसैः ।
 शिवस्वीकृतमन्नाद्यं स्वीकार्यं सिद्धिकाङ्क्षिभिः ॥१६॥
 पत्रं पुष्पं फलं तोयं यच्छिवाय निवेदितम् ।
 तत्तत्स्वीकारयोगेन सर्वपापक्षयो भवेत् ॥१७॥
 यथा शिवप्रसादान्नं स्वीकार्यं लिङ्गतत्परैः ।
 तथा गुरोः प्रसादान्नं तथैव शिवयोगिनाम् ॥१८॥
 ०१.०३.०१ गुरुमाहात्म्यस्थलम् ।
 गुरुरेवात्र सर्वेषां कारणं सिद्धिकर्मणाम् ।

गुरुरूपो महादेवो यतः साक्षादुपस्थितः ॥१९॥
निष्कलो हि महादेवो नित्यज्ञानमहोदधिः ।
सकलो गुरुरूपेण सर्वानुग्राहको भवेत् ॥२०॥
यः शिवः स गुरुर्ज्ञेयो यो गुरुः स शिवः स्मृतः ।
न तयोरन्तरं कुर्याद् ज्ञानावाप्तौ महामतिः ॥२१॥
हस्तपादादिसाम्येन नेतरैः सदृशं वदेत् ।
आचार्यं ज्ञानदं शुद्धं शिवरूपतया स्थितम् ॥२२॥
आचार्यस्यावमानेन श्रेयःप्राप्तिर्विहन्यते ।
तस्मान्निःश्रेयसप्राप्त्यै पूजयेत्तं समाहितः ॥२३॥
गुरुभक्तिविहीनस्य शिवभक्तिर्न जायते ।
ततः शिवे यथा भक्तिस्तथा भक्तिर्गुरावपि ॥२४॥

०१.०३.०२ लिङ्गमाहात्म्यस्थलम् ।
गुरुमाहात्म्ययोगेन निजज्ञानातिरेकतः ।
लिङ्गस्यापि च माहात्म्यं सर्वोत्कृष्टं विभाव्यते ॥२५॥
शिवस्य बोधलिङ्गं यद् गुरुबोधितचेतसा ।
तदेव लिङ्गं विज्ञेयं शाङ्करं सर्वकारणम् ॥२६॥
परं पवित्रमलं लिङ्गं ब्रह्म सनातनम् ।
शिवाभिधानं चिन्मात्रं सदानन्दं निरङ्कुशम् ॥२७॥
कारणं सर्वलोकानां वेदानामपि कारणम् ।
पूरणं सर्वतत्त्वस्य तारणं जन्मवारिधेः ॥२८॥
ज्योतिर्मयमनिर्देश्यं योगिनामात्मनि स्थितम् ।
कथं विज्ञायते लोके महागुरुदयां विना ॥२९॥

ब्रह्मणा विष्णुना पूर्वं यल्लिङ्गं ज्योतिरात्मकम् ।
 अपरिच्छेद्यमभवत् केन वा परिचोद्यते ॥३०॥
 बहुनात्र किमुक्तेन लिङ्गं ब्रह्म सनातनम् ।
 योगिनो यत्र लीयन्ते मुक्तपाशनिबन्धनाः ॥३१॥
 पीठिका परमा शक्तिर्लिङ्गं साक्षात्परः शिवः ।
 शिवशक्तिसमायोगं विश्वं लिङ्गं तदुच्यते ॥३२॥
 ब्रह्मादयः सुराः सर्वे मुनयः शौनकादयः ।
 शिवलिङ्गार्चनादेव स्वं स्वं पदमवाप्नुयुः ॥३३॥
 विश्वाधिपत्वमीशस्य लिङ्गमूर्तेः स्वभावजम् ।
 अनन्यदेवसादृश्यं श्रुतिराह सनातनी ॥३४॥
 ०१ . ०३ . ०४ जङ्गममाहात्म्यस्थलम् ।

गुरुशिष्यसमारूढलिङ्गमाहात्म्यसम्पदः ।
सर्वं चिद्रूपविज्ञानाज्जङ्गमाधिक्यमुच्यते ॥३५॥
जानन्त्यतिशयाद् ये तु शिवं विश्वप्रकाशकम् ।
स्वस्वरूपतया ते तु जङ्गमा इति कीर्तिताः ॥३६॥
ये पश्यन्ति जगज्जालं चिद्रूपं शिवयोगतः ।
निर्धूतमलसंस्पर्शास्ते स्मृताः शिवयोगिनः ॥३७॥
घोरसंसारतिमिरपरिध्वंसनकारणम् ।
येषामस्ति शिवज्ञानं ते मताः शिवयोगिनः ॥३८॥
जितकामा जितक्रोधा मोहग्रन्थिविभेदिनः ।
समलोष्टाश्मकनकाः साधवः शिवयोगिनः ॥३९॥
समौ शत्रौ च मित्रे च साक्षात्कृतशिवात्मकाः ।

निस्पृहा निरहङ्कारा वर्तन्ते शिवयोगिनः॥४०॥
दुर्लभं हि शिवज्ञानं दुर्लभं शिवचिन्तनम्।
येषामेतद्द्वयं चास्ति ते हि साक्षाच्छिवात्मकाः॥४१॥
पादाग्ररेणवो यत्र पतन्ति शिवयोगिनाम्।
तदेव सदनं पुण्यं पावनं गृहमेधिनाम्॥४२॥
सर्वसिद्धिकरं पुंसां दर्शनं शिवयोगिनाम्।
स्पर्शनं पापशमनं पूजनं मुक्तिसाधनम्॥४३॥
महतां शिवतात्पर्यवेदिनामनुमोदिनाम्।
किं वा फलं न सिद्धयेत सम्पर्काच्छिवयोगिनाम्॥४४॥
०१.०३.०५ भक्तमाहात्म्यस्थलम्।
गुरोर्लिंगस्य माहात्म्यकथनाच्छिवयोगिनाम्।

सिद्धं भक्तस्य माहात्म्यं तथाप्येष प्रशस्यते ॥४५॥
ये भजन्ति महादेवं परमात्मानमव्ययम् ।
कर्मणा मनसा वाचा ते भक्ता इति कीर्तिताः ॥४६॥
दुर्लभा हि शिवे भक्तिः संसारभयतारिणी ।
सा यत्र वर्तते साक्षात् स भक्तः परिगीयते ॥४७॥
किं वेदैः किं ततः शास्त्रैः किं यज्ञैः किं तपोव्रतैः ।
नास्ति चेच्छाङ्करी भक्तिर्देहिनां जन्मरोगिणाम् ॥४८॥
शिवभक्तिविहीनस्य सुकृतं चापि निष्फलम् ।
विपरीतफलं च स्याद् दक्षस्यापि महाध्वरे ॥४९॥
अत्यन्तपापकर्माऽपि शिवभक्त्या विशुद्ध्यति ।
चण्डो यथा पुरा भक्त्या पितृहाऽपि शिवोऽभवत् ॥५०॥

सुकृतं दुष्कृतं वापि शिवभक्तस्य नास्ति हि ।
शिवभक्तिविहीनानां कर्मपाशनिबन्धनम् ॥५१ ॥
शिवाश्रितानां जन्तूनां कर्मणा नास्ति सङ्गमः ।
वाजिनां दिननाथस्य कथं तिमिरजं भयम् ॥५२ ॥
निरोद्धुं न क्षमं कर्म शिवभक्तान् विशृङ्खलान् ।
कथं मत्तगजान् रून्धेच्छृङ्खला बिसतन्तुजा ॥५३ ॥
ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यो वा शूद्र एव वा ।
अन्त्यजो वा शिवे भक्तः शिववन्मान्य एव सः ॥५४ ॥
शिवभक्तिसमावेशो क्व जातिपरिकल्पना ।
इन्धनेष्वग्निदग्धेषु को वा भेदः प्रकीर्त्यते ॥५५ ॥
शुद्धा नियमसंयुक्ताः शिवार्पितफलागमाः ।

अर्चयन्ति शिवं लोके विज्ञेयास्ते गणेश्वराः॥५६॥
०१.०३.०६ शरणमाहात्म्यस्थलम्।
गुरुर्लिङ्गादिमाहात्म्यबोधान्वेषणसङ्गतः।
सर्वात्मना शिवापत्तिः शरणस्थानमुच्यते॥५७॥
ब्रह्मादिविबुधान् सर्वान् मुक्त्वा प्राकृतवैभवान्।
प्रपद्यते शिवं यत्तु शरणं तदुदाहृतम्॥५८॥
शरण्यः सर्वभूतानां शङ्करः शशिशेखरः।
सर्वात्मना प्रपन्नस्तं शरणागत उच्यते॥५९॥
विमुक्तभोगलालस्यो देवतान्तरनिस्पृहः।
शिवमभ्यर्थयन् मोक्षं शरणार्थीति गीयते॥६०॥
ये प्रपन्ना महादेवं मनोवाक्कायकर्मभिः।

तेषां तु कर्मजातेन किं वा देवादितर्पणैः ॥६१॥
सर्वेषामपि यज्ञानां क्षयः स्वर्गः फलायते ।
अक्षयः फलमाप्नोति प्रपन्नः परमेश्वरम् ॥६२॥
प्रपन्नापारिजातस्य भवस्य परमात्मनः ।
प्रपत्त्या किं न जायेत पापिनामपि देहिनाम् ॥६३॥
प्रपन्नानां महादेवं परिपक्वान्तरात्मनाम् ।
जन्मैव जन्म नान्येषां वृथा जननसङ्गिनाम् ॥६४॥
दुर्लभं मानुषं प्राप्य जननं ज्ञानसाधनम् ।
ये न जानन्ति देवेशं तेषामात्मा निरर्थकः ॥६५॥
तत्कुलं हि सदा शुद्धं सफलं तस्य जीवितम् ।
यस्य चित्तं शिवे साक्षाद् विलीनमबहिर्मुखम् ॥६६॥

०१.०३.०७ प्रसादमाहात्म्यस्थलम् ।
 गुरुलिङ्गादिमाहात्म्यविशेषानुभवस्थितिः ।
 यस्माच्छिवप्रसादात् स्यात्तदस्य महिमोच्यते ॥६७॥
 सदा लिङ्गैकनिष्ठानां गुरुपूजानुषङ्गिणाम् ।
 प्रपन्नानां विशुद्धानां प्रसीदति महेश्वरः ॥६८॥
 प्रसादोऽपि महेशस्य दुर्लभः परिकीर्त्यते ।
 घोरसंसारसन्तापनिवृत्तिर्येन जायते ॥६९॥
 यज्ञास्तपांसि मन्त्राणां जपश्चिन्ता प्रबोधनम् ।
 प्रसादार्थं महेशस्य कीर्तितानि न संशयः ॥७०॥
 प्रसादमूला सर्वेषां भक्तिरव्यभिचारिणी ।
 शिवप्रसादहीनस्य भक्तिश्चापि न सिद्धयति ॥७१॥

गर्भस्थो जायमानो वा जातो वा ब्राह्मणोऽथवा ।
अन्त्यजो वापि मुच्येत प्रसादे सति शाङ्करे ॥७२॥
ब्रह्माद्या विबुधाः सर्वे स्वस्वस्थाननिवासिनः ।
नित्यसिद्धा भवन्त्येव प्रसादात् पारमेश्वरात् ॥७३॥
प्रसादे शाम्भवे सिद्धे परमानन्दकारणे ।
सर्वं शिवमयं विश्वं दृश्यते नात्र संशयः ॥७४॥
संसारचक्रनिर्वाहनिमित्तं कर्म केवलम् ।
प्रसादेन विना शम्भोर्न कस्यापि निवर्तते ॥७५॥
बहुनात्र किमुक्तेन नास्ति जगत्त्रये ।
समानमधिकं चापि प्रसादस्य महेशितुः ॥७६॥
वृत्तम्—उपेन्द्रवज्रा ।

शिवप्रसादे सति योगभाजि सर्वं शिवैकात्मतया विभाति ।
स्वकर्ममुक्तः शिवभावितात्मा स प्राणलिङ्गीति
निगद्यतेऽसौ ॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ प्रसादिनः
सप्तविधस्थलप्रसङ्गो नाम एकादशः परिच्छेदः ।

द्वादश परिच्छेदः।

०१.०४. प्राणलिङ्गस्थलम्।

अगस्त्य उवाच —

भक्तो माहेश्वरश्चेति प्रसादीति निबोधितः।

एक एव कथं चैष प्राणलिङ्गीति कथ्यते ॥१॥

रेणुकः उवाच —

भक्तो माहेश्वरश्चैष प्रसादीति च कीर्तितः।

कर्मप्राधान्ययोगेन ज्ञानयोगोऽस्य कथ्यते ॥२॥

लिङ्गं चिदात्मकं ब्रह्म तच्छक्तिः प्राणरूपिणी।

तद्रूपलिङ्गविज्ञानी प्राणलिङ्गीति कथ्यते ॥३॥

प्राणलिङ्गस्थलं चैतत् पञ्चस्थलसमन्वितम्।

प्राणलिङ्गस्थलं चादौ प्राणलिङ्गार्चनं ततः॥४॥
 शिवयोगसमाधिश्च ततो लिङ्गनिजस्थलम् ।
 अङ्गलिङ्गस्थलं चाथ क्रमादेशं भिदोच्यते ॥५॥
 ०१.०४.०१ प्राणलिङ्गस्थलम् ।
 प्राणापानसमाघातात् कन्दमध्याद्यदुत्थितम् ।
 प्राणलिङ्गं तदाख्यातं प्राणापाननिरोधिभिः ॥६॥
 प्राणो यत्र लयं याति भास्करे तुहिनं यथा ।
 तत्प्राणलिङ्गमुद्दिष्टं तद्वारी स्यात् तदाकृतिः ॥७॥
 ज्ञानिनां योगयुक्तानामन्तः स्फुरति दीपवत् ।
 चिदाकारं परंब्रह्मलिङ्गमज्ञैर्न भाव्यते ॥८॥
 अन्तःस्थितं परं लिङ्गं ज्योतीरुपं शिवात्मकम् ।

विहाय बाह्यलिङ्गस्था विमूढा इति कीर्तिताः॥९॥
संवल्लिङ्गपरामर्शी बाह्यवस्तुपराङ्गमुखः।
यः सदा वर्तते योगी प्राणलिङ्गी स उच्यते॥१०॥
मायाविकल्पजं विश्वं हेयं सञ्चिन्त्य नित्यशः।
चिदानन्दमये लिङ्गे विलीनः प्राणलिङ्गवान्॥११॥
सत्ता प्राणमयी शक्तिः सद्रूपं प्राणलिङ्गकम्।
तत्सामरस्यविज्ञानात् प्राणलिङ्गीति कथ्यते॥१२॥
०१.०४.०२ प्राणलिङ्गार्चनास्थलम्।
अन्तर्गतं चिदाकारं लिङ्गं शिवमयं परम्।
पूज्यते भावपुष्पैर्यत् प्राणलिङ्गार्चनं हि तत्॥१३॥

अन्तः पवनसंस्पृष्टे सुसूक्ष्माम्बरशोभिते ।
मूर्धन्यचन्द्रविगलत्सुधासेकातिशीतले ॥१४॥
बद्धेन्द्रियनवद्वारे बोधदीपे हृदालये ।
पद्मपीठे समासीनं चिल्लिङ्गं शिवविग्रहम् ।
भावयित्वा सदाकालं पूजयेद् भाववस्तुभिः ॥१५॥
क्षमाऽभिषेकसलिलं विवेको वस्त्रमुच्यते ।
सत्यमाभरणं प्रोक्तं वैराग्यं पुष्पमालिका ॥१६॥
गन्धः समाधिसम्पत्तिरक्षता निरहङ्कृतिः ।
श्रद्धा धूपो महाज्ञानं जगद्भासि प्रदीपिका ॥१७॥
भ्रान्तिमूलप्रपञ्चस्य निवेद्यं तन्निवेदनम् ।
मौनं घण्टापरिस्पन्दस्ताम्बूलं विषयार्पणम् ॥१८॥

विषयभ्रान्तिराहित्यं तत्प्रदक्षिणकल्पना ।
 बुद्धेस्तदात्मिका शक्तिर्नमस्कारक्रिया मता ॥१९॥
 एवंविधैर्भावशुद्धैरुपचारैरदूषितैः ।
 प्रत्युन्मुखमना भूत्वा पूजयेल्लिङ्गमान्तरम् ॥२०॥
 ०१.०४.०३ शिवयोगसमाधिस्थलम् ।
 अन्तःक्रियारतस्यास्य प्राणलिङ्गार्चनक्रमैः ।
 शिवात्मध्यानसम्पत्तिः समाधिरिति कथ्यते ॥२१॥
 सर्वतत्त्वोपरिगतं सच्चिदानन्दभासुरम् ।
 स्वप्रकाशमनिर्देश्यवाङ्मानसगोचरम् ॥२२॥
 उमाख्यया महाशक्त्या दीपितं चित्स्वरूपया ।
 हंसरूपं परात्मानं सोऽहंभावेन भावयेत् ॥

तदेकतानतासिद्धिः समाधिः परमो मतः॥२३॥
 परब्रह्म महालिङ्गं प्राणो जीवः प्रकीर्तितः।
 तदेकभावमननात् समाधिस्थः प्रकीर्तितः॥२४॥
 अन्तः षट्चक्ररूढानि पङ्कजानि विभावयेत्।
 ब्रह्मादिस्थानभूतानि भ्रूमध्यान्तानि मूलतः॥२५॥
 भ्रूमध्यादूर्ध्वभागे तु सहस्रत्रदलमम्बुजम् ।
 भावयेत्तत्र विमलं चन्द्रबिम्बं तदन्तरे॥२६॥
 सूक्ष्मरंध्रं विजानीयात् तत्कैलासपदं विदुः।
 तत्रस्थं भावयेच्छम्भुं सर्वकारणकारणम्॥२७॥
 बहिर्वासनया विश्वं विकल्पार्थं प्रकाशते।
 अन्तर्वासितचित्तानामात्मानन्दः प्रकाशते॥२८॥

आत्मारणिसमुत्थेन प्रमोदमथनात् सुधीः।
ज्ञानाग्निना दहेत्सर्वं पाशजालं जगन्मयम् ॥२९ ॥
संसारविषवृक्षस्य पञ्चक्लेशपलाशिनः।
छेदने कर्ममूलस्य परशुः शिवभावना ॥३० ॥
अज्ञानराक्षसोन्मेषकारिणः संहतात्मनः।
शिवध्यानं तु संसारतमसश्चण्डभास्करः ॥३१ ॥
०१.०४.०४ लिङ्गनिजस्थलम्।
स्वान्तःस्थशिवलिङ्गस्य प्रत्यक्षानुभवस्थितिः।
यस्यैव परलिङ्गस्य निजमित्युच्यते बुधैः ॥३२ ॥
ब्रह्मविष्णवाद्यो देवाः सर्वे वेदादयस्तथा।
लीयन्ते यत्र गम्यन्ते तल्लिङ्गं ब्रह्म शाश्वतम् ॥३३ ॥

चिदानन्दमयः साक्षाच्छिव एव निरञ्जनः।
 लिङ्गमित्युच्यते नान्यद् यतः स्याद् विश्वसंभवः॥३४॥
 बहुनात्र किमुक्तेन लिङ्गमित्युच्यते बुधैः।
 शिवाभिदं परं ब्रह्म चिद्रूपं जगदास्पदम्॥३५॥
 वेदान्तवाक्यजां विद्यां लिङ्गमाहुस्तथापरे।
 तदसंज्ञेयरूपत्वान्लिङ्गस्य ब्रह्मरूपिणः॥३६॥
 अव्यक्तं लिङ्गमित्याहुर्जगतां मूलकारणम्।
 लिङ्गी महेश्वरश्चेति मतमेतदसङ्गतम्॥३७॥
 न सूर्यो भाति तत्रेन्दुर्न विद्युन्न च पावकः।
 न तारका महालिङ्गे द्योतमाने परात्मनि॥३८॥
 ज्योतिर्मयं परं लिङ्गं श्रुतिराह शिवात्मकम्।

तस्य भासा सर्वमिदं प्रतिभाति न संशयः॥३९॥

लिङ्गान्नास्ति परं तत्त्वं यदस्माज्जायते जगत्।

यदेतद्रूपतां धत्ते यदत्र लयमश्नुते॥४०॥

तस्माल्लिङ्गं परं ब्रह्म सच्चिदानन्दलक्षणम्।

निजरूपमिति ध्यानाद् तदवस्था प्रजायते॥४१॥

०१.०४.०५ अङ्गलिङ्गस्थलम्।

ज्ञानमङ्गमिति प्राहुर्ज्ञेयं लिङ्गं सनातनम्।

विद्यते तद्द्वयं यस्य सोऽङ्गलिङ्गीति कीर्तितः॥४२॥

अङ्गे लिङ्गं समारूढं लिङ्गे चाङ्गमुपस्थितम्।

एतदस्ति द्वयं यस्य स भवेदङ्गलिङ्गवान्॥४३॥

ज्ञात्वा यः सततं लिङ्गं स्वान्तस्थं ज्योतिरात्मकम्।

पूजयेद् भावयेन्नित्यं तं विद्यादङ्गलिङ्गिनम् ॥४४॥
 ज्ञायते लिङ्गमेवैकं सर्वैः शास्त्रैः सनातनैः।
 ब्रह्मेति विश्वधामेति विमुक्तेः पदमित्यपि ॥४५॥
 मुक्तिरूपमिदं लिङ्गमिति यस्य मनःस्थितिः।
 स मुक्तो देहयोगेऽपि स ज्ञानी स महागुरुः ॥४६॥
 अनादिनिधनं लिङ्गं कारणं जगतामिह।
 ये न जानन्ति ते मूढा मोक्षमार्गबहिष्कृताः ॥४७॥
 वृत्तम्—इन्द्रवज्रा।
 यः प्राणलिङ्गार्चनाभावपूर्वैर्धर्मैरुपेतः शिवभावितात्मा।
 स एव तुर्यः परिकीर्तितोऽसौ
 संविद्विपाकच्छरणाभिधानः ॥४८॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ प्राणलिङ्गिनः
पञ्चस्थलप्रसङ्गो नाम द्वादशः परिच्छेदः।

त्रयोदशः परिच्छेदः।

०१.०५ शरणस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच—

माहेश्वरः प्रसादीति प्राणलिङ्गीति बोधितः।

कथमेष समादिष्टः पुनः शरणसंज्ञकः॥१॥

रेणुकः उवाच—

अङ्गलिङ्गी ज्ञानरूपः सती ज्ञेयः शिवः पतिः।

यत्सौख्यं तत्समावेशे तद्वान् शरणनामवान्॥२॥

स्थलमेतत्समाख्यातं चतुर्धा धर्मभेदः।

आदौ शरणमाख्यातं ततस्तामसवर्जनम्॥३॥

ततो निर्देशमुद्दिष्टं शीलसम्पादनं ततः।

क्रमाल्लक्षणमेतेषां कथयामि निशाम्यताम् ॥४॥
 ०१.०५.०१ शरणस्थलम् ।
 सतीव रमणे यस्तु शिवे शक्तिं विभावयन् ।
 तदन्यविमुखः सोऽयं ज्ञातः शरणनामवान् ॥५॥
 परिज्ञाते शिवे साक्षात् को वाऽन्यमभिकाङ्क्षति ।
 निधाने महति प्राप्ते कः काचं याचतेऽन्यतः ॥६॥
 शिवानन्दं समासाद्य को वाऽन्यमुपतिष्ठते ।
 गङ्गामृतं परित्यज्य कः काङ्क्षेन्मृगतृष्णिकाम् ॥७॥
 संसारतिमिरच्छेदे विना शङ्करभास्करम् ।
 प्रभवन्ति कथं देवाः खद्योता इव देहिनाम् ॥८॥

संसारार्तः शिवं यायाद् ब्रह्माद्यैः किं फलं सुरैः।
चकोरस्तृषितः पश्येच्चन्द्रं किं तारका अपि॥९॥
शिव एव समस्तानां शरण्यः शरणार्थिनाम्।
संसाररोगदष्टानां सर्वज्ञः सर्वदोषहा॥१०॥
शिवज्ञाने समुत्पन्ने परानन्दः प्रकाशते।
तदासक्तमना योगी नान्यत्र रमते सुधीः॥११॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शङ्करं शरणं गतः।
तदनन्तसुखं प्राप्य मोदते नान्यचिन्तया॥१२॥
०१.०५.०२ तामसनिरसनस्थलम्।
शिवासक्तपरानन्दमोदिना गुरूणा यतः।
निरस्यन्ते तमोभावाः स तामसनिरासकः॥१३॥

यस्य ज्ञानं तमोमिश्रं न तस्य गतिरिष्यते ।
सत्त्वं हि ज्ञानयोगस्य नैर्मल्यं विदुरुत्तमाः ॥१४॥
शमो दमो विवेकश्च वैराग्यं पूर्णभावना ।
क्षान्तिः कारुण्यसम्पत्तिः श्रद्धा सत्यसमुद्भवा ॥१५॥
शिवभक्तिः परो धर्मः शिवज्ञानस्य बान्धवाः ।
एतैर्युक्तो महायोगी सात्त्विकः परिकीर्तितः ॥१६॥
कामक्रोधमहामोहमदमात्सर्यवारणाः ।
शिवज्ञानमृगेन्द्रस्य कथं तिष्ठन्ति सन्निधौ ॥१७॥
यत्र कुत्रापि वा द्वेष्टि प्रपञ्चे शिवरूपिणि ।
शिवद्वेषी स विज्ञेयो रजसाविष्टमानसः ॥१८॥
यो द्वेष्टि सकलान् लोकान् यो वाऽहङ्कुरुते सदा ।

योऽसत्यभावानायुक्तः स तामस इति स्मृतः॥१९॥
तमोमूला हि सञ्जाता रागद्वेषादिपादपाः।
शिवज्ञानकुठारेण छेद्यन्ते हि निरन्तरम्॥२०॥
शिवज्ञाने समुत्पन्ने सहस्रादित्यसन्निभे।
कुतस्तमोविकाराः स्युर्महतां शिवयोगिनाम्॥२१॥
०१.०५.०३ निर्देशस्थलम्।
निराकृत्य तमोभागं संसारस्य प्रवर्तकम्।
निर्दिश्यते तु यज्ज्ञानं स निर्देश इति स्मृतः॥२२॥
गुरुरेव परं तत्त्वं प्रकाशयति देहिनाम्।
को वा सूर्यं विना लोके तमसो विनिवर्तकः॥२३॥
अन्तरेण गुरुं सिद्धं कथं संसारनिष्कृतिः।

निदानज्ञं विना वैद्यं किं वा रोगो निवर्तते ॥२४॥
अज्ञानमलिनं चित्तदर्पणं यो विशोधयेत् ।
प्रज्ञाविभूतियोगेन तमार्हुर्गुरुसत्तमम् ॥२५॥
अपरोक्षिततत्त्वस्य जीवन्मुक्तस्वभाविनः ।
गुरोः कटाक्षे संसिद्धे को वा लोकेषु दुर्लभः ॥२६॥
कैवल्यकल्पतरवो गुरवः करुणालयाः ।
दुर्लभा हि जगत्यस्मिन् शिवाद्वैतपरायणाः ॥२७॥
क्षीराब्धिरिव सिन्धूना सुमेरुरिव भूभृताम् ।
ग्रहाणामिव तिग्मांशुर्मणीनामिव कौस्तुभः ॥२८॥
द्रुमाणामिव भद्रश्रीर्देवानामिव शङ्करः ।
गुरुः शिवः परः श्लाघ्यो गुरूणां प्राकृतात्मनाम् ॥२९॥

०१.०५.०४ शीलसम्पादनस्थलम् ।
 जिज्ञासा शिवतत्त्वस्य शीलमित्युच्यते बुधैः ।
 निर्देश्ययोगादार्याणां तद्वान् शीलीति कथ्यते ॥३०॥
 प्रपन्नार्तिहरे देवे परमात्मनि शङ्करे ।
 भावस्य स्थिरतायोगः शीलमित्युच्यते बुधैः ॥३१॥
 शीलं शिवैकविज्ञानं शिवध्यानैकतानता ।
 शिवप्राप्तिसमुत्कण्ठा तद्योगी शीलवान् स्मृतः ॥३२॥
 शिवादन्यत्र विज्ञाने वैमुख्यं यस्य सुस्थिरम् ।
 तदासक्तमनोवृत्तिस्तमाहुः शीलभाजनम् ॥३३॥
 पतिव्रताया यच्छीलं पतिरागात् प्रशस्यते ।
 तथा शिवानुरागेण सुशीलोऽभक्त उच्यते ॥३४॥

पतिं विनां यथा स्त्रीणां सेवान्यस्य तु गर्हणा ।
शिवं विना तथान्येषां सेवा निन्द्या कृतात्मनाम् ॥३५॥
बहुनात्र किमुक्तेन शिवज्ञानैकनिष्ठता ।
शीलमित्युच्यते सद्भिः शीलवांस्तत्परो मतः ॥३६॥
वृत्तम्—
शिवात्मबोधैकरतः स्थिराशयः शिवं प्रपन्नो
जगतामधीशम् ।
शिवैकनिष्ठाहितशीलभूषणः शिवैक्यवानेष हि कथ्यते
बुधैः ॥३७॥
इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ शरणस्य चतुःस्थलप्रसङ्गो
नाम त्रयोदशः परिच्छेदः ।

चतुर्दशः परिच्छेदः।

०१.०६ ऐक्यस्थलम्।

अगस्त्य उवाच —

तामसत्यागसम्बन्धान्निर्देशाच्छीलतस्तथा।

शरणाख्यस्य भूयोऽस्य कथमैक्यनिरूपणम् ॥१॥

रेणुकः उवाच—

प्राणलिङ्गादियोगेन सुखातिशयमेयिवान्।

शरणाख्यः शिवेनैक्यभावनादैक्यवान् भवेत् ॥२॥

ऐक्यस्थलमिदं प्रोक्तं चतुर्धा मुनिपुङ्गव।

ऐक्यमाचारसम्पत्तिरेकभाजनमेव च।

सहभोजनमित्येषां क्रमाल्लक्षणमुच्यते ॥३॥

०१.०६.०१ ऐक्यस्थलम् ।
 विषयानन्दकणिकानिस्पृहो निर्मलाशयः ।
 शिवानन्दमहासिन्धुमज्जनादैक्यमुच्यते ॥४॥
 निर्धूतमलसम्बन्धो निष्कलङ्कमनोगतः ।
 शिवोऽहमिति भावेन निरूढो हि शिवैक्यताम् ॥५॥
 शिवेनैक्य समापन्नश्चिदानन्दस्वरूपिणा ।
 न पश्यति जगज्जालं मायाकल्पितवैभवम् ॥०६॥
 ब्रह्माण्डबुद्बुदोद्भेदविजृम्भी तत्त्ववीचिमान् ।
 मायासिन्धुर्लयं याति शिवैक्यवडवानले ॥०७॥
 मायाशक्तितिरोधानाच्छिवे भेदविकल्पना ।
 आत्मनस्तद्विनाशे तु नाद्वैतात्किञ्चिदिष्यते ॥०८॥

विषयानन्दकणिकानिःस्पृहो निर्मलाशयः।
 शिवानन्दमहासिन्धुमज्जनादैक्यमुच्यते ॥०९॥^{३२}
 पशुत्वं च पतित्वं च मायामोहविकल्पितम्।
 तस्मिन् प्रलयमापन्ने कः पशुः को नु वा पतिः ॥१०॥
 घोरसंसारसर्पस्य भेदवल्मीकशायिनः।
 बाधकं परमाद्वैतभावना परमौषधम् ॥११॥
 भेदबुद्धिसमुत्पन्नमहासंसारसागरम्।
 अद्वैतबुद्धिपोतेन समुत्तरति देशिकः ॥१२॥
 अज्ञानतिमिरोद्विक्ता कामरक्षः क्रियाकरी।
 संसारकालरात्रिस्तु नश्येदद्वैतभानुना ॥१३॥
 तस्मादद्वैतभावस्य सदृशो नास्ति योगिनाम्।

उपायो घोरसंसारमहातापनिवृत्तये ॥१४॥
अद्वैतभावनाजातं क्षणमात्रेऽपि यत्सुखम् ।
तत्सुखं कोटिवर्षेण प्राप्यते नैव भोगिभिः ॥१५॥
चित्तवृत्तिसमालीनजगतः शिवयोगिनः ।
शिवानन्दपरिस्फूर्तिर्मुक्तिरित्यभिधीयते ॥१६॥
०१.०६.०२ आचारसम्पत्तिस्थलम् ।
शिवैकभावनापन्नशिवत्वे देहवानपि ।
देशिको हि न लिप्येत स्वाचारैः सूतकादिभिः ॥१७॥
शिवाद्वैतपरिज्ञाने स्थिते सति मनस्विनाम् ।
कर्मणा किं नु भाव्यं स्यादकृतेन कृतेन वा ॥१८॥
शम्भोरेकत्वभावेन सर्वत्र समदर्शनः ।

कुर्वन्नपि महाकर्म न तत्फलमवाप्नुयात् ॥१९॥
सुकृती दुःष्कृती वापि ब्राह्मणो वान्त्यजोऽपि वा ।
शिवैकभावयुक्तानां सदृशो भवति ध्रुवम् ॥२०॥
वर्णाश्रमसदाचारैर्ज्ञानिनां किं प्रयोजनम् ।
लौकिकस्तु सदाचारः फलाभावेऽपि भाव्यते ॥२१॥
निर्दग्धकर्मबीजस्य निर्मलज्ञानवह्निना ।
देहिवद्भासमानस्य देहयात्रा तु लौकिकी ॥२२॥
शिवज्ञानसमापन्नस्थिरवैराग्यलक्षणः ।
स्वकर्मणा न लिप्येत पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥२३॥
गच्छंस्तिष्ठन् स्वपन् वापि जाग्रन् वापि महामतिः ।
शिवज्ञानसमायोगाच्छिवपूजाकरः सदा ॥२४॥

यद्यत्पश्यति सामोदं वस्तु लोकेषु देशिकः।
शिवदर्शनसम्पत्तिस्तत्र तत्र महात्मनः॥२५॥
यद्यच्चिन्तयते योगी मनसा शुद्धभावनः।
तत्तच्छिवमयत्वेन शिवध्यानमुदाहृतम्॥२६॥
यत्किञ्चिद्भाषितं लोके स्वेच्छया शिवयोगिना।
शिवस्तोत्रमिदं सर्वं यस्मात् सर्वात्मकः शिवः॥२७॥
या या चेष्टा समुत्पन्ना जायते शिवयोगिनाम्।
सा सा पूजा महेशस्य सर्वदा तद्गतात्मनाम्॥२८॥
०१.०६.०३ एकभाजनस्थलम्।
विश्वं शिवमयं चेति सदा भावयतो धिया।
शिवैकभाजनात्मत्वादेकभाजनमुच्यते॥२९॥

स्वस्य सर्वस्य लोकस्य शिवस्याद्वैतदर्शनात् ।
एकभाजनयोगेन प्रसादैक्यमतिर्भवेत् ॥३०॥
शिवे विश्वमिदं सर्वं शिवः सर्वत्र भासते ।
आधाराधेयभावेन शिवस्य जगतः स्थितिः ॥३१॥
चित्तैकभाजनं यस्य चित्तवृत्तेः शिवात्मकम् ।
नान्यत्तस्य किमेतेन मायामूलेन वस्तुना ॥३२॥
चित् प्रकाशयते विश्वं तद्विना नास्ति वस्तु हि ।
चिदेकनिष्ठचित्तानां किं मायापरिकल्पितैः ॥३३॥
वृत्तिशून्ये स्वहृदये शिवलीने निराकुले ।
यः सदा वर्तते योगी स मुक्तो नात्र संशयः ॥३४॥
०१.०६.०४ सहभोजनस्थलम् ।

गुरोः शिवस्य शिष्यस्य स्वस्वरूपतया स्मृतिः।
सहभोजनमाख्यातं सर्वग्रासात्मभावतः॥३५॥
शिवं विश्वं गुरुं साक्षाद्योजयेन्नित्यमात्मनि।
एकत्वेन चिदाकारे तदिदं सहभोजनम्॥३६॥
अयं शिवो गुरुश्चैव जगदेतच्चराचरम्।
अहं चेति मतिर्यस्य नास्त्यसौ विश्वभोजकः॥३७॥
अहं भृत्यः शिवः स्वामी शिष्योऽहं गुरुरेव वै।
इति यस्य मतिर्नास्ति स चाद्वैतपदे स्थितः॥३८॥
पराहन्तामये स्वात्मपावके विश्वभास्वति।
इदन्ताहव्यहोमेन विश्वहोमीति कथ्यते॥३९॥
अहं शिवो गुरुश्चाहमहं विश्वं चराचरम्।

यया विज्ञायते सम्यक् पूर्णाहन्तेति सा स्मृता ॥४०॥
आधारवह्नौ चिद्रूपे भेदजातं जगद्धविः।
जुहोति ज्ञानयज्वा यः स ज्ञेयो विश्वहव्यभुक् ॥४१॥
चिदाकारे पराकाशे परमानन्दभास्वति।
विलीनचित्तवृत्तीनां का वा विश्वक्रमस्थितिः ॥४२॥
निरस्तविश्वसम्बाधे निष्कलङ्के चिदम्बरे।
भावयेल्लीनमात्मानं सामरस्यस्वभावतः ॥४३॥
सैषा विद्या परा ज्ञेया सत्तानन्दप्रकाशिनी।
मुक्तिरित्युच्यते सद्भिर्जगन्मोहनिवर्तिनी ॥४४॥
भक्तादिधामार्पितधर्मयोगात् प्राप्तैकभावः परमाद्भुतेन।

शिवेन चिद्वयोममयेन साक्षान्मोक्षश्रियो
भाजनतामुपैति ॥४५॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ शिवलिङ्गैक्यस्य
चतुर्विधस्थलप्रसङ्गो नाम चतुर्दशः परिच्छेदः।

पञ्चदशः परिच्छेदः।

०२ लिङ्गस्थलम्।

०२.०१ भक्तस्थलम्।

रेणुकः उवाच —

षट्स्थलौक्तसदाचारसम्पन्नस्य यथाक्रमम्।

लिङ्गस्थलानि कथ्यन्ते जीवन्मुक्तिपराणि च॥१॥

अगस्त्यः उवाच —

भक्ताद्यैक्यावसानानि षडुक्तानि स्थलानि च।

लिङ्गस्थलानि कानीह कथ्यन्ते कति वा पुनः॥२॥

रेणुकः उवाच —

गुर्वादिज्ञानशून्यान्ता भक्तादिस्थलसंश्रिताः।

स्थलभेदाः प्रकीर्त्यन्ते पञ्चाशत् सप्त चाधुना ॥३॥
 आदौ नवस्थलानीह भक्तस्थलसमाश्रयात् ।
 कथ्यन्ते गुणसारेण नामान्येषां पृथक् शृणु ॥४॥
 दीक्षागुरुस्थलं पूर्वं ततः शिक्षागुरुस्थलं ततः ।
 प्रज्ञागुरुस्थलं चाथ क्रियालिङ्गस्थलं ततः ॥५॥
 भावलिंगस्थलं चाथ ज्ञानलिंगस्थलं ततः ।
 स्वयं परं चरं चेति तेषां लक्षणमुच्यते ॥६॥
 ०२.०१.०१ दीक्षागुरुस्थलम् ।
 दीयते परमं ज्ञानं क्षीयते पाशबन्धनम् ।
 यया दीक्षेति सा तस्यां गुरुर्दीक्षागुरुः स्मृतः ॥७॥
 गुणातीतं गुकारं च रूपातीतं रुकारकम् ।

गुणातीतमरूपं च यो दद्यात् स गुरुः स्मृतः॥८॥
 आचिनोति च शास्त्रार्थानाचारे स्थापयत्यलम्।
 स्वयमाचरते यस्मादाचार्यस्तेन चोच्यते॥९॥
 षडध्वातीतयोगेन यतते यस्तु देशिकः।
 मायाब्धितारणोपायहेतुर्विश्वगुरुः शिवः॥१०॥
 अखण्डं येन चैतन्यं व्यज्यते सर्ववस्तुषु।
 आत्मयोगप्रभावेन स गुरुर्विश्वभासकः॥११॥
 ०२.०१.०२ शिक्षागुरुस्थलम्।
 दीक्षागुरुरसौ शिक्षाहेतुः शिष्यस्य बोधकः।
 प्रश्नोत्तरप्रवक्ता च शिक्षागुरुरितीर्यते॥१२॥
 बोधकोऽयं समाख्यातो बोध्यमेतदिति स्फुटम्।

शिष्यो नियुज्यते येन स शिक्षागुरुरुच्यते ॥१३॥
संसारतिमिरोन्माथिशरच्चन्द्रमरीचयः ।
वाचो यस्य प्रवर्तन्ते तमाचार्यं प्रचक्षते ॥१४॥
ददाति यः पतिज्ञानं जगन्मायानिवर्तकम् ।
अद्वैतवासनोपायं तमाचार्यवरं विदुः ॥१५॥
पूर्वपक्षं समादाय जगद्धेदविकल्पनम् ।
अद्वैतकृतसिद्धान्तो गुरुरेष गुणाधिकः ॥१६॥
सन्देहवनसन्दोहसमुच्छेदकुठारिका ।
यत्सूक्तिधारा विमला स गुरूणां शिखामणिः ॥१७॥
यत्सूक्तिदर्पणाभोगे निर्मले दृश्यते सदा ।
मोक्षश्रीर्बिम्बरूपेण स गुरुर्भवतारकः ॥१८॥

शिष्याणां हृदयालेख्यं प्रद्योतयति यः स्वयम्।
ज्ञानदीपिकयाऽनेन गुरुणा कः समो भवेत् ॥१९॥
परमाद्वैतविज्ञानपरमौषधदानतः।
संसाररोगनिर्मार्थी देशिकः केन लभ्यते ॥२०॥
०२.०१.०३ ज्ञानगुरुस्थलम्।
उपदेष्टोपदेशानां संशयच्छेदकारकः।
सम्यग्ज्ञानप्रदः साक्षादेष ज्ञानगुरुः स्मृतः ॥२१॥
निरस्तविश्वसम्भेदं निर्विकारं चिदम्बरम्।
साक्षात्करोति यो युक्त्या स ज्ञानगुरुच्यते ॥२२॥
कलङ्कवानसौ चन्द्रः क्षयवृद्धिपरिप्लुतः।
निष्कलङ्कस्थितो ज्ञानचन्द्रमा निर्विकारवान् ॥२३॥

पार्श्वस्थतिमिरं हन्ति प्रदीपो मणिनिर्मितः।
सर्वगामि तमो हन्ति बोधदीपो निरङ्कुशः॥२४॥
सर्वार्थसाधज्ञानविशेषादेशतत्परः।
ज्ञानाचार्यः समस्तानामनुग्रहकरः शिवः॥२५॥
कटाक्षचन्द्रमा यस्य ज्ञानसागरवर्धनः।
संसारतिमिरच्छेदी स गुरुर्ज्ञानपारगः॥२६॥
बहिस्तिमितविच्छेत्ता भानुरेष प्रकीर्तितः।
बहिरन्तस्तमश्छेदी विभुर्देशिकभास्करः॥२७॥
कटाक्षलेशमात्रेण विना ध्यानादिकल्पनम्।
शिवत्वं भावयेद्यत्र स वेदः शाम्भवो मताः॥२८॥
शिववेदकरे ज्ञाने दत्ते येन सुनिर्मले।

जीवन्मुक्तो भवेच्छिष्यः स गुरुर्ज्ञानसागरः॥२९॥
०२.०१.०३ क्रियालिङ्गस्थलम्।
गुरोर्विज्ञानयोगेन क्रिया यत्र विलीयते।
तत्क्रियालिङ्गमाख्यातं सर्वैरागमपारगैः॥३०॥
परानन्दचिदाकारं परब्रह्मैव केवलम्।
लिङ्गं सद्रूपतापन्नं लक्ष्यते विश्वसिद्धये॥३१॥
लिङ्गमेव परं ज्योतिर्भवति ब्रह्म केवलम्।
तस्मात् तत्पूजनादेव सर्वकर्मफलोदयः॥३२॥
परित्यज्य क्रियाः सर्वा लिङ्गपूजैकतत्पराः।
वर्तन्ते योगिनः सर्वे तस्माल्लिङ्गं विशिष्यते॥३३॥
यज्ञादयः क्रियाः सर्वा लिङ्गपूजांशसंमिताः।

इति यत्पूज्यते सिद्धैस्तत्क्रियालिङ्गमुच्यते ॥३४॥
 किं यज्ञैरग्निहोत्राद्यैः किं तपोभिश्च दुश्चरैः।
 लिङ्गार्चनरतिर्यस्य स सिद्धः सर्वकर्मसु ॥३५॥
 ब्रह्मविष्णवाद्यः सर्वे विबुधा लिङ्गमाश्रिताः।
 सिद्धाः स्वस्वपदे भान्ति जगत्तन्त्राधिकारिणः ॥३६॥
 क्रिया यथा लयं प्राप्ता तथा भावोऽपि लीयते।
 यत्र तद्देशिकैरुक्तं भावलिङ्गमिति स्फुटम् ॥३७॥
 भावेन गृह्यते देवो भगवान् परमः शिवः।
 किं तेन क्रियते तस्य नित्यपूर्णो हि स स्मृतः ॥३८॥
 अखण्डपरमानन्दबोधरूपः परः शिवः।
 भक्तानामुपचारेण भावयोगात् प्रसीदति ॥३९॥

मृच्छलाविहिताल्लिङ्गाद्भावलिङ्गं विशिष्यते ।
निरस्तसर्वदोषत्वाद् ज्ञानमार्गप्रवेशनात् ॥४०॥
विहाय बाह्यलिङ्गानि चिल्लिङ्गं मनसि स्मरन् ।
पूजयेद् भावपूषैर्यो भावलिङ्गीति कथ्यते ॥४१॥
मूलाधारेऽथवा चित्ते भ्रूमध्ये वा सुनिर्मलम् ।
दीपाकारं यजन् लिङ्गं भावद्रव्यैः स योगवान् ॥४२॥
स्वानुभूतिप्रमाणेन ज्योतिर्लिङ्गेन संयुतः ।
शिलामृद्दारुसंभूतं न लिङ्गं पूजयत्यसौ ॥४३॥
क्रियारूपा तु या पूजा सा ज्ञेया स्वल्पसंविदाम् ।
आन्तरा भावपूजा तु शिवस्य ज्ञानिनां मता ॥४४॥
०२.०१.०५ ज्ञानलिङ्गस्थलम् ।

तद्भावज्ञापकज्ञानं लयं यत्र समश्नुते ।
तज्ज्ञानलिङ्गमाख्यातं शिवतत्त्वार्थकोविदैः ॥४५॥
त्रिमूर्तिभेदनिर्मुक्तं त्रिगुणातीतवैभवम् ।
ब्रह्म यद्बोध्यते तत्तु ज्ञानलिङ्गमुदाहृतम् ॥४६॥
स्थूले क्रियासमापत्तिः सूक्ष्मे भावस्य सम्भवः ।
स्थूलसूक्ष्मपदातीते ज्ञानमेव परात्मनि ॥४७॥
कल्पितानि हि रूपाणि स्थूलानि परमात्मनः ।
सूक्ष्माण्यपि च तैः किं वा परबोधं समाचरेत् ॥४८॥
परात्परं तु यद्ब्रह्म परमानन्दलक्षणम् ।
शिवाख्यं ज्ञायते येन ज्ञानलिङ्गीति कथ्यते ॥४९॥

बाह्यक्रियां परित्यज्य चिन्तामपि च मानसीम् ।
 अखण्डज्ञानरूपत्वं यो भजेन्मुक्त एव सः ॥५०॥
 स्वानुभूतिप्रमाणेन ज्योतिर्लिङ्गेन संयुतः ।
 शीलाधार्यं संभूतं न लिङ्गं पूजयतस्यौ ॥५१॥^{३३}
 ०२.०१.०७ स्वयस्थलम् ।
 तद्भावज्ञापकं ज्ञानं यत्र ज्ञाने लयं व्रजेत् ।
 तद्दानेष समाख्यातः स्वाभिधानो मनिषिभिः ॥५२॥
 स्वच्छन्दाचारसन्तुष्टो ज्योतिर्लिङ्गपरायणः ।
 आत्मस्थसकलाकारः स्वाभिधो मुनिसत्तमः ॥५३॥
 निर्ममो निरहङ्कारो निरस्तक्लेशपञ्चकः ।
 भिक्षाशी समबुद्धिश्च मुक्तप्रायो मुनिर्भवेत् ॥५४॥

यदृच्छालाभसन्तुष्टो भस्मनिष्ठो जितेन्द्रियः।
समवृत्तिर्भवेद्योगी भिक्षुके वा नृपेऽथवा ॥५५॥
पश्यन् सर्वाणि भूतानि संसारस्थानि सर्वशः।
स्मयमानः परानन्दे लीनात्मा वर्तते सुधीः ॥५६॥
ध्यानं शैवं तथा ज्ञानं भिक्षां चैकान्तशीलता।
यतेश्चत्वारि कर्माणि न पञ्चममिहेष्यते ॥५७॥
०२.०१.०८ चरस्थलम्।
स्वरूपज्ञानसम्पन्नो ध्वस्ताहंममताकृतिः।
स्वयमेव स्वयं भूत्वा चरतीति चराभिधः ॥५८॥
कामक्रोधादिनिर्मुक्तः शान्तिदान्तिसमन्वितः।
समबुद्ध्या चरेद् योगी सर्वत्र शिवबुद्धिमान् ॥५९॥

इदं मुख्यमिदं हीनमिति चिन्तामकल्पयन् ।
 सर्वत्र सञ्चरेद् योगी सर्वं ब्रह्मेति भावयन् ॥६०॥
 न सम्मानेषु सम्प्रीतिं नावमानेषु च व्यथाम् ।
 कुर्वाणः सञ्चरेद्योगी कूटस्थे स्वात्मनि स्थितः ॥६१॥
 अप्राकृतैर्गुणैः स्वीयैः सर्वं विस्मापयन् जनम् ।
 अद्वैतपरमानन्दमुदितो देहिवच्चरेत् ॥६२॥
 न प्रपञ्चे निजे देहे न धर्मे न च दुष्कृते ।
 गतवैषम्यधीर्धीरो यतिश्चरति देहिवत् ॥६४॥
 प्राकृतैश्वर्यसम्पत्तिराङ्गमुखमनःस्थितिः ।
 चिदानन्दनिजात्मस्थो मोदते मुनिपुङ्गवः ॥६५॥
 ०२.०१.०८ परस्थलम् ।

स्वयमेव स्वयं भूत्वा चरतः स्वस्वरूपतः।
परं नास्तीति बोधस्य परत्वमभिधीयते ॥६६॥
स्वतन्त्रः सर्वकृत्येषु स्वं परत्वेन भावितः।
तृणीकुर्वन् जगज्जालं वर्तते शिवयोगिराट् ॥६७॥
वर्णाश्रमसमाचारमार्गनिष्ठापराङ्गमुखः।
सर्वोत्कृष्टं स्वमात्मानं पश्यन् योगी तु मोदते ॥६८॥
विश्वातीतं परंब्रह्म शिवाख्यं चित्स्वरूपकम्।
तदेवाहमिति ज्ञानी सर्वोत्कृष्टः स उच्यते ॥६९॥
अचलं ध्रुवमात्मानमनुपश्यन्निरन्तरम्।
निरस्तविश्वविभ्रान्तिर्जीवन्मुक्तो भवेन्मुनिः ॥७०॥

ब्रह्माद्याः किं नु कुर्वन्ति देवताः कर्ममार्गगाः ।
कर्मातीतपदस्थस्य स्वयं ब्रह्मस्वरूपिणः ॥७१ ॥
स्वेच्छया सञ्चरेद्योगी विमुञ्चन् देहमानिताम् ।
दर्शनैः स्पर्शनैः सर्वानज्ञानपि विमोचयेत् ॥७२ ॥
वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम् ।
नित्ये निर्मलभावने निरुपमे निर्धूतविश्वभ्रमे
सत्तानन्दचिदात्मके परशिवे साम्यं गतः संयमी ।
प्रध्वस्ताश्रमवर्णधर्मनिगलः स्वच्छन्दसञ्चारवान् ।
देहीवाद्भुतवैभवो विजयते जीवन्विमुक्तः सुधीः ॥७३ ॥

इति सिद्धान्तशिखामणौ लिङ्गस्थले
भक्तस्थलगतनवविधलिङ्गप्रसङ्गो नाम पञ्चदशः
परिच्छेदः ।

षोडशः परिच्छेदः।

०२.०२ माहेश्वरस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच —

स्थलानां नवकं प्रोक्तं भक्तस्थलसमाश्रयम्।

माहेश्वरस्थले सिद्धं स्थलभेदं वदस्व मे ॥१॥

रेणुकः उवाच —

माहेश्वरस्थले सन्ति स्थलानि नव तापस।

क्रियागमस्थलं पूर्वं ततो भावागमस्थलम् ॥२॥

ज्ञानागमस्थलं चाथ सकायस्थलमीरितम्।

ततोऽकायस्थलं प्रोक्तं परकायस्थलं ततः ॥३॥

धर्माचारस्थलं चाथ भावाचारस्थलं ततः।

ज्ञानाचारस्थलं चाथ क्रमादेषां भिदोच्यते ॥४॥
०२.०२.०१ क्रियागमस्थलम् ।
शिवो हि परमः साक्षात् पूजा तस्य क्रियोच्यते ।
तत्परा आगमा यस्मात् तदुक्तोऽयं क्रियागमः ॥५॥
प्रकाशते यथा नाग्निररण्यां मथनं विना ।
क्रियां विना तथान्तस्थो न प्रकाशे भवेच्छिवः ॥६॥
न यथा विधिलोपः स्याद्यथा देवः प्रसीदति ।
यथागमः प्रमाणं स्यात्तथा कर्म समाचरेत् ॥७॥
विधिः शिवनियोगोऽयं तस्माद् विहितकर्मणि ।
शिवाराधनबुद्धयैव निरतः स्याद्विचक्षणः ॥८॥
गुरोरादेशमासाद्य पूजयेत् परमेश्वरम् ।

पूजिते परमेशाने पूजिताः सर्वदेवताः॥९॥
सदा शिवार्चनोपायसामग्रीव्यग्रमानसः।
शिवयोगरतो योगी मुच्यते नात्र संशयः॥१०॥
अन्धपङ्गुवदन्योन्यसापेक्षे ज्ञानकर्मणी।
फलोत्पत्तौ विरक्तस्य तस्मात् तद्द्वयमाचरेत्॥११॥
ज्ञाने सिद्धेऽपि विदुषां कर्मापि विनियुज्यते।
फलाभिसन्धिरहितं तस्मात् कर्म न सन्त्यजेत्॥१२॥
आचार एव सर्वेषामलङ्काराय कल्प्यते।
आचारहीनः पुरुषो लोके भवति निन्दितः॥१३॥
ज्ञानेनाचारयुक्तेन प्रसीदति महेश्वरः।
तस्मादाचारवान् ज्ञानी भवेदादेहपातनात्॥१४॥

०२.०२.०२ भावागमस्थलम् ।
भावचिह्नानि विदुषो यानि सन्ति विरागिणः ।
तानि भावागमत्वेन वर्तन्ते सर्वदेहिनाम् ।।१५।।
शिवोऽहमिति भावोऽपि शिवतापत्तिकारणम् ।
न ज्ञानमात्रं नाचारो भावयुक्तः शिवो भवेत् ।।१६।।
ज्ञानं वस्तुपरिच्छेदो ध्यानं तद्भावकारणम् ।
तस्माद् ज्ञाते महादेवे ध्यानयुक्तो भवेत्सुधीः ।।१७।।
अन्तर्बहिश्च सर्वत्र परिपूर्ण महेश्वरम् ।
भावयेत् परमानन्दलब्धये पण्डितोत्तमः ।।१८।।
अर्थहीना यथा वाणी पतिहीना यथा सती ।
श्रुतिहीना यथा बुद्धिर्भावहीना तथा क्रिया ।।१९।।

चक्षुर्हीनो यथा रूपं न किञ्चिद्वीक्षितुं क्षमः।
भावहीनास्तथा योगी न शिवं द्रष्टुमीश्वरः॥२०॥
भावशुद्धेन मनसा पूजयेत्परमेष्ठिनम्।
भावहीनां न गृह्णाति पूजा सुमहतीमपि॥२१॥
नैरन्तर्येण सम्पन्ने भावे ध्यातुं शिवं प्रति।
तद्भावो जायते यद्वत् क्रिमेः कीटस्य चिन्तनात्॥२२॥
निष्कलङ्कं निराकारं परं ब्रह्म शिवाभिधम्।
निर्ध्यातुमसमर्थोऽपि तद्विभूतिं विभावयेत्॥२३॥
०२.०२.०३ ज्ञानागमस्थलम्।
परस्य ज्ञानचिन्हानि यानि सन्ति शरीरिणाम्।
तानि ज्ञानागमत्वेन प्रवर्तन्ते विमुक्तये॥२४॥

भावेन किं फलं पुंसां कर्मणा वा किमिष्यते ।
भावकर्मसमायुक्तं ज्ञानमेव विमुक्तिदम् ॥२५॥
केवलं कर्ममात्रेण जन्मकोटिशतैरपि ।
नात्मना जायते मुक्तिर्ज्ञानं मुक्तेर्हि कारणम् ॥२६॥
ज्ञानहीनं सदा कर्म पुंसां संसारकारणम् ।
तदेव ज्ञानयोगेन संसारविनिवर्तकम् ॥२७॥
फलं क्रियावतां पुंसां स्वर्गाद्यं नश्वरं यतः ।
तस्मात्स्थायिफलप्राप्त्यै ज्ञानमेव समभ्यसेत् ॥२८॥
शास्त्राभ्यासादियत्नेन सद्गुरोरुपदेशतः ।
ज्ञानमेव समभ्यसेत् किमन्येन प्रयोजनम् ॥२९॥
ज्ञानं परशिवाद्द्वैतपरिपाकविनिश्चयः ।

येन संसारसम्बन्धविनिवृत्तिर्भवेत् सताम् ॥३०॥
शिवात्मकमिदं सर्वं शिवादन्त्यन्न विद्यते ।
शिवोऽहमिति या बुद्धिस्तदेव ज्ञानमुत्तमम् ॥३१॥
अन्धो यथा पुरस्थानि वस्तूनि च न पश्यति ।
ज्ञानहीनस्तथा देही नात्मस्थं वीक्षते शिवम् ॥३२॥
शिवस्य दर्शनात् पुंसां जन्मरोगनिवर्तनम् ।
शिवदर्शनमप्याहुः सुलभं ज्ञानचक्षुषाम् ॥३३॥
दीपं विना यथा गेहे नान्धकारो निवर्तते ।
ज्ञानं विना तथा चित्ते मोहोऽपि न निवर्तते ॥३४॥
०२.०२.०४ सकायस्थलम् ।
परस्य या तनुर्ज्ञेयाऽदेहकर्माभिमानिनः ।

तया सकायो लोकोऽयं तदात्मत्वनिरूपणात् ॥३५॥
कायं विना समस्तानां न क्रिया न च भावना ।
न ज्ञानं यत्ततो योगी कायवानेव सञ्चरेत् ॥३६॥
शिवैकज्ञानयुक्तस्य योगिनोऽपि महात्मनः ।
काययोगेन सिद्धयन्ति भोगमोक्षादयः सदा ॥३७॥
काष्ठं विना यथा वह्निर्जायते न प्रकाशवान् ।
मूर्तिं विना तथा योगी नात्मतत्त्वप्रकाशवान् ॥३८॥
मूर्त्यात्मनैव देवस्य यथा पूज्यत्वकल्पना ।
तथा देहात्मनैवास्य पूज्यत्वं परयोगिनः ॥३९॥
निष्कलो हि महादेवः परिपूर्णः सदाशिवः ।
जगत्सृष्ट्यादिसंसिद्धयै मूर्तिमानेव भासते ॥४०॥

ब्रह्माद्या देवताः सर्वा मुनयोऽपि मुमुक्षवः।
कायवन्तो हि कुर्वन्ति तपः सर्वार्थसाधकम् ॥४१॥
तपो हि मूलं सर्वासां सिद्धीनां यज्जगत्त्रये।
तपस्तत्कायमूलं हि तस्मात् कायं न सन्त्यजेत् ॥४२॥
०२.०२.०५ अकायस्थलम्।
औपचारिकदेहित्वाज्जगदात्मत्वभावनात्।
मायासम्बन्धराहित्यादकायो हि परः स्मृतः ॥४३॥
परस्य देहयोगेऽपि न देहाश्रयविक्रिया।
शिवस्येव यतस्तस्मादकायोऽयं प्रकीर्तितः ॥४४॥
परलिङ्गे विलीनस्य परमानन्दचिन्मये।
कुतो देहेन सम्बन्धो देहिवद्भासनं भ्रमः ॥४५॥

देहाभिमानहीनस्य शिवभावे स्थितात्मनः।
 जगदेतच्छरीरं स्याद् देहेनैकेन का व्यथा॥४६॥
 शिवज्ञानैकनिष्ठस्य नाहङ्कारभवभ्रमः।
 न चेन्द्रियभवं दुःखं त्यक्तदेहाभिमानिनः॥४७॥
 न मनुष्यो न देवोऽहं न यक्षो नैव राक्षसः।
 शिवोऽहमिति यो बुद्धयात् तस्य किं देहकर्मणा॥४८॥
 ०२.०२.०६ परकायस्थलम्।
 वशीकृतत्वात् प्रकृतेर्मायामार्गातिवर्तनात्।
 परकायोऽयमाख्यातः सत्यज्ञानसुखात्मकः॥४९॥
 परब्रह्मवपुर्यस्य प्रबोधानन्दभासुरम्।
 प्राकृतेन शरीरेण किमेतेनास्य जायते॥५०॥

सम्यग्ज्ञानाग्निसन्दग्धजन्मबीजकलेवरः।
शिवतत्त्वावलम्बी यः परकायः स उच्यते ॥५१॥
इन्द्रियाणि मनोवृत्तिवासनाः कर्मसंभवाः।
यत्र यान्ति लयं तेन सकायोऽयं परात्मना ॥५२॥
पराहन्तामनुप्राप्य पश्यद् विश्वं चिदात्मकम्।
सदेहोऽतिभ्रमस्तस्य निश्चिता हि शिवात्मता ॥५३॥
स्वस्वरूपं चिदाकारं ज्योतिः साक्षाद्विचिन्तयन्।
देहवानपि निर्देहो जीवन्मुक्तो हि साधकः ॥५४॥
देहस्तिष्ठतु वा यातु योगिनः स्वात्मबोधिनिः।
जीवन्मुक्तिर्भवेत् सद्यश्चिदानन्दप्रकाशिनी ॥५५॥
आत्मज्ञानावसानं हि संसारपरिपीडनम्।

सूर्योदयेऽपि किं लोकस्तिमिरेणोपरुद्धयते ॥५६॥
देहाभिमाननिर्मुक्तः कलातीतपदाश्रयः।
कथं याति परिच्छेदं शरीरेषु महाबुधः ॥५७॥
०२.०२.०७ धर्माचारस्थलम्।
तस्यैव परकायस्य समाचारो य इष्यते।
स धर्मः सर्वलोकानामुपकाराय कल्प्यते ॥५८॥
अहिंसा सत्यमस्तेयं ब्रह्मचर्यं दया क्षमा।
दानं पूजा जपो ध्यानमिति धर्मस्य संग्रहः ॥५९॥
शिवेन विहितो यस्मादागमैर्धर्मसंग्रहः।
तस्मात्तमाचरन् विद्वान् तत्प्रसादाय कल्प्यते ॥६०॥
अधर्मं न स्पृशेत् किञ्चिद् विहितं धर्ममाचरेत्।

तं च कामविनिर्मुक्तं तमपि ज्ञानपूर्वकम् ॥६१॥
आत्मवत् सर्वभूतानि संपश्येद् योगवित्तमः।
जगदेकात्मभावान्निग्रहादिविरोधतः ॥६२॥
एक एव शिवः साक्षाज्जगदेतदिति स्फुटम्।
पश्यतः किं न जायेत ममकारो हि विभ्रमः ॥६३॥
धर्म एव समस्तानां यतः संसिद्धिकारणम्।
निस्पृहोऽपि महायोगी धर्ममार्गं च न त्यजेत् ॥६४॥
ज्ञानामृतेन तृप्तोऽपि योगी धर्मं न संत्यजेत्।
आचारं महतां दृष्ट्वा प्रवर्तन्ते हि लौकिकाः ॥६५॥
सदाचारप्रियः शम्भुः सदाचारेण पूज्यते।
सदाचारं विना तस्य प्रसादो नैव जायते ॥६६॥

ज्ञानेन हीनः पूरकः कर्मणा बोध्यते सदा ।
 ज्ञानहीनस्य संकल्पः भवति किल निष्कलः ॥६७॥
 ज्ञानमुक्तिप्रदं पुष्पम् अधर्मं नस्वरोत्वचित् ।
 श्वसुकरादिवत्धर्मादि वहितं धर्ममाचरेत् ॥६८॥^{३४}
 ०२.०२.०८ भावाचारस्थलम् ।
 किं च काम विनिर्मुक्तं तथापि ज्ञानपूर्वकम् ।^{३५}
 भाव एवास्य सर्वेषां भावाचारः प्रकीर्तितः ।
 भावो मानसचेष्टात्मा परिपूर्णः शिवाश्रयः ॥६९॥
 भावनाविहितं कर्म पावनादपि पावनम् ।
 तस्माद् भावनया युक्तं परधर्मं समाचरेत् ॥७०॥
 भावेन हि मनः शुद्धिर्भावशुद्धिश्च कर्मणा ।

इति सञ्चिन्त्य मनसा योगी भावं न सन्त्यजेत् ॥७१॥
शिवभावनया सर्वं नित्यनैमित्तिकादिकम् ।
कुर्वन्नपि महायोगी गुणदोषैर्न बाध्यते ॥७२॥
अन्तः प्रकाशमानस्य संवित्सूर्यस्य सन्ततम् ।
भावेन यदुपस्थानं तत्सन्ध्यावन्दनं विदुः ॥७३॥
आत्मज्योतिषि सर्वेषां विषयाणां समर्पणम् ।
अन्तर्मुखेन भावेन होमकर्मेति गीयते ॥७४॥
भावयेत् सर्वकर्माणि नित्यनैमित्तिकानि च ।
शिवप्रीतिकरण्येव सङ्गराहित्यसिद्धये ॥७५॥
शिवे निवेश्य सकलं कार्याकार्यं विवेकतः ।
वर्तते यो महाभागः स सङ्गरहितो भवेत् ॥७६॥

आत्मानमखिलं वस्तु शिवमानन्दचिन्मयम् ।
 एकभावेन सततं संपश्यन्नेव पश्यति ॥७७॥
 ०२.०२.०९ ज्ञानाचारस्थलम् ।
 अस्य ज्ञानसमाचारो योगिनः सर्वदेहिनाम् ।
 ज्ञानाचारो यदुक्तोऽयं ज्ञानाचारः स कथ्यते ॥
 शिवाद्वैतपरं ज्ञानं ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ।
 सिद्धेन वाप्यसिद्धेन फलं ज्ञानान्तरेण किम् ॥७९॥
 निर्मलं हि शिवज्ञानं निःश्रेयसकरं परम् ।
 रागद्वेषादिकलुषं भूयः संसृतिकारणम् ॥८०॥
 परिपूर्णं महाज्ञानं परतत्त्वप्रकाशकम् ।
 अवलम्ब्य प्रवृत्तो यो ज्ञानाचारः स उच्यते ॥८१॥

निर्विकल्पे परे धाम्नि निष्कलो शिवनामनि ।
 ज्ञानेन योजयेत् सर्वं ज्ञानाचारी प्रकीर्तितः ॥८२॥
 ज्ञानं मुक्तिप्रदं प्राप्य गुरुदृष्टिप्रसादतः ।
 कः कुर्याद् कर्मकार्पण्ये वाञ्छां संसारवर्धने ॥८३॥
 कर्म ज्ञानाग्निना दग्धं प्ररोहेत् कथञ्चन ।
 यदाहुः संसृतेर्मूलं प्रवाहानुगतं बुधाः ॥८४॥
 ज्ञानेन हीनः पुरुषः कर्मणा बद्धयते सदा ।
 ज्ञानिनः कर्मसङ्कल्पा भवन्ति किल निष्कलाः ॥८५॥
 निर्विकल्पं हि शिवज्ञानं निःश्रेयसकरं परम् ।
 रागद्वेषादिकलापं भूयात्संस्कृतिकारणम् ॥८६॥^{३६}
 वृत्तम् — शालिनी ।

शुद्धाचारे शुद्धभावो विवेकी ज्योतिः पश्यन्
सर्वतश्चैवमेकम् ।

ज्ञानध्वस्तप्राकृतात्मप्रपञ्चो जीवन्मुक्तश्चेष्टते
दिव्ययोगी ॥८७॥

इति सिद्धान्तशिखामणौ

माहेश्वरस्थलाश्रितनवलिङ्गप्रसङ्गो नाम षोडशः
परिच्छेदः ॥

सप्तदशः परिच्छेदः।

०२.०३ प्रसादिस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच —

स्थलानि तानि चोक्तानि यानि माहेश्वरस्थले।

वदस्व स्थलभेदं मे प्रसादिस्थलसंश्रितम् ॥१॥

रेणुकः उवाच —

स्थलभेदा नव प्रोक्ताः प्रसादिस्थलसंश्रिताः।

कायानुग्रहणं पूर्वमिन्द्रियानुग्रहं ततः ॥२॥

प्राणानुग्रहणं पश्चात् ततः कायार्पितं मतम्।

करणार्पितमाख्यातं ततो भावार्पितं मतम् ॥३॥

शिष्यस्थलं ततः प्रोक्तं शुश्रूषास्थलमेव च।

ततः सेव्यस्थलं चैषां क्रमशः शृणु लक्षणम् ॥४॥
 ०२.०३.०१ कायानुग्रहस्थलम् ।
 अनुगृह्णाति यल्लोकान् स्वकायं दर्शयन्नसौ ।
 तस्मादेष समाख्यातः कायानुग्रहनामकः ॥५॥
 यथा शिवोऽनुग्रह्णाति मूर्तिमाविश्य देहिनः ।
 तथा योगी शरीरस्थः सर्वानुग्राहको भवेत् ॥६॥
 शिवः शरीरयोगेऽपि यथा सङ्गविवर्जितः ।
 तथा योगी शरीरस्थो निःसङ्गो वर्तते सदा ॥७॥
 शिवभावनया युक्तः स्थिरया निर्विकल्पया ।
 शिवो भवति निर्धूतमायावेशपरिप्लवः ॥८॥
 चित्तवृत्तिषु लीनासु शिवे चित्सुखसागरे ।

अविद्याकल्पितं वस्तु नान्यत् पश्यति संयमी ॥९॥
नेदं रजतमित्युक्ते यथा शुक्तिः प्रकाशते ।
नेदं जगदिति ज्ञाते शिवतत्त्वं प्रकाशते ॥१०॥
यथा स्वप्नकृतं वस्तु प्रबोधेनैव शाम्यति ।
तथा शिवस्य विज्ञाने संसारं नैव पश्यति ॥११॥
अज्ञानमेव सर्वेषां संसारभ्रमकारणम् ।
तन्निवृत्तौ कथं भूयः संसारभ्रमदर्शनम् ॥१२॥
गलिताहङ्कृतिग्रन्थिः क्रीडाकल्पितविग्रहः ।
जीवन्मुक्तश्चरेद्योगी देहिवन्निरुपाधिकः ॥१३॥
०२.०३.०२ इन्द्रियानुग्रहस्थलम् ।
दर्शनात्परकायस्य करणानां विवेकतः ।

इन्द्रियानुग्रहः प्रोक्तः सर्वेषां तत्त्ववेदिभिः ॥१४॥
 यद्यत् पश्यन् दृश्यं योगी मनसा चिन्त्यत्यपि ।
 तत्तत् सर्वं शिवाकारं संविद्रुपं प्रकाशते ॥१५॥^{३७}
 इन्द्रियाणां समस्तानां स्वार्थेषु सति सङ्गमे ।
 रागो वा जायते द्वेषस्तौ योगी परिवर्जयेत् ॥१६॥
 इन्द्रियाणां बहिर्वृत्तिः प्रपञ्चस्य प्रकाशिनी ।
 अन्तः शिवे समावेशो निष्प्रपञ्चस्य कारणम् ॥१७॥
 क्षणमन्तः शिवं पश्यन् केवलेनैव चेतसा ।
 बाह्यार्थानामनुभवं क्षणं कुर्वन् दृगादिभिः ॥१८॥
 सर्वेन्द्रियनिरूढोऽपि सर्वेन्द्रियविहीनवान् ।
 शिवाहितमना योगी शिवं पश्यति नापरम् ॥१९॥

न जरा मरणं नास्ति न पिपासा न च क्षुधा ।
 शिवाहितेन्द्रियस्यास्य निर्मानस्य महात्मनः ॥२० ॥
 मनो यत्र प्रवर्तेत तत्र सर्वेन्द्रियस्थितिः ।
 शिवे मनसि सल्लीने क्व चेन्द्रियविचारणा ॥२१ ॥
 यद्यत् पश्यन् दृशा योगी मनसा चिन्तयत्यपि ।
 तत्तत् सर्वं शिवाकारं संविद्रूपं प्रकाशते ॥२२ ॥
 करणैः सहितं प्राणं मनस्याधाय संयमी ।
 योजयेत् स शिवः साक्षात् यत्र नास्ति जगद्भ्रमः ॥२३ ॥
 सर्वेन्द्रियप्रवृत्त्या च बहिरन्तः शिवं यजन् ।
 स्वच्छन्दचारी सर्वत्र सुखी भवति संयमी ॥२४ ॥
 ०२.०३.०३ प्राणानुग्रहस्थलम् ।

शिवस्य परकायस्य यत् तात्पर्यावलोकनम् ।
 तत्प्राणानुग्रहः प्रोक्तः सर्वेषां तत्त्वदर्शिभिः ॥२६॥
 शिवे प्राणो विलीनोऽपि योगिनो योगमार्गतः ।
 स्वशक्तिवासनायोगाद् धारयत्येव विग्रहम् ॥२७॥
 प्राणो यस्य लयं याति शिवे परमकारणे ।
 कुतस्तस्येन्द्रियस्फूर्तिः कुतः संसारदर्शनम् ॥२८॥
 करणेषु निवृत्तेषु स्वार्थसङ्गात् प्रयत्नतः ।
 तैः समं प्राणमारोप्य स्वान्ते शान्तमतिः स्वयम् ॥२९॥
 शान्तत्वात् प्राणवृत्तीनां मनः शाम्यति वृत्तिभिः ।
 तच्छान्तौ योगिनां किञ्चिच्छिवादन्यन्न दृश्यते ॥३०॥
 प्राण एव मनुष्याणां देहधारणकारणम् ।

तदाधारः शिवः प्रोक्तः सर्वकारणकारणम् ॥३१॥
 निराधारः शिवः साक्षात् प्राणस्तेन प्रतिष्ठितः।
 तदाधारा तनुर्ज्ञेया जीवो येनैव चेष्टते ॥३२॥
 शिवे प्राणो विलीनोऽपि योगिनो योगमार्गतः।
 स्वशक्तिवासनायोगाद् धारयत्येव विग्रहम् ॥३३॥
 स चाभ्यासवशाद्भूयः सर्वतत्त्वातिवर्तिनि।
 निष्कलङ्के निराकारे निरस्ताशेषविकलवे ॥३४॥
 चिद्विलासपरिपूर्णस्फूर्तिपरिपूर्णसुखाद्वये।
 शिवे विलीनः सर्वात्मा योगी चलति न क्वचित् ॥३५॥
 प्रध्वस्तवासनासङ्गात् प्राणवृत्तिपरिक्षयात्।
 शिवैकीभूतसर्वात्मा स्याणुवद्भाति संयमी ॥३६॥

०२.०३.०४ कायार्पितस्थलम् ।
 शिवस्य पररूपस्य सर्वानुग्राहिणोऽर्चने ।
 त्यागो देहाभिमानस्य कायार्पितमुदाहृतम् ॥३७॥
 यदा योगी निजं देहं शिवाय विनिवेदयेत् ।
 तदा भवति तद्रूपं शिवरूपं न संशयः ॥३८॥
 इन्द्रियप्रीतिहेतूनि विषयासङ्गजानि च ।
 सुखानि सुखचिद्रूपे शिवयोगी निवेदयेत् ॥३९॥
 दर्शनात् स्पर्शनात् भुक्तेः श्रवणाद् घ्राणनादपि ।
 विषयेभ्यो यदुत्पन्नं शिवे तत्सुखमर्पयेत् ॥४०॥
 देहद्वारेण यद्यत् स्यात् प्रासङ्गमात्मनः ।
 तत्तन्निवेदयन् शम्भोर्योगी भवति निर्मलः ॥४१॥

०२.०३.०५ करणार्पितस्थलम् ।
 आसञ्जनं समस्तानां करणानां परात्परे ।
 शिवे यत् तदिदं प्रोक्तं करणार्पितमागमे ॥४२॥
 यद्यत्करणमालब्ध भुङ्क्ते विषयजं सुखम् ।
 तत्तच्छिवे समर्प्यैष करणार्पक उच्यते ॥४३॥
 अहङ्कारमदोद्विक्तमन्तःकरणवारणम् ।
 बध्नीयाद् यः शिवालाने स धीरः सर्वसिद्धिमान् ॥४४॥
 इन्द्रियाणां समस्तानां मनः प्रथममुच्यते ।
 वशीकृते शिवे तस्मिन् किमन्यैस्तद्वशानुगैः ॥४५॥
 इन्द्रियाणां वशीकारो निवृत्तिरिति गीयते ।
 लक्ष्मीकृते शिवे तेषां कुतः संसारगाहनम् ॥४६॥

संसारविषकान्तारसमुच्छेदकुठारिका ।
उपशान्तिर्भवेत् पुंसामिन्द्रियाणां वशीकृतो ॥४७॥
इन्द्रियैरेव जायन्ते पापानि सुकृतानि च ।
तेषां समर्पणादीशे कुतः कर्मनिबन्धनम् ॥४८॥
प्रकाशमाने चिद्वह्नौ बहिरन्तर्जगन्मये ।
समर्प्य विषयान् सर्वान् मुक्तवज्जायते जनः ॥४९॥
चित्तद्रव्यं समादाय जगज्जातं महाहविः ।
चिद्वह्नौ जुह्वतामन्तः कुतः संसारविप्लवः ॥५०॥
आत्मज्योतिषि चिद्रूपे प्राणवायुनिबोधिते ।
जुह्वन् समस्तविषयान् तन्मयो भवति ध्रुवम् ॥५१॥
इन्द्रियाणि समस्तानि शरीरं भोगसाधनम् ।

शिवपूजाङ्गभावेन भावयन् मुक्तिमाप्नुयात् ॥५२॥
०२.०३.०६ भावार्पितस्थलम् ।
शिवे निश्चलभावेन भावानां यत्समर्पणम् ।
भावार्पितमिदं प्रोक्तं शिवसद्भाववेदिभिः ॥५३॥
चित्तस्थसकलार्थानां मननं यत्तु मानसे ।
तदर्पणं शिवे साक्षान्मानसो भाव उच्यते ॥५४॥
भाव एव हि जन्तूनां कारणं बन्धमोक्षयोः ।
भावशुद्धौ भवेन्मुक्तिर्विपरीते तु संसृतिः ॥५५॥
भावस्य शुद्धिराख्याता शिवोऽहमिति योजना ।
विपरीतसमायोगे कुतो दुःखनिवर्तनम् ॥५६॥
भोक्ता भोग्यं भोजयिता सर्वमेतच्चराचरम् ।

भावयन् शिवरूपेण शिवो भवति वस्तुतः॥५७॥
 मिथ्येति भावयन् विश्वं विश्वातीतं शिवं स्मरन्।
 सत्तानन्दचिदाकारं कथं बद्धुमिहार्हति॥५८॥
 सर्वं कर्मार्चनं शम्भोर्वचनं तस्य कीर्तनम्।
 इति भावयतो नित्यं कथं स्यात्कर्मबन्धनम्॥५९॥
 सर्वेन्द्रियगतं सौख्यं दुःखं वा कर्मसम्भवम्।
 शिवार्थं भावयन् योगी जीवन्मुक्तो भविष्यति॥६०॥
 ०२.०३.०७ शिष्यस्थलम्।
 शासनीयो भवेद्यस्तु परकायेन सर्वदा।
 तत्प्रसादात्तु मोक्षार्थी स शिष्य इति कीर्तितः॥६१॥
 भावो यस्य स्थिरो नित्यं मनोवाक्कायकर्मभिः।

गुरौ निजे गुणोदारे स शिष्य इति गीयते ॥६२॥
शान्तो दान्तस्तपश्शीलः सत्यवाक् समदर्शनः।
गुरौ शिवे समानस्थः स शिष्याणामिहोत्तमः ॥६३॥
गुरुमेव शिवं पश्येच्छिवमेव गुरुं तथा।
नैतयोरन्तरं किञ्चिद्विजानीयाद्विचक्षणः ॥६४॥
शिवाचारे शिवध्याने शिवज्ञाने च निर्मले।
गुरोरादेशमात्रेण परां निष्ठामवाप्नुयात् ॥६५॥
ब्रह्माण्डबुद्बुदोद्भूतं मायासिन्धुं महत्तरम्।
गुरोः कवलयत्याशु कटाक्षवडवानलः ॥६६॥
गुरोः कटाक्षवेधेन शिवो भवति मानवः।
रसवेधाद् यथा लोहो हेमतां प्रतिपद्यते ॥६७॥

न लङ्घयेद् गुरोराज्ञां ज्ञानमेव प्रकाशयन् ।
शिवासक्तेन मनसा सर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥६८॥
शिवादन्यज्जगन्मिथ्या शिवः संवित्स्वरूपकः ।
शिवस्त्वमिति निर्दिष्टो गुरुणा मुक्त एव सः ॥६९॥
गुरोर्लब्ध्वा महाज्ञानं संसारामयभेषजम् ।
मोदते यः सुखी शान्तः स जीवन्मुक्त एव हि ॥७०॥
०२.०३.०८ शुश्रूषुस्थलम् ।
बोध्यमानः स गुरुणा परकायेन सर्वदा ।
तच्छुश्रूषारतः शिष्यः शुश्रूषुरिति कीर्त्यते ॥७१॥
किं सत्यं किं नु वासत्यं क आत्मा कः परः शिवः ।
इति श्रवणसंसक्तो गुरोः शिष्यो विशिष्यते ॥७२॥

श्रुत्वा श्रुत्वा गुरोर्वाक्यं शिवसाक्षात्क्रियावहम् ।
 उपशाम्यति यः स्वान्ते स मुक्तिपदमाप्नुयात् ॥७३॥
 न बुध्यति गुरोर्वाक्यं विना शिष्यस्य मानसम् ।
 तेजो विना सहस्रांशोः कथं स्फुरति पङ्कजम् ॥७४॥
 सूर्यस्योदयमात्रेण सूर्यकान्तः प्रकाशते ।
 गुरोरालोकमात्रेण शिष्यो बोधेन भासते ॥७५॥
 अद्वैतपरमानन्दप्रबोधैकप्रकाशनम् ।
 उपायं शृणुयाच्छिष्यः सद्गुरुं प्राप्य साञ्जलिः ॥७६॥
 किं तत्त्वं परमं ज्ञेयं केन सर्वे प्रतिष्ठिताः ।
 कस्य साक्षात्क्रिया मुक्तिः कथयेति समासतः ॥७७॥
 इति प्रश्ने कृते पूर्वं शिष्येण नित्यात्मना ।

ब्रूयात्तत्त्वं गुरुस्तस्मै येन स्यात् संसृतेर्लयः॥७८॥
 शिव एव परं तत्त्वं चिदानन्दसदाकृतिः।
 स यथार्थस्तदन्यस्य जगतो नास्ति नित्यता॥७९॥
 अयथार्थप्रपञ्चोऽयं प्रतितिष्ठति शंकरे।
 सदात्मनि यथा शुक्तौ रजतत्त्वं व्यवस्थितम्॥८०॥
 शिवोऽहमिति भावेन शिवे साक्षात्कृते स्थिरम्।
 मुक्तो भवति संसारान्मोहग्रन्थेर्विभेदतः॥८१॥
 शिवं भावय चात्मानं शिवादन्यं न चिन्तय।
 एवं स्थिरे शिवाद्वैते जीवन्मुक्तो भविष्यसि॥८२॥
 एवं प्रचोदितः शिष्यो गुरुणा गुणशालिना।
 शिवमेव जगत् पश्यन् जीवन्मुक्तोऽभिजायते॥८३॥

०२.०३.०९ सेव्यस्थलम्।

गुरुवाक्यामृतास्वादात् प्राप्तबोधमहाफलः।

शुश्रूषुरेव सर्वेषां सेव्यत्वात् सेव्य उच्यते ॥८४॥

गुरुरूपदिष्टे विज्ञाने चेतसि स्थिरतां गते।

साक्षात्कृतशिवः शिष्यो गुरुवत् पूज्यते सदा ॥८५॥

ज्ञानादाधिक्यसम्पत्तिर्गुरोर्यस्मादुपस्थिता।

तस्माज्ज्ञानागमाच्छिष्यो गुरुवत् पूज्यतां व्रजेत् ॥८६॥

शिवोऽहमिति भावस्य नैरन्तर्याद् विशेषतः।

शिवभावे समुत्पन्ने शिववत् पूज्य एव सः।

शिववद् भात्येव शिष्यो शिवत्वमुपयाति हि ॥८७॥^{३८}

विषयासक्तचित्तोऽपि विषयासङ्गवर्जितः।

शिवभावयुतो योगी सेव्यः शिव इवापरः॥८८॥

वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडतम्।

मुक्तः संशयपाशतः स्थिरमना बोधे च मुक्तिप्रदे

मोहं देहभृता दृशा विघटयन् मूलं महासंसृतेः।

सत्तानन्दचिदात्मके निरुपमे शैवे परस्मिन् पदे

लीनात्मा क्षयितप्रपञ्चविभवो योगी जनैः सेव्यते॥८९॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ प्रसादिस्थलाश्रित

नवलिङ्गप्रसङ्गो नाम सप्तदशः परिच्छेदः।

अष्टादशः परिच्छेदः।

०२.०४ प्राणलिङ्गस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच —

प्रसादिस्थलसम्बद्धाः स्थलभेदाः प्रकीर्तिताः।

प्राणलिङ्गस्थलारूढान् स्थलभेदान् वदस्व मे ॥१॥

रेणुकः उवाच —

स्थलानां नवकं प्रोक्तं प्राणलिङ्गस्थलाश्रितम्।

आदावात्मस्थलं प्रोक्तमन्तरात्मस्थलं ततः ॥२॥

परमात्मस्थलं पश्चान्निर्देहागमसंज्ञितम्।

निर्भावागमसंज्ञं च ततो नष्टागमस्थलम् ॥३॥

आदिप्रसादनामाथ ततोऽन्त्यप्रसादकम्।

सेव्यप्रसादकं चाथ शृणु तेषां च लक्षणम् ॥४॥
०२.०४.०१ आत्मस्थलम् ।
जीवभावं परित्यज्य यदा तत्त्वं विभाव्यते ।
गुरोश्च बोधयोगेन तदात्मायं प्रकीर्तितः ॥५॥
वालाग्रशतभागेन सदृशो हृदयस्थितः ।
अश्नन् कर्मफलं सर्वमात्मा स्फुरति दीपवत् ॥६॥
आत्मापि सर्वभूतानामन्तःकरणमाश्रितः ।
अणुभूतो मलासङ्गादादिकर्मनियन्त्रितः ॥७॥
जपायोगाद्यथा रागः स्फटिकस्य मणेर्भवेत् ।
तथाऽहङ्कारसम्बन्धादात्मनो देहमानिता ॥८॥
अशरीरोऽपि सर्वत्र व्यापकोऽपि निरञ्जनः ।

आत्मा मायाशरीरस्थः परिभ्रमति संसृतौ ॥९॥
 आत्मस्वरूपाविज्ञानं देहेन्द्रियविभागतः ।
 अखण्डब्रह्मरूपेण तदात्मप्राप्तिरुच्यते ॥१०॥
 न चास्ति देहसम्बन्धो निर्देहस्य स्वभावतः ।
 अज्ञानकर्मयोगेन देही भवति भुक्तये ॥११॥
 नासौ देवो न गन्धर्वो न यक्षो नैव राक्षसः ।
 न मनुष्यो न तिर्यक्च न च स्थावरविग्रहः ॥१२॥
 तत्रच्छरीरयोगेन तत्रनाम्ना विराजते ॥१३॥^{३९}
 नानाकर्मविपाकाश्च नानायोनिसमाश्रिताः ।
 नानायोगसमापन्नाः नानाबुद्धिविचेष्टिताः ॥१४॥
 नानामार्गसमारूढाः नानासङ्कल्पकारिणः ।

अस्वतन्त्राश्च किञ्चिज्ज्ञाः किञ्चित्कर्तृत्वहेतवः॥
लीलाभाजनतां प्राप्ताः शिवस्य परमात्मनः॥१५॥
चोदिता परमेशेन स्वस्वकर्मानुसारतः।
स्वर्गं वा नरकं वापि प्राणिनो यान्ति कर्मिणः॥१६॥
पुनः कर्माविशेषेण जायन्ते गर्भकोटरात्।
जाता मृताः पुनर्जाताः पुनर्मरणभाजिनः॥
भ्रमन्ति घोरसंसारे विश्रान्तिकथया विना॥१७॥
जीवत्वं दुःखसर्वस्वं तदिदं मलकल्पितम्।
निरस्यते गुरोर्बोधाज्ज्ञानशक्तिः प्रकाशते॥१८॥
०२.०४.०२ अन्तरात्मस्थलम्।

यदा निरस्तं जीवत्वं भवेद् गुर्वनुबोधतः।
तदान्तरात्मभावोऽपि निरस्तस्य भवेद् ध्रुवम् ॥१९॥
देहस्थितोऽप्ययं जीवो देहसङ्गविवर्जितः।
बोधात् परात्मभावित्वादन्तरात्मेति कीर्तितः ॥२०॥
आत्मान्तरालवर्तित्वाज्जीवात्मपरमात्मनोः।
योगादुभयधर्माणामन्तरात्मेति कीर्तितः ॥२१॥
अहङ्कारस्य सम्बन्धान्मनुष्यत्वादिविभ्रमः।
न स्वभाव इति ज्ञानादन्तरात्मेति कथ्यते ॥२२॥
यथा पद्मपलाशस्य न सङ्गो वारिणा भवेत्।
तथा देहजुषोऽप्यस्य न शरीरेण सङ्गतिः ॥२३॥

नीडस्थितो यथा पक्षी नीडाद्भिन्नः प्रदृश्यते ।
 देहस्थितस्तथात्मायं देहादन्यः प्रकाश्यते ॥२४॥
 आच्छाद्यते यथा चन्द्रो मेघैरासङ्गवर्जितैः ।
 तथात्मा देहसङ्घातैरसङ्गपरिवेष्टितः ॥२५॥
 निर्ममो निरहङ्कारो निरस्तोपाधिविकलवः ।
 देहस्थोऽपि सदा ह्यात्मा शिवं पश्यति योगतः ॥२६॥
 भोक्तृभोज्यपरित्यागात् प्रेरकस्य प्रसादतः ।
 भोक्तृताभावगलितः स्फुरत्यात्मा स्वभावतः ॥२७॥
 सर्वेषां प्रेरकत्वेन शम्भुरन्तःस्थितः सदा ।
 तत्परिज्ञानयोगेन योगी नन्दति मुक्तवत् ॥२८॥
 ०२.०४.०३ परमात्मस्थलम् ।

निर्धूते तत्प्रबोधेन मले संसारकारणे ।
सामरस्यात् परात्मस्थात् परमात्मायमुच्यते ॥२९॥
सर्वेषामात्मभेदानामुत्कृष्टत्वात् स्वतेजसा ।
परमात्मा शिवः प्रोक्तः सर्वगोऽपि प्रकाशवान् ॥३०॥
ब्रह्माण्डबुद्बुदस्तोमा यस्य मायामहोदधौ ।
उन्मज्जन्ति निमज्जन्ति परमात्मा स उच्यते ॥३१॥
यस्मिन् ज्योतिर्गणाः सर्वे स्फुलिङ्गा इव पावकात् ।
उत्पत्य विलयं यान्ति तद्रूपं परमात्मनः ॥३२॥
यस्मिन् समस्तवस्तूनि कल्लोला इव वारिधौ ।
सम्भूय लयमायान्ति तद्रूपं परमात्मनः ॥३३॥
निरस्तमलसम्बन्धं निःशेषजगदात्मकम् ।

सर्वतत्त्वोपरि प्रोक्तं स्वरूपं परमात्मनः॥३४॥
यथा व्याप्य जगत्सर्वं स्वभासा भाति भास्करः।
तथा स्वशक्तिभिव्याप्य परमात्मा प्रकाशते॥३५॥
विश्वतो भासमानोऽपि विश्वमायाविलक्षणः।
परमात्मा स्वयंज्योतीरूपो जीवात्मनां भवेत्॥३६॥
०२.०४.०४ निर्देहागमस्थलम्।
देहिनोऽपि परात्मत्वभाविनो निरहङ्कृतेः।
निरस्तदेहधर्मस्य निर्देहागम उच्यते॥३७॥
गलिते ममताहन्ते संसारभ्रमकारणे।
पराहन्तां प्रविष्टस्य कुतो देहः कुतो रतिः॥३८॥
केवले निष्प्रपञ्चौघे गम्भीरे चिन्महोदधौ।

निमग्नमानसो योगी कथं देहं विचिन्तयेत् ॥३९॥
अपरिच्छेद्यमात्मानं चिदम्बरमिति स्मरन् ।
देहयोगेऽपि देहस्थैर्विकारेर्न विलिप्यते ॥४०॥
अखण्डसंविदाकारमद्वितीयं सुखात्मकम् ।
परमाकाशमात्मानं मन्वानः कुत्र मुह्यति ॥४१॥
उपाधिविहिता भेदा दृश्यन्ते चैकवस्तुनि ।
इति यस्य मतिः सोऽयं कथं देहमितो भवेत् ॥४२॥
भेदबुद्धिः समस्तानां परिच्छेदस्य कारणम् ।
अभेदबुद्धौ जातायां परिच्छेदस्य का कथा ॥४३॥
शिवोऽहमिति यस्यास्ति भावना सर्वगामिनी ।
तस्य देहेन सम्बन्धः कथं स्यादमितात्मनः ॥४४॥

०२.०४.०५ निर्भावागमस्थलम् ।
व्यतिरेकात्स्वरूपस्य भावान्तरनिराकृतेः ।
भावो विकारनिर्मुक्तो निर्भावागम उच्यते ॥४५॥
अहं ब्रह्मेति भावस्य वस्तुद्वयसमाश्रयः ।
एकीभूतस्य चिद्वयोमि तदभावो विनिश्चितः ॥४६॥
एकभावनिरूढस्य निष्कलङ्के चिदम्बरे ।
क्व जातिवासनायोगः क्व देहित्वं परिभ्रमः ॥४७॥
कुतो भावः कुतो शिवत्वं कुतः सङ्कल्पवासना ।
निस्तरङ्गे चिदमचोथौ विलीनस्य वुहात्मनः ॥४८॥
शून्ये चिदम्बरे स्थाने दूरे वाङ्मानसाध्वनः ।
विलीनात्मा महायोगी केन किं वापि भावयेत् ॥४९॥

अविशुद्धे विशुद्धे वा स्थले दीप्तिर्यथा रवेः।
 पतत्येवं सदाद्वैती सर्वत्र समवृत्तिमान्॥५०॥
 न बिभेति जरामृत्योर्न क्षुधया वशं व्रजेत्।
 परिपूर्णनिजानन्दं समास्वादन् महासुखी॥५१॥
 ०२.०४.०६ नष्टागमस्थलम्।
 भेदशून्ये महाबोधे ज्ञात्रादित्रयहीनकः।
 ज्ञानस्य नष्टभावेन नष्टागम इहोच्यते॥५२॥
 अद्वैतवासनाविष्टचेतसां परयोगिनाम्।
 पश्यतामन्तरात्मानं ज्ञातृत्वं कथमन्यथा॥५३॥
 अकर्ताऽहमवेत्ताऽहमदेहोऽहं निरञ्जनः।
 इति चिन्तयतः साक्षात् संविदेव प्रकाशते॥५४॥

निरस्तभेदजल्पस्य निरीहस्य प्रशाम्यतः।
स्वे महिम्नि विलीनस्य किमन्यज्ज्ञेयमुच्यते ॥५५॥
एकीभूते निजाकारे संविदा निष्प्रपञ्चया।
केन किं वेदनीयं तद्वेत्ता कः परिभाष्यते ॥५६॥
महासत्ता महासंविद् विश्वरूपा प्रकाशते।
तद्विना नास्ति वस्त्वेकं भेदबुद्धिं विमुञ्चतः ॥५७॥
०२.०४.०७ आदिप्रसादिस्थलम्।
सर्वाधिष्ठातृकः शम्भुरादिस्तस्य प्रसादतः।
आदिप्रसादित्युक्तोऽयं निर्विकारपदे स्थितः ॥५८॥
अनेकजन्मशुद्धस्य निरहङ्कारभाविनः।
अप्रपञ्चस्यादिदेवः प्रसीदति विमुक्तये ॥५९॥

शिवप्रसादसम्पत्त्या शिवभावमुपेयुषि ।
शिवादन्त्यज्जगज्जालं दृश्यते न च दृश्यते ॥६०॥
शम्भोः शिवप्रसादेन संसारच्छेदकारिणा ।
मोहग्रन्थिः विनिर्भिद्य मुक्तिं यान्ति विवेकिनः ॥६१॥
विना प्रसादमीशस्य संसारो न निवर्तते ।
विना सूर्योदयं लोके कुतः स्यात् तमसो लयः ॥६२॥
सर्वानुग्राहकः शम्भुः केवलं कृपया प्रभुः ।
मोचयेत् सकलान् जन्तून् न किञ्चिदिह कारणम् ॥६३॥
०२.०३.०८ अन्त्यप्रसादिस्थलम् ।
लयः सर्वपदार्थानामन्त्य इत्युच्यते बुधैः ।
प्रसादोऽनुभवस्तस्य तद्वानन्त्यप्रसादवान् ॥६४॥

देवतिर्यङ्मनुष्यादिव्यवहारविकल्पना ।
मायाकृता परे तत्त्वे तल्लये तत्क्षयो भवेत् ॥६५॥
पदार्थः सम्पूर्णः संदृष्टः यथा बीजे लयं गतः ।
तथा संसारवः भावः लीयते ब्रह्म बीजतः ॥६६॥^{४०}
साक्षात्कृते परे तत्त्वे सच्चिदानन्दलक्षणे ।
क्व पदार्थपरिज्ञानं कुतो ज्ञातृत्वसंभवः ॥६७॥
सुषुप्तस्य यथा वस्तु न किञ्चिदपि भासते ।
तथा मुक्तस्य जीवस्य न किञ्चिद्वस्तु दृश्यते ॥६८॥
यथाकाशमविच्छिन्नं निर्विकारं स्वरूपतः ।
तथा मुक्तस्य जीवस्य स्वरूपमविशिष्यते ॥६९॥

न किञ्चिदपि मुक्तस्य दृश्यं कर्तव्यमेव वा ।
 सुखस्फूर्तिस्वरूपेण निश्चला स्थितिरुच्यते ॥७० ॥
 शिवाद्वैतपरिज्ञानशिथिलाशेषवस्तुनः ।
 केवलं संविदुल्लासदर्शिनः केन को भवेत् ॥७१ ॥
 ०२.०३.०९ सेव्यप्रसादिस्थलम् ।
 सेव्यो गुरुः समस्तानां शिव एव न संशयः ।
 प्रसादोऽस्य परानन्दप्रकाशः परिकीर्त्यते ॥७२ ॥
 सेव्यो गुरुः स्मृतो ह्यस्य प्रसादोऽनुभवो मतः ।
 तदेकावेशरूपेण तद्वान् सेव्यप्रसादवान् ॥७३ ॥
 गुरुदेवः परं तत्त्वं परतत्त्वं गुरुः स्मृतः ।
 तदेकत्वानुभावेन न किञ्चिदवशिष्यते ॥७४ ॥

अपरिच्छेद्यमात्मस्थमवाङ्गमानसगोचरम् ।
आनन्दं पश्यतां पुंसां रतिरन्यत्र का भवेत् ॥७५॥
ज्ञानामृतेन तृप्तस्य किमन्यैर्भोज्यवस्तुभिः ।
ज्ञानादेव परानन्दं प्रकाशयति सच्छिवः ॥७६॥
मुक्तिरेव परा तृप्तिः सच्चिदानन्दलक्षणा ।
नित्यतृप्तस्य मुक्तस्य किमन्यैर्भोगसाधनैः ॥७७॥
न बाह्यकर्म तस्यास्ति न चान्तर्नैव कुत्रचित् ।
शिवैक्यज्ञानरूढस्य देहभ्रान्तिं विमुञ्चतः ॥७८॥
वृत्तम्—उपेन्द्रवज्रा ।
न कर्मबन्धे न तपोविशेषे न मन्त्रयोगाभ्यासने तथैव ।

ध्याने न बोधे च तथात्मतत्त्वे मनःप्रवृत्तिः

परयोगभाजाम् ॥७९॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ

प्राणलिङ्गस्थलविषयनवविधलिङ्गप्रसङ्गो नाम

अष्टादशः परिच्छेदः ॥

एकोनविंशः परिच्छेदः।

०२.०५ शरणस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच —

स्थलभेदाः समाख्याताः प्राणलिङ्गस्थलाश्रिताः।

कथय स्थलभेदं मे शरणस्थलसमाश्रितम् ॥१॥

शरणस्थलसमाश्रित्य स्थलद्वादशकं मया।

उच्यते नाम सर्वेषां स्थलानां शृणु तापस ॥२॥

दीक्षापादोदकं पूर्वं शिक्षापादोदकं ततः।

ज्ञानपादोदकं चाथ क्रियानिष्पत्तिकं ततः ॥३॥

भावनिष्पत्तिकं चाथ ज्ञाननिष्पत्तिकं ततः।

पिण्डाकाशस्थलं चाथ बिन्द्वाकाशस्थलं ततः ॥४॥

महाकाशस्थलं चाथ क्रियायाश्च प्रकाशनम् ।
भावप्रकाशनं पश्चात् ततो ज्ञानप्रकाशनम् ॥
स्वरूपं पृथगेतेषां कथयामि यथाक्रमम् ॥५॥
०२.०५.०१ दीक्षापादोदकस्थलम् ।
दीक्षयाऽपगतद्वैतं यज्ज्ञानं गुरुशिष्ययोः ।
आनन्दस्यैक्यमेतेन दीक्षापादोदकं स्मृतम् ॥६॥
अथवा पादशब्देन गुरुरेव निगद्यते ।
शिष्यश्चोदकशब्देन तयोरैक्यं तु दीक्षया ॥७॥
परमानन्द एवोक्तः पादशब्देन निर्मलः ।
ज्ञानं चोदकशब्देन तयोरैक्यं तु दीक्षया ॥८॥
परसंवित्सप्रकाशात्मा परमानन्दभावनाम् ।

अधिगम्य महायोगी न भेदं क्वापि पश्यति ॥९॥
देशकालाद्यवच्छेदविहीनं नित्यनिर्मलम् ।
आनन्दं प्राप्य बोधेन नान्यत् काङ्क्षति संयमी ॥१०॥
ज्ञानामृतमपि स्वच्छं गुरुकारुण्यसम्भवम् ।
आस्वाद्य रमते योगी संसारामयवर्जितः ॥११॥
०२.०५.०२ शिक्षापादोदकस्थलम् ।
गुरुशिष्यमयं ज्ञानं शिक्षा योगिनमीर्यते ।
तयोः समरसत्वं हि शिक्षापादोदकं स्मृतम् ॥१२॥
मथिताच्छास्त्रजलधेर्युक्तिमन्थानवैभवात् ।
गुरुणा लभ्यते बोधसुधा सुमनसां गणैः ॥१३॥
ज्ञानचन्द्रसमुद्भूतां परमानन्दचन्द्रिकाम् ।

पश्यन्ति परमाकाशे मुक्तिरात्रौ महाधियः ॥१४॥
 दृष्टे तस्मिन् परानन्दे देशकालादिवर्जिते ।
 द्रष्टव्यं विद्यते नान्यच्छ्रोतव्यं ज्ञेयमेव वा ॥१५॥
 आत्मानन्देन तृप्तस्य का स्पृहा विषये सुखे ।
 गङ्गाजलेन तृप्तस्य कूपतोये कुतो रतिः ॥१६॥
 यस्मिन्नप्राप्तकल्लोले सुखसिन्धौ निमज्जति ।
 सामरस्यान्महायोगी तस्य सीमा कुतो भवेत् ॥१७॥
 गुरुप्रसादचन्द्रेण निष्कलङ्केन चारुणा ।
 यन्मनः कुमुदं नित्यबोधितं तस्य को भ्रमः ॥१८॥
 ०२.०५.०३ ज्ञानपादोदकस्थलम् ।
 तदैक्यसम्पदानन्दज्ञानं ज्ञानगुरुर्मतः ।

तत्सामरस्यं शिष्यस्य ज्ञानपादोदकं विदुः॥१९॥
अविद्याराहुर्निमुक्तो ज्ञानचन्द्रः सुनिर्मलः।
प्रकाशते पराकाशे परानन्दमहाद्युतिः॥२०॥
अज्ञानमेघनिर्मुक्तः पूर्णज्ञानसुधाकरः।
आनन्दजलधेर्वृद्धिमनुपश्यन् विभासते॥२१॥
ज्ञानचन्द्रोदये जाते ध्वस्तमोहतमोभराः।
पश्यन्ति परमां काष्ठां योगिनः सुखरूपिणीम्॥२२॥
मायारजन्या विरमे बोधसूर्ये प्रकाशिते।
निरस्तसर्वव्यापारश्चित्रं स्वपिति संयमी॥२३॥
अनाद्यविद्याविच्छित्तिवेलायां परयोगिनः।
प्रकाशते परानन्दः प्रपञ्चेन विना कृतः॥२४॥

नित्यानन्दे निजाकारे विमले परतेजसि ।
विलीनचेतसां पुंसां कुतो विश्वविकल्पना ॥२५॥
कुतो ब्रह्मा कुतो विष्णुः कुतो रुद्रः कुतो रविः ।
साक्षात्कृतपरानन्दज्योतिषः साम्यकल्पना ॥२६॥
अपरोक्षपरानन्दविलासस्य महात्मनः ।
ब्रह्मविष्णवादयो देवा विशेषाः सुखबिन्दवः ॥२७॥
यन्मात्रासहितं लोके वाञ्छन्ति विषयं नराः ।
तदप्रमेयमानन्दं परमं को न वाञ्छति ॥२८॥
०२.०५.०४ क्रियानिष्ठास्थलम् ।
परकाये क्रियापत्तिः कल्पितैव प्रकाशते ।
रज्जौ भुजङ्गवद् यस्मात् क्रियानिष्पत्तिमानयम् ॥२९॥

ज्ञानिनां यानि कर्माणि तानि नो जन्महेतवः।
अग्निदग्धानि बीजानि यथा नाङ्कुरकारणम् ॥३०॥
कर्मणा किं कृतेनापि ज्ञानिनो निरहङ्कृतेः।
विक्रिया प्रतिबिम्बस्था किं करोति हिमद्युतेः ॥३१॥
चन्द्रस्य मेघसम्बन्धाद् यथा गमनकल्पना।
तथा देहस्य सम्बन्धादारोप्या स्यात् क्रियात्मनः ॥३२॥
ज्ञानी कर्मनिरूढोऽपि लिप्यन्ते न क्रियाफलैः।
घृतादिना यथा जिह्वा भोक्त्री चापि न लिप्यते ॥३३॥
निरस्तोपाधिसम्बन्धे जीवे या या क्रियास्थितिः।
सा सा प्रतीतिमात्रेण निष्फला चात्र लीयते ॥३४॥

गच्छंस्तिष्ठन् स्वपन् वापि न निष्कर्मास्ति कश्चन ।
स्वभावो देहिनां कर्म ज्ञानिनां तत्तु निष्फलम् ॥३५॥
परिपूर्णमहानन्दभाविनः शुद्धचेतसः ।
न भवेत् कर्मकार्पण्यं नानाभोगफलप्रदम् ॥३६॥
०२.०५.०५ भावनिष्पत्तिस्थलम् ।
भावः प्रतीयमानोऽपि परकाये तु कल्पितः ।
शुक्तौ रजतवत् यस्माद्भावनिष्पत्तिमानयम् ॥३७॥
भावेन नास्ति सम्बन्धः केवलज्ञानयोगिनः ।
तथापि भावं कुर्वीत शिवे संसारमोचके ॥३८॥
परिपूर्णप्रबोधेऽपि भावं शम्भौ न वर्जयेत् ।
भावो हि निहितस्तस्मिन् भवसागरतारकः ॥३९॥

निवर्त्य जन्मजं दुःखं भावः शैवो निवर्तते ।
यथा काष्ठादिकं दग्ध्वा स्वयं शाम्यति पावकः ॥४०॥
प्रकाशिते शिवानन्दे तद्भावैः किं प्रयोजनम् ।
सिद्धे साध्ये चिरेणापि साधनैः किं प्रयोजनम् ॥४१॥
एकीकृते शिवे भावे ज्ञानेन सह संयमी ।
विस्मितात्मसमावेशः शिवभावे विभासते ॥४२॥
न भावेन विना ज्ञानं न भावो ज्ञानमन्तरा ।
मोक्षाय कारणं प्रोक्तं तस्मादुभयमाश्रयेत् ॥४३॥
०२.०५.०६ ज्ञाननिष्पत्तिस्थलम् ।
ज्ञानस्य व्यवहारेऽपि ज्ञेयाभावात् स्वभावतः ।
स्वप्नवज्ज्ञाननिष्पत्त्या ज्ञाननिष्पन्न इत्यसौ ॥४४॥

स्वप्नजातं यथा ज्ञानं सह स्वार्थेनिवर्तते ।
तथात्मनि प्रकाशे तु ज्ञानं ज्ञेयं निवर्तते ॥४५॥
परिपूर्णे महानन्दे परमाकाशलक्षणे ।
शिवे विलीनचित्तस्य कुतो ज्ञेयान्तरे कथा ॥४६॥
अखण्डानन्दसंवित्तिस्वरूपं ब्रह्म केवलम् ।
मिथ्या तदन्यदित्येषा स्थितिर्ज्ञानमिहोच्यते ॥४७॥
सत्तात्मनानुवृत्तं यद् घटादिषु परं हि तत् ।
व्यावर्तमाना मिथ्येति स्थितिर्ज्ञानमिहोच्यते ॥४८॥
अकारणमकार्यं यदशेषोपाधिवर्जितम् ।
तद्ब्रह्म तदहं चेति निष्ठा ज्ञानमुदीर्यते ॥४९॥
ज्ञाताप्यहं ज्ञेयमिदमिति व्यवहृतिः कुतः ।

अभेदब्रह्मस्वारस्ये निरस्ताखिलवस्तुनि ॥५०॥
 ०२.०५.०७ पिण्डाकाशस्थलम् ।
 यथा पिण्डस्थ आकाशस्तथात्मा पूर्ण उच्यते ।
 एतदर्थविवेको यः पिण्डाकाशस्थलं विदुः ॥५१॥
 घटोपाधिर्यथाकाशः परिपूर्णः स्वरूपतः ।
 तथा पिण्डस्थितो ह्यात्मा परिपूर्णः प्रकाशते ॥५२॥
 अन्तःस्थितं पराकाशं शिवमद्वैतलक्षणम् ।
 भावयेद् यः सुमनसा पिण्डाकाशः स उच्यते ॥५३॥
 शिवागारमिदं प्रोक्तं शरीरं बोधदीपितम् ।
 षट्त्रिंशत्तत्त्वघटितं सुमनः पद्मपीठकम् ॥५४॥
 पराकाशस्वरूपेण प्रकाशः परमेश्वरः ।

हृदाकाशगुहालीनो दृश्यतेऽन्तः शरीरिणाम् ॥५५॥
एतच्छिवपुरं प्रोक्तं सप्तधातुसमावृतम् ।
अत्र हृत्पङ्कजं वेश्म सूक्ष्माम्बरमनोहरम् ॥५६॥
तत्र सन्निहितं साक्षात् सच्चिदानन्दलक्षणम् ।
नित्यसिद्धः प्रकाशात्मा जलस्थाकाशच्छिवः ॥५७॥
अन्तराकाशबिम्बस्थमशेषोपाधिवर्जितम् ।
घटाकाश इव च्छन्नं भावयेच्चिन्मयं शिवम् ॥५८॥
०२.०५.०८ बिन्द्वाकाशस्थलम् ।
यथाकाशो विभुर्ज्ञेयः सर्वप्राण्युपरि स्थितः ।
तथात्मेत्युपमानार्थं बिन्द्वाकाशस्थलं विदुः ॥५९॥
यथैको वायुराख्यातः सर्वप्राणिगतो विभु ।

तथात्मा व्यापकः साक्षात् सर्वप्राणिगतः स्वयम् ॥६०॥
 यथा वह्नेरमेयात्मा सर्वत्रैकोऽपि भासते ।
 तथा शम्भुः समस्तात्मा परिच्छेदविवर्जितः ॥६१॥
 सर्वेषां देहिनामन्तश्चित् ततोऽयं प्रकाशते ।
 तस्मिन् प्रतिफलत्यात्मा शिवो दर्पणवद् विभुः ॥६२॥
 एको वशीकृतः संवित्प्रकाशात्मा परात्परः ।
 सर्वप्राणिगतो भाति तथापि विभुरुच्यते ॥६३॥
 एक एव यथा सूर्यस्तेजसा भाति सर्वगः ।
 तथात्मा शक्तिभेदेन शिवः सर्वगतो भवेत् ॥६४॥
 ०२.०५.०९ महाकाशस्थलम् ।
 पिण्डाण्डस्थं महाकाशं न भिन्नं तद्वदात्मनः ।

अभिन्नः परमात्मेति महाकाशस्थलं विदुः ॥६५॥
 यथा न भिन्नमाकाशं घटेषु च मठेषु च ।
 तथाण्डेषु च पिण्डेषु स्थितो ह्यात्मा न भिद्यते ॥६६॥
 अनिर्देश्यमनौपम्यवाडमानसगोचरम् ।
 सर्वतोमुखसम्पन्न सत्तानन्दं चिदात्मकम् ॥६७॥
 कालातीतं कलातीतं क्रमयोगादिवर्जितम् ।
 स्वानुभूतिप्रमाणस्थं ज्योतिषामुदयस्थलम् ॥६८॥
 शिवाख्यं परमं ब्रह्म परमाकाशलक्षणम् ।
 लिङ्गमित्युच्यते सद्भिर्यद्विना न जगत्स्थितिः ॥६९॥
 परमाकाशमव्यक्तं प्रबोधानन्दलक्षणम् ।
 लिङ्गं ज्योतिर्मयं प्राहुर्लीयन्ते यत्र योगिनः ॥७०॥

संविदेव परा काष्ठा परमानन्दरूपिणी ।
 तामाहुः परमाकाशं मुनयो मुक्तसंशयाः ॥७१ ॥
 तरङ्गादि यथा सिन्धोः स्वरूपान्नातिरिच्यते ।
 तथा शिवाच्चिदाकाशाद् विश्वमेतन्न भिद्यते ॥७२ ॥
 यथा पुष्पपलाशादि वृक्षरूपान्न भिद्यते ।
 तथा शिवात् पराकाशाज्जगतो नास्ति भिन्नता ॥७३ ॥
 यथा ज्योतींषि भासन्ते भूताकाशे पृथक् पृथक् ।
 तथा भान्ति पराकाशे ब्रह्माण्डानि विशेषतः ॥७४ ॥
 निरस्तोपाधिसम्बन्धं निर्मलं संविदात्मकम् ।
 पराकाशं जगच्चित्रविलासालम्बभित्तिकम् ॥७५ ॥
 ०२.०५.१० क्रियाप्रकाशस्थलम् ।

शिवस्य परिपूर्णस्य चिदाकाशस्वरूपिणः।
 आत्मत्वेनानुसन्धनात् क्रियाद्योतनवान् यमी ॥७६ ॥
 निष्कलङ्कचिदानन्दगगनोपमरूपिणः।
 शिवस्य परिपूर्णस्य वृत्तिश्चैतन्यरूपिणी ॥७७ ॥
 निष्कलङ्के निराकारो नित्ये परमतेजसि।
 विलीनचित्तवृत्तस्य तथा शक्तिः क्रियोच्यते ॥७८ ॥
 सर्वज्ञः सर्वकर्ता च सर्वगः परमेश्वरः।
 तदैक्यचिन्तया योगी तादृशात्मा प्रकाशते ॥७९ ॥
 सर्वेन्द्रियाणां व्यापारे विद्यमानेऽपि संयमी।
 प्रत्युन्मुखेन मनसा शिवं पश्यन् प्रमोदते ॥८० ॥
 कूटस्थमचलं प्राज्ञं गुणातीतं गुणोत्तरम्।

शिवतत्त्वं स्वरूपेण पश्यन् योगी प्रमोदते ॥८१॥
परात्मनि क्रिया सर्वा गन्धर्वनगरीमुखा ।
प्रकाशत इति प्रोक्तं क्रियायास्तु प्रकाशनम् ॥८२॥
०२.०५.११ भावप्रकाशस्थलम् ।
तरङ्गाद्या यथा सिन्धौ न भिद्यन्ते तथात्मनि ।
भावा बुद्धयादयः सर्वे यत्तद् भावप्रकाशनम् ॥८३॥
शिव एव जगत्सर्वं शिव एवाहमित्यपि ।
भावयन् परमो योगी भावदोषैर्न बाध्यते ॥८४॥
शिवभावे स्थिरे जाते निर्लेपस्य महात्मनः ।
ये ये भावाः समुत्पन्नास्ते ते शिवमयाः स्मृताः ॥८५॥
अद्वितीयशिवाकारभावनाध्वस्तकर्मणा ।

न किञ्चिद्भाव्यते साक्षात् शिवादन्यन्महात्मना ॥८६॥
गलिताज्ञानबन्धस्य केवलात्मानुभाविनः।
यत्र यत्रेन्द्रियासक्तिस्तत्र तत्र शिवात्मता ॥८७॥
रागव्देषादयो भावा संसारक्लेशकारणम्।
तेषामुपरमो यत्र यत्र भावः शिवात्मकः ॥८८॥
यथा सूर्यसमाक्रान्तौ न शक्नोति तमः सदा।
तथा प्रकाशमात्मानं नाविद्याऽकामति स्वयम् ॥८९॥
०२.०५.१२ ज्ञानप्रकाशस्थलम्।
मुख्यार्थेऽसम्भवे जाते लक्षणयोगसंश्रयात्।
तज्ज्ञानयोजनं यत्तदुक्तं ज्ञानप्रकाशनम् ॥९०॥
मुक्तस्य ज्ञानसम्बन्धो ज्ञेयाभावः स्वभावतः।

उपाधिसहितं ज्ञानं न भेदमतिवर्तते ॥११॥
ज्ञानमित्युच्यते सद्भिः परिच्छेदोऽपि वस्तुनः।
परात्मन्यपरिच्छेदे कुतो ज्ञानस्य सम्भवः ॥१२॥
ज्ञानस्याविषये तत्त्वे शिवाख्ये चित्सुखात्मनि।
आत्मैकत्वानुसन्धानं ज्ञानमित्युच्यते बुधैः ॥१३॥
अपरिच्छिन्नमानन्दं सत्ताकारं जगन्मयम्।
ब्रह्मेति लक्षणं ज्ञानं ब्रह्मज्ञानमिहोच्यते ॥१४॥
ब्रह्मज्ञाने समुत्पन्ने विश्वोपाधिविवर्जिते।
सर्वं संविन्मयं भाति तदन्यन्नैव दृश्यते ॥१५॥
तस्मादद्वैतविज्ञानपवर्गस्य कारणम्।
भावयन् सततं योगी संसारेण न लिप्यते ॥१६॥

वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम् ।
नित्ये निर्मलसत्त्वयोगिषु परे निर्वासने निष्कले
सर्वातीतपदे चराचरमये सत्तात्मनि ज्योतिषि ।
संविद्‌व्योम्नि शिवे विलीनहृदयस्तद्भेदवैमुख्यतः
साक्षात् सर्वगतो विभाति विगतद्विवश्वः स्वयं
संयमी ॥९७॥

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ
शरणस्थलविषयद्वादशविधलिङ्गप्रसङ्गो नाम एकोनविंशः
परिच्छेदः ।

विंशः परिच्छेदः।

०२.०६ ऐक्यस्थलम्।

अगस्त्यः उवाच —

स्थलभेदास्त्वया प्रोक्ताः शरणस्थलसंश्रिताः।

ऐक्यस्थलगतान् ब्रूहि स्थलभेदान् गणेन्द्र मे ॥१॥

रेणुकः उवाच —

स्थलानां नवकं चैक्यस्थलेऽस्मिन् परिकीर्त्यते ॥२॥

तत्स्वीकृतप्रसादैक्यस्थलमादौ प्रकीर्तितम्।

शिष्टोदनस्थलं चाथ चराचरलयस्थलम् ॥३॥

भाण्डस्थलं ततः प्रोक्तं भाजनस्थलमुत्तमम्।

अङ्गालेपस्थलं पश्चात् स्वपराज्ञास्थलं ततः ॥४॥

भावाभावविनाशं च ज्ञानशून्यस्थलं ततः।
 तदेषां क्रमशो वक्ष्ये शृणु तापस लक्षणम् ॥५॥
 ०२.०६.०१ स्वीकृतप्रसादिस्थलम्।
 मुख्यार्थो लक्षणार्थश्च यत्र नास्ति चिदात्मनि।
 विशृङ्खलतया तस्य प्रसादः स्वीकृतो भवेत् ॥६॥
 मातृमेयप्रमाणादिव्यवहारे विहारिणीम्।
 संवित्साक्षात्कृतिं लब्ध्वा योगी स्वात्मनि तिष्ठति ॥७॥
 अद्वैतबोधनिर्धूतभेदावेशस्य योगिनः।
 साक्षात्कृतमहासंवित्प्रकाशस्य क्व बन्धनम् ॥८॥
 चिदात्मनि शिवे न्यस्तं जगदेतच्चराचरम्।
 ज्ञायते तन्मयं सर्वमग्नौ काष्ठादिकं यथा ॥९॥

न भाति पृथ्वी न जलं न तेजो नैव मारुतः।
 नाकाशो न परं तत्त्वं शिवे दृष्टे चिदात्मनि॥१०॥
 ज्योतिर्लिङ्गे चिदाकारे ज्वलत्यन्तर्निरन्तरम्।
 विलीनं निखिलं तत्त्वं पश्यन् योगी न लिप्यते॥११॥
 अन्तर्मुखेन मनसा स्वात्मज्योतिषि चिन्मये।
 सर्वानप्यर्थविषयान् जुह्वन् योगी प्रमोदते॥१२॥
 सच्चिदानन्दजलधौ शिवे स्वात्मनि निर्मलः।
 समर्प्य सकलान् भुङ्क्ते विषयान् तत्प्रसादतः॥१३॥
 ०२.०६.०२ शिष्टोदनस्थलम्।
 प्रकाशते या सर्वेषां माया सैवोदनाकृतिः।
 लीयते तत्र चिल्लिङ्गे शिष्टं तत्परिकीर्तितम्॥१४॥

जगदङ्गे परिग्रस्ते मायापाशविजृम्भिते ।
स्वात्मज्योतिषि बोधेन तदेकमवशिष्यते ॥१५॥
अखण्डसच्चिदानन्दपरब्रह्मस्वरूपिणः ।
जीवन्मुक्तस्य धीरस्य माया कैङ्कर्यवादिनी ॥१६॥
विश्वसंमोहिनी माया बहुशक्तिनिरङ्कुशा ।
शिवैकत्वमुपेतस्य न पुरः स्थातुमीहते ॥१७॥
ज्योतिर्लिङ्गे चिदाकारे निमग्नेन महात्मना ।
भुज्यमाना यथायोगं नश्यन्ति विषयाः स्वतः ॥१८॥
शब्दादयोऽपि विषया भुज्यमानास्तदिन्द्रियैः ।
आत्मन्येव विलीयन्ते सरितः सागरे यथा ॥१९॥
अर्थजातमशेषं तु ग्रसन् योगी प्रशाम्यति ।

स्वात्मनैवास्थितो भानुस्तेजोजालमशेषतः॥२०॥
 ०२.०६.०३ चराचरविनाशस्थलम् ।
 लिङ्गैक्ये तु समापन्ने चरणाचरणे गते ।
 निर्देही य भवेद्योगी चराचरविनाशकः॥२१॥
 अनाद्यविद्यामूला हि प्रतीतिर्जगतामियम् ।
 स्वात्मैकबोधात्तन्नाशे कुतो विश्वप्रकाशनम्॥२२॥
 यथा मेघाः समुद्भूता विलीयन्ते नभस्थले ।
 तथात्मनि विलीयन्ते विषयाः स्वानुभाविनः॥२३॥
 स्वप्ने दृष्टं यथा वस्तु प्रबोधे लयमश्नुते ।
 तथा सांसारिकं सर्वमात्मज्ञाने विनश्यति॥२४॥
 जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिभ्यः परावस्थामुपेयुषः ।

किं वा प्रमाणं किं ज्ञेयं किं वा ज्ञानस्य साधनम् ॥२५॥
 तुर्यातीतपदं यत्तद् दूरं वाङ्मनसाध्वनः।
 अनुप्रविश्य तद्योगी न भूयो विश्वमीक्षते ॥२६॥
 नान्यत् पश्यति योगीन्द्रो नान्यज्जानाति किञ्चन।
 नान्यत् शृणोति सन्दृष्टे चिदानन्दमये शिवे ॥२७॥
 असदेव जगत्सर्वं सदिव प्रतिभासते।
 ज्ञाते शिवे तदज्ञानं स्वरूपमुपपद्यते ॥२८॥
 ०२.०६.०४ भाण्डस्थलम्।
 ब्रह्माण्डशतकोटीनां सर्गस्थितिलयान् प्रति।
 स्थानभूतो विमर्शो यस्तद्भाण्डस्थलमुच्यते ॥२९॥
 विमर्शाख्या पराशक्तिर्विश्वोद्भासनकारिणी।

साक्षिणी सर्वभूतानां समिन्धे सर्वतोमुखी ॥३०॥
विश्वं यत्र लयं याति विभात्यात्मा चिदाकृतिः।
सदानन्दमयः साक्षात् सा विमर्शमयी कला ॥३१॥
पराहन्तासमावेशपरिपूर्णविमर्शवान्।
सर्वज्ञः सर्वगः साक्षी सर्वकर्ता महेश्वरः ॥३२॥
विश्वाधारमहासंवित्प्रकाशपरिपूरितम्।
पराहन्तामयं प्राहुर्विमर्शं परमात्मनः ॥३३॥
विमर्शभाण्डविन्यस्तविश्वतत्त्वविजृम्भणः।
अनन्यमुखसम्प्रेक्षी मुक्तः स्वात्मनि तिष्ठति ॥३४॥
०२.०६.०५ भाजनस्थलम्।
समस्तजगदण्डानां सर्गस्थित्यन्तकारणम्।

विमर्शो भासते यत्र तद्भाजनमिहोच्यते ॥३५॥
विमर्शाख्या पराशक्तिर्विश्ववैचित्र्यकारिणी ।
यस्मिन् प्रतिष्ठिता ब्रह्म तदिदं विश्वभाजनम् ॥३६॥
अन्तःकरणरूपेण जगदङ्कुररूपतः ।
यस्मिन् विभाति चिच्छक्तिर्ब्रह्मभूतः स उच्यते ॥३७॥
यथा चन्द्रे स्थिरा ज्योत्स्ना विश्ववस्तुप्रकाशिनी ।
तथा शक्तिविमर्शात्मा प्रकारे ब्रह्मणि स्थिता ॥३८॥
अकारः शिव आख्यातो हकारः शक्तिरुच्यते ।
शिवशक्तिमयं ब्रह्म स्थितमेकमहं वदे ॥३९॥
अहन्तां परमां प्राप्य शिवशक्तिमयीं स्थिराम् ।
ब्रह्मभूयंगतो योगी विश्वात्मा प्रतिभासते ॥४०॥

वृक्षस्थं पत्रपुष्पादि वटबीजस्थितं यथा ।
 तथा हृदयबीजस्थं विश्वमेतत् परात्मनः ॥४१ ॥
 ०२.०६.०६ अङ्गालेपस्थलम् ।
 दिक्कालाद्यनवच्छिन्नं चिदानन्दमयं महत् ।
 यस्य रूपमिदं ख्यातं सोऽङ्गालेप इहोच्यते ॥४२ ॥
 समस्तजगदात्मापि संविद्रूपो महामतिः ।
 लिप्यते नैव संसारैर्यथा धूमादिभिर्नभः ॥४३ ॥
 न विधिर्न निषेधश्च न विकल्पो न वासना ।
 केवलं चित्स्वरूपस्य गलितप्राकृतात्मनः ॥४४ ॥
 घटादिषु पृथग्भूतं यथाऽकाशं न भिद्यते ।
 तथोपाधिगतं ब्रह्म नानारूपं न भिद्यते ॥४५ ॥

अनश्वरमनिर्देश्यं यथा व्योम प्रकाशते ।
 तथा ब्रह्मापि चैतन्यमत्र वैशेषिकी कला ॥४६॥
 न देवत्वं न मानुष्यं न तिर्यक्त्वं न चान्यथा ।
 सर्वाकारत्वमाख्यातं जीवन्मुक्तस्य योगिनः ॥४७॥
 अखण्डसच्चिदानन्दपरब्रह्मस्वरूपिणः ।
 जीवन्मुक्तस्य धीरस्य माया कैङ्कर्यभाविनी ॥४८॥^{४९}
 ०२.०६.०७ स्वपराज्ञस्थलम् ।
 अप्रमेये चिदाकारे ब्रह्मण्यद्वैतवैभवे ।
 विलीनः किं नु जानाति स्वात्मानं परमेव वा ॥४९॥
 यत्र नास्ति भिदायोगादहं त्वमिति विभ्रमः ।
 न संयोगो वियोगश्च न ज्ञेयज्ञातृकल्पना ॥५०॥

न बन्धो न च मुक्तिश्च न देवाद्यभिमानिता ।
न सुखं नैव दुःखं च नाज्ञानं ज्ञानमेव वा ॥५१॥
नोत्कृष्टत्वं न हीनत्वं नोपरिष्ठान्न चाप्यधः ।
न पश्चान्नैव पुरतो न दूरे किञ्चिदन्तरे ॥५२॥
सर्वाकारे चिदानन्दे सत्यरूपिणी शाश्वते ।
पराकाशमये तस्मिन् परे ब्रह्मणि निर्मले ॥५३॥
एकीभावमुपेतानां योगिनां परमात्मनाम् ।
परापरपरिज्ञानपरिहासकथा कुतः ॥५४॥
देशकालानवच्छिन्नतेजोरूपसमाश्रयात् ।
स्वपरज्ञानविरहात् स्वपराज्ञस्थलं विदुः ॥५५॥
०२.०६.०८ भावाभावस्थलम् ।

त्वन्ताहन्ताविनिर्मुक्ते शून्यकल्पे चिदम्बरे ।
एकीभूतस्य सिद्धस्य भावाभावकथा कुतः ॥५६ ॥
अहंभावस्य शून्यत्वादभावस्य तथात्मनः ।
भावाभावविनिर्मुक्तो जीवन्मुक्तः प्रकाशते ॥५७ ॥
सुखदुःखादिभावेषु नाभावो भाव एव वा ।
विद्यते चित्स्वरूपस्य निर्लेपस्य महात्मनः ॥५८ ॥
यस्मिन् ज्योतिषि चिद्रूपे दृश्यते नैव किञ्चन ।
सद्रूपं वाप्यसद्रूपं भावभावं विमुञ्चतः ॥५९ ॥
प्रतीयमानौ विद्येते भावाभावौ न कुत्रचित् ।
लिङ्गैक्ये सति यत्तस्माद्भावाभावलयस्थलम् ॥६० ॥
०२.०६.०९ ज्ञानशून्यस्थलम् ।

परापरसमापेक्षभावाभावविवेचनम् ।
 ज्ञानं ब्रह्मणि तन्नास्ति ज्ञानशून्यस्थलं विदुः ॥६१॥
 जले जलमिव न्यस्तं वह्नौ वह्निरिवार्पितम् ।
 परे ब्रह्मणि लीनात्मा विभागेन न दृश्यते ॥६२॥
 सर्वात्मनि परे तत्त्वे भेदशङ्काविवर्जिते ।
 ज्ञात्रादिव्यवहारोत्थं कुतो ज्ञानं विभाव्यते ॥६३॥
 निर्विकारं निराकारं नित्यं सीमाविवर्जितम् ।
 व्योमवत् परमं ब्रह्म निर्विकल्पतया स्थितम् ॥६४॥
 न पृथ्व्यादीनि भूतानि न ग्रहा नैव तारकाः ।
 न देवा न मनुष्याश्च न तिर्यज्यो न चापरे ॥६५॥
 तस्मिन् केवलचिन्मात्रसत्तानन्दैकलक्षणे ।

त्वन्ताहन्तादिसंरूढं विज्ञानं केन भाव्यते ॥६६॥
 ज्ञेयाभावाद्विशेषेण शून्यकल्पं विभाव्यते ।
 ज्ञातृज्ञेयादिभिः शून्यं शून्यं ज्ञानादिभिर्गुणैः ॥६७॥
 आदावन्ते च मध्ये च शून्यं सर्वत्र सर्वदा ।
 व्दितीयेन पदार्थेन शून्यं शून्यं विभाव्यते ॥६८॥
 केवलं सच्चिदानन्दप्रकाशाद्वयलक्षणम् ।
 शून्यकल्पं पराकाशं परब्रह्म प्रकाशते ॥६९॥
 शून्यज्ञानादिसङ्कल्पे शून्यसर्वार्थसाधने ।
 ज्योतिर्लिङ्गे चिदाकारे स्वप्रकाशे निरुत्तरे ।
 एकीभावमुपेतस्य कथं ज्ञानस्य सम्भवः ॥७०॥
 यस्य कार्यदशा नास्ति कारणत्वमथापि वा ।

शेषत्वं नैव शेषित्वं स मुक्तः पर उच्यते ॥७१॥

एतावदुक्त्वा परमप्रबोधद्वैतमानन्दशिवप्रकाशम् ।
दैव्ये पुरा भाषितमीश्वरेण तूष्णीमभूद् ध्यानपरो
गणेन्द्रः ॥७२॥

एवमुक्त्वा समासीनं शिवयोगपरायणम् ।
रेणुकं तं समालोक्य बभाषे प्राञ्जलिर्मुनिः ॥७३॥

अगस्त्यः उवाच —

शिवयोगविशेषज्ञ शिवज्ञानमहोदधे ।

समस्तवेदशास्त्रादिव्यवहारधुरन्धर ॥७४॥

आलोकमात्रनिर्धूतसर्वसंसारबन्धन ।

स्वच्छन्दचरितोल्लास स्वप्रकाशात्मवच्छिव ॥७५॥

अवतीर्णमिदं शास्त्रमनवद्यं त्वदाननात् ।
 श्रुत्वा मे मोदते चित्तं ज्योतिः पश्ये शिवाभिधम् ॥७६॥
 अद्य मे सफलं जन्म गतो मे चित्तविभ्रमः ।
 सञ्जाता पाशविच्छित्तिस्तपांसि फलितानि च ॥७७॥
 इदानीमेव मे जातं मुनिराजोत्तमोत्तमम् ।
 इतः परं मया नास्ति सदृशो भुवनत्रये ॥७८॥
 शास्त्रं तव मुखोद्गीर्णं शिवाद्वैतपरम्परम् ।
 मां विना कस्य लोकेषु श्रोतुमस्ति तपः शुभम् ॥७९॥
 तपसां परिपाकेन शङ्करस्य प्रसादतः ।
 आगतस्त्वं महाभागा मां कृतार्थयितुं गिरा ॥८०॥
 इति स्तुवन्तं विनयादगस्त्यं मुनिपुङ्गवम् ।

आलोक्य करुणादृष्ट्या बभाषे स गणेश्वरः॥८१॥

रेणुकः उवाच —

अगस्त्य मुनिशार्दूल तपः सिद्धमनोरथ ।

त्वां विना शिवशास्त्रस्य कः श्रोतुमधिकारवान्॥८२॥

पात्रं शिवप्रसादस्य भवानेको न चापरः ।

इति निश्चित्य कथितं मया ते तन्त्रमीदृशम्॥८३॥

स्थाप्यतां सर्वलोकेषु तन्त्रमेतत् त्वया मुने ।

ईदृशं शिवबोधस्य साधनं नास्ति कुत्रचित्॥८४॥

रहस्यमेतत् सर्वज्ञः सर्वानुग्राहकः शिवः ।

अवादीत् सर्वलोकानां सिद्धये पार्वतीपतिः॥८५॥

तदिदं शिवसिद्धान्तसाराणामुत्तमोपत्तमम् ।

वेदवेदान्तसर्वस्वं विद्याचारप्रवर्तकम् ॥८६॥
वीरमाहेश्वरग्राह्यं शिवाद्वैतप्रकाशनम् ।
परीक्षितेभ्यो दातव्यं शिष्येभ्यो नान्यथा क्वचित् ॥८७॥
किं फलमस्य शास्त्र श्रावणस्येत्यत्राह ।^{४२}
एतच्छ्रावणमात्रेण सर्वेषां पापसंक्षयः ॥८८॥
अवतीर्णं मया भूमौ शास्त्रस्यास्य प्रवृत्तये ॥
प्रवर्तय शिवाद्वैतं त्वमपि ज्ञानमीदृशम् ॥८९॥
अन्तर्हिते तदा तस्मिन् मूनिराश्चर्यसंकुलः ।
तच्छास्त्रप्रवणो भूत्वा समवर्तत संयमे ॥९०॥^{४३}

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ
शिवैक्यस्थलविषयनवविधलिङ्गप्रसङ्गो नाम विंशः
परिच्छेदः ।

एकोनविंशः परिच्छेदः।
विभीषणाभीष्टप्रदानम्।
इत्युक्त्वा पश्यतस्तस्य पुरस्तादेव रेणुकः।
अन्तर्दधे महादेवं चिन्तयन्नन्तरात्मना ॥१॥
य इदं शिवसिद्धान्तं वीरशैवमतं परम्।
शृणोति शुद्धमनसा स याति परमां गतिम् ॥२॥
स्वच्छन्दाचाररसिकः स्वेच्छानिर्मितविग्रहः।
आससाद पुरीं लङ्कां रेणुको गणनायकः ॥३॥
तमागतं महाभागं सर्वागमविशारदम्।
विभीषणः समालोक्य गेहं प्रवेशयन्निजम् ॥४॥
भद्रासने निजे रम्ये निवेश्य गणनायकम्।

अर्घ्यपाद्यादिभिः सर्वैरुपचारैरपूजयत् ॥५॥
पूजितेन प्रसन्नेन रेणुकेन निरूपितः ।
निषसाद तदभ्याशे स निजासनमाश्रितः ॥६॥
आबभाषे गणेन्द्रं तं कृताञ्जलि विभीषणः ।
मानुषाकारसम्पन्नं साक्षाच्छिवमिवापरम् ॥७॥
रेणुकं त्वां गणाधीश शिवज्ञानपरायण ।
अवतीर्णं महीमेनामिति सम्यक् श्रुतं मया ॥८॥
मद्भाग्यगौरवादद्य समायास्त्वं पुरीमिमाम् ।
कथं भाग्यविहीनानां सुलभाः स्युर्भवादृशाः ॥९॥
मत्समो नास्ति लोकेषु भाग्यातिशयवत्तया ।
यस्य गेहं स्वयं प्राप्तो भवान् साक्षान्महेश्वरः ॥१०॥

कृतार्था मे पुरी ह्येषा कृतार्थो राक्षसान्वयः।
जीवितं च कृतार्थं मे यस्य त्वं दृष्टिगोचरः॥११॥
इति ब्रुवाणं कल्याणं राक्षसेन्द्रं गणेश्वरः।
बभाषे सस्मितो वाणीं विश्वोल्लासकरीं शुभाम्॥१२॥
विभीषण महाभाग जाने त्वां धर्मकोविदम्।
त्वां विना कस्य लोकेषु जायते भक्तिरीदृशी॥१३॥
समस्तशास्त्रसारज्ञं सर्वधर्मपरायणम्।
अध्यात्मविद्यानिरतमाहुत्वां राक्षसेश्वर॥१४॥
त्वदीयधर्मसम्पत्तिं श्रुत्वाहं विस्मिताशयः।
व्रजन् कैलासमचलं त्वदन्तिकमुपागतः॥१५॥
प्रीतोऽस्मि तव चारित्रैः शोभनैर्लोकविश्रुतैः।

दास्यामि मे वरं साक्षात् प्रार्थयस्व यथेप्सितम् ।।१६।।
इति प्रसादसुमुखे भाषमाणे गणेश्वरे ।
प्रणम्य परया प्रीत्या व्याजहार विभीषणः ।।१७।।
आगमानुग्रहादेव भवतः शिवयोगिनः ।
दुर्लभाः सर्वलोकानां समपद्यन्त सम्पदः ।।१८।।
तथापि प्रार्थनीयं मे किञ्चिदस्ति गणेश्वरः ।
सुकृते परिपक्वे हि स्वयं सिद्धयति वाञ्छितम् ।।१९।।
रावणो हि मम भ्राता माहेश्वरशिखामणिः ।
अदृष्टशत्रुसम्बाधं शशास हि जगत्त्रयम् ।।२०।।
यस्य प्रतापमतुलं सोढुमक्षतशक्तयः ।
इन्द्रादयः सुराः सर्वे राज्यलक्ष्म्या वियोजिताः ।।२१।।

स तु कालवशेनैव स्वचरित्रविपर्ययात् ।
रणे विष्ण्वतारेण रामेण निहतोऽभवत् ॥२२॥
स तु रामशराविद्धः कण्ठस्खलितजीवितः ।
अवशिष्टं समालोक्य मामवादीत् सुदुःखितः ॥२३॥
विभीषण विशेषज्ञ महाबुद्धे सुधार्मिक ।
अवशिष्टोऽसि वंशस्य रक्षसां भाग्यगौरवात् ॥२४॥
वयमज्ञानसम्पन्ना महत्सु द्रोहकारिणः ।
ईदृशीं तु गतिं प्राप्ता दुस्तरा हि विधिस्थितिः ॥२५॥
नवकं लिङ्गकोटिनां प्रतिष्ठाप्यमिह स्थले ।
इति सङ्कल्पितं पूर्वं मया तदवशिष्यते ॥२६॥
कोटिषट्कं तु लिङ्गानां मया साधु प्रतिष्ठितम् ।

कोटित्रयं तु लिङ्गानां स्थापनीयमतस्त्वया ॥२७॥
 इति तस्य वचः श्रुत्वा दीनबुद्धेर्मरिष्यतः।
 तथा साधु करोमीति प्रतिज्ञातं मया तथा ॥२८॥
 युगपच्छिवलिङ्गानां कोटित्रयमनुत्तमम्।
 प्रतिष्ठाप्यं यथाशास्त्रमिति मे निश्चयोऽभवत् ॥२९॥
 लिङ्गकोटित्रयस्येह युगपत् स्थापनाविधौ।
 अविदन्नेकमाचार्यमहमेवमस्थितः ॥३०॥
 शिवशास्त्रविशेषज्ञ शिवज्ञाननिधिर्भवान्।
 आचार्यभावमासाद्य मम पूरय वाञ्छितम् ॥३१॥
 तस्येति वचनं श्रुत्वा राक्षसेन्द्रस्य धीमतः।
 तथेति प्रतिशुश्राव सर्वज्ञो गणनायकः ॥३२॥

ततः सन्तुष्टचित्तस्य पौलस्त्यस्येष्वसिद्धये ।
 कोटित्रयं तु लिङ्गानां यथाशास्त्रं यथाविधि ॥
 त्रिकोट्याचार्यरूपेण स्थापितं तेन तत्क्षणे ॥३३॥
 तादृशं तस्य माहात्म्यं समालोक्य विभीषणः ।
 प्रणनाम मुहुर्भक्त्या पादयोस्तस्य विस्मितः ॥३४॥
 प्रणतं विनयोपेतं प्रहृष्टं राक्षसेश्वरम् ।
 अनुगृह्य स्वमाहात्म्याद् रेणुकोऽन्तर्हितोऽभवत् ॥३५॥
 विभीषणोऽपि हृष्टात्मा रेणुकस्य प्रसादतः ।
 शिवभक्तिरसासक्तः स्थिरराज्यमपालयत् ॥३६॥
 रेणुकोऽपि महातेजाः सञ्चरन् क्षितिमण्डले ।
 प्रच्छन्नश्च प्रकाशश्च परमाद्वैतभावितः ॥३७॥

कांश्चिद् दृष्टिनिपातेन करुणारसवर्षिणा ।
अपरानुपदेशेन शिवाद्वैतभिमर्शिना ॥३८॥
अन्यांश्च सहवासेन समस्तमलहारिणा ।
कृतार्थयन् जनान् सर्वान् कृतिनः पक्वकर्मिणः ॥३९॥
दर्शयित्वा निजाधिक्यं शिवदर्शनलालसः ।
खण्डयित्वा दुराचारान् पाषण्डान् भिन्नदर्शनान् ॥४०॥
यन्त्रमन्त्रकलासिद्धान् विमतान् सिद्धमण्डलान् ।
विजित्य स्वप्रभावेण स्थापयित्वा शिवागमान् ॥
आजगाम निजावासं कोल्लिपाक्यभिधं पुरम् ॥४१॥
तत्र सम्भावितः सवैर्जनैः शिवपरायणैः ।
सोमनाथाभिधानस्य शिवस्य प्राप मन्दिरम् ॥४२॥

पश्यतां तत्र सर्वेषां भक्तानां शिवयोगिनाम् ।
तन्वानो विस्मयं भावैस्तुष्टाव परमेश्वरम् ॥४३॥
देवदेव जगन्नाथ जगत्कारणकारण ।
ब्रह्माविष्णुसुराधीशवन्द्यमानपदाम्बुज ॥४४॥
संसारनाटकभ्रान्तिकलानिर्वहणप्रद ।
समस्तवेदवेदान्तपरिबोधितवैभव ॥४५॥
संसारवैद्य सर्वज्ञ सर्वशक्तिनिरङ्कुश ।
सच्चिदानन्द सर्वस्व परमाकाशविग्रह ॥४६॥
समस्तजगदाधारज्योतिर्लिङ्गविजृम्भण ।
सदाशिवमुखानेकदिव्यमूर्तिकलाधर ॥४७॥
गुणत्रयपदातीत मलत्रयविनाशन ।

जगत्त्रयविलासात्मन् श्रुतित्रयविलोचन ॥४८॥
पाहि मां परमेशान पाहि मां पार्वतीपते ।
त्वदाज्ञया मयैतावत्कालमात्रं महीतले ॥
अचारि भवदुक्तानामागमानां प्रसिद्धये ॥४९॥
अतः परं स्वरूपं ते प्राप्तुकामोऽस्मि शङ्कर ।
अन्तरं देहि मे किञ्चिदनुकम्पाविशेषतः ॥५०॥

वृत्तम् —

इत्युक्ते गणनायकेन सहसा लिङ्गात् ततः शाङ्करात्
वत्सागच्छ महानुभाव भवतो भक्त्या प्रसन्नोऽस्म्यहम् ।
इत्युच्चैरगदाद् वचस्तनुभृतामाश्चर्यमासीत्तदा
दिव्यो दुन्दुभिराननाद गगने पुष्पं ववर्षुर्गणाः ॥५१॥

वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम् ।

श्रुत्वा लिङ्गाद् वचनमुदितं शाङ्करं सानुकम्पं
संहृष्टात्मा गणपतिरथो ज्योतिषा दीप्यमानः ।
जातोत्कण्ठैः परमनुचरैर्योगिभिः स्तूयमानो
ज्योतिर्लिङ्गं परमनुविशत् स्वप्रकाशं तदानीम् ॥५२॥

वृत्तम् — मन्दाक्रान्ता ।

लीने तस्मिन् शाङ्करे स्वप्रकाशे
दिव्याकारे रेणुके सिद्धनाथे ।
सर्वो लोको विस्मितोऽभूत् तदानीं
शैवी भक्तिः सप्रमाणा बभूव ॥५३॥

वृत्तम् — इन्द्रवज्रा ।

श्रीवेदागमवीरशैवसरणिं श्रीषट्स्थलोद्यन्मणिं
श्रीजीवेश्वरयोगपद्मतरणिं श्रीगोप्यचिन्तामणिम् ।
श्रीसिद्धान्तशिखामणिं लिखयिता यस्तं लिखित्वा परान्
श्रुत्वा श्रावयिता स याति विमलां भक्तिं च मुक्तिं
पराम् ॥५४॥

वृत्तम् — शार्दूलविक्रीडितम् ।

इति श्रीसिद्धान्तशिखामणौ रेणुकविभीषणसंवादे
रेणुकशिवलिङ्गैक्यप्रसङ्गो नाम एकविंशः परिच्छेदः ।

॥ इति श्रीसिद्धान्तशिखामणिः ॥

सन्दर्भ

- 1 sssv,ssorim, sslm,sspkk,sspkk2, ssppt, sspnn, sssydss, sst, ssmtpv
- 2 spkk, sppt, sssydss
- 3 sssv, sssrv, ssk2341, ssmtori, sslm, ssm, spkk, spkk2, sppt, spnn, ssorim
- 4 sssv, sssrv, spkk, spkk2, sppt, spnn, ssorim,
- 5 spkk, sppt, ssorim,
- 6 sssydss
- 7 sslm
- 8 sslm
- 9 sslm
- 10 sssv, spkk, sppt, sssrv, spkk, spkk2, spnn, ssorim,
- 11 sslm
- 12 sslm
- 13 sslm
- 14 sslm
- 15 sslm
- 16 ssorimy
- 17 ssk2341
- 18 ssk2341
- 19 sslm
- 20 sslm

---

21 sssydss
22 sslm
23 ssav
24 sssydss
25 Sssv, ssk2377, sppk, sppt
26 sslm
27 sslm
28 sssydss
29 sslm
30 sslm
31 sssydss, ssav
32 ssuv1, ssuv, ssav
33 ssav
34 ssav
35 ssav
36 ssav
37 ssuv1, ssuv
38 ssuv1, ssuv
39 ssav, sssrv, sppk, sppk, sppt
40 sssv, ssk2377, ssuv1, ssuv, ssav
41 ssk1560, sppk, sppt, ssorim, ssav

---

42 sssydss

43 ssuv1, ssuv, ssav,

- जिज्ञासु अभ्यासकांनी, संशोधकांनी सूक्ष्मपाठभेदाकरीता श्रीसिद्धान्तशिखामणी ग्रंथाच्या ५३ प्रतींचा चिकित्सक अभ्यासग्रंथ Critical Study of Sri Siddhantashikhamani, Nandi Foundation publication, Nanded. पहावा, ही नम्र विनंती.

Abbreviations

SS - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ

SSA - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Audio - Śaivabhārati Publication, Varanasi

SSAV - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Ajñāta vyākhyā

SSK 1507- Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSK 1560 - Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSK 2341 - Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSK 2377 - Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSK 2468 - Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSK 294 - Śrī Siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Palm leaf KRC K Uni. Dharvad

SSLM - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- lasin math script

SSMTORI - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ-Tattvapradīpikā – palm leaf script (Mysore, N.D.XII. – 41146)

SSMSSSE - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Tattvapradīpikā – Dr. Śivakumāra Swāmī (published)

SSMTV - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Tattvapradīpikā Commentry - Śaivabhārati Publication

SSMTVP - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Tattvapradīpikā – Varada Publication Solapur

SSMTVPMV- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ -Tattvapradīpikā Commentry - Varad Publication

SSN - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Dargu Modi Puratattva Sangrahalaya, Juna Ganj, Nanded script.

SSN - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Nandigrāma (Nanded) manuscript

---

SSORIM 2- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ -ORI Madrasa script 2 — vyākhyā-(Vol.IX.Book.No. 5551)
SSORIM- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ-ORI Madrasa script (Vol.IX.Book.No. 5119)
SSORIMY - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ -ORI Mysore palm leaf script -(Mysore, N.D.XII. – 41138)
SSPPK - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Pārāyana prati – Kannada – Śaivabhārati Publication
SSPPK02- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Pārāyana prati – Kannada-Śaivabhārati Publication
SSPPN - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Pārāyana prati – Nepāli-Śaivabhārati Publication
SSPPT- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Pārāyana prati – Telugu – Śaivabhārati Publication
SSR- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Russian
SSRM- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Rajur math Ahamdpur script
SSS – Fully edited text of siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ Samhitā
SSSG- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Tattvapradipikā – Śrī Swāmi, Gadag publication
SSSRV - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ –Siddhāntabodhini Sosale Sri Revaṅārādhyā Vyākhyā
SSSV- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ –Suprabodhini Vyākhyā
SSSYDSS - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Tattvapradipikā – Dr Śivalinga Śivācārya (published)
SST- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Tattvāmṛta – Dr S.D. Pasārakar, Śaivabhārati Publication
SSUV - Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Jangamavādi kāsī script / Ujjainīśa vyākhyā
SSUVI- Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ- Ujjainīśa vyākhyā- (chapter -5-20)
SSRG -Śrī siddhāntaśikhāmaṇiḥ - Reṅukagūṭā - Śivakumāra Swāmī (published)

NANDI FOUNDATION

Nandi Foundataion Publication Series

Shivapoojavidhi – 100/-

Sharan Surayya – 30/-

Comparative Study of Shaivagama & Vacana Sahitya – 100/-

Critical Study of Sri Siddhantashikhamani – 100/-

Sri Siddhantashikhamani – English & Sanskrit-100/-

Introduction of Sri Lasin Matha – 30/-

Cultural Heritage of Nandigrama – 100/-

Dargu Modi parivaracha Sanskrutik Itihasa – 50/-

Sri Siddhantashikhamani – Sanskrit – 50/-

Contact us – Secretary, Nandi Foundation, Juna Ganj, Near Sri Moonjeshwar
Mandir, Nanded.431604. www.nandifoundation.net 09405773134